

Luk Jisas Kraiss Manö Aij u Luk kal kliñ rika

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraiss an hanip i yag daulö kub göm ga ga rö, bi rimnap amgö magö kale ke niñöm, manö aij anibu hag ñi ajöm, yip abe, ni bi bi gau rimnap halö kalip abe, hag ñila. Hag ñeila bi iru rö manö anibu niñ aij göm kalik kliñ rika. *

³ Pen bi majö Diopilas, yad u rö nöp manö yip hag ñila anibu it u magöñhalö ulhai niñ aij gipin u me, yad u rö nöp manö anibu magöñhalö gasi niñ aij gem, nöp kalik kliñ riknig gabin.

⁴ Anig ginö me, manö nöp hagla niñban u, niñjö hagla a gimön niñnabön.

Ejol, ber mihau Jon Bi Nig Pak Neb yag daun- abil, a ga

⁵ Nöd Kin Herod Judia Propins abad midmidöp ñin u, bi ne Sekaraia, God nip nan sabe gep bi ap midmidöp. Bi yam nipe aip wög jim ñöl gimidal gau kalip Abaija Yam a gimidal. Sekaraia nibin nipe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nip nan sabe gep bi Eron it u rik dam dapil göm rika.

⁶ Kalpe ber mihau God lo manö adö u magöñhalö hain göl gi midlö, God niñjö, manö ap midageia.

* **1:1-2:** Ap 1:1

⁷ Pen Sekaraia nɪbin nɪpe Ilisabed ñɪ pai wem u me, ñɪ pai ap yag dapöm wasö, böñ nöp nɪbi mɪlep bɪ mɪlep lɪlö.

⁸ Ñɪn ap Sekaraia bɪ nɪpe aip wög jɪm ñöl gɪmɪdal gau apöm, God nɪp sabe gep wög u geila.

⁹ Pen wög kale u göl gɪ, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ gau pör gɪmɪdal rö, bɪ hon an rö God sabe gep ram raul mɪgan yañ amöm nan haɪɪñ aij auep u launab a göm, ilöñ cal ud gulu gɪ udla. Udlö, Sekaraia nɪpe ilöñ cal ke ud gulu gɪ udöm, God sabe gep ram raul mɪgan yañ arnɪg ga. *

¹⁰ Nɪbi bɪ iru nöp God sabe gep ram höñ adö au God nɪp sabe göl gɪ mɪdailö nɪñöl gɪ, Sekaraias nɪpe raul mɪgan yañ aramöm nan haɪɪñ aij auep anɪbu laua.

¹¹ Pen Bɪ Kub ejol nɪpe ap apöm, nan haɪɪñ aij lep kabö kɪnañ u ñɪmagö yɪjɪg adö lau waiö mɪdeia.

¹² Sekaraia ejol anɪbu nɪñöm pa gɪɪ ga.

¹³ Pen ejol anɪbu nɪp haga, “Ne pɪñɪñ gagmön. God nɪp sabe gɪpan u, nɪpe nɪñöb. Nabin ne Ilisabed ñɪ ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nɪpe Jon a gɪmön.

¹⁴ Nɪme ñɪ u yag daunab u, ne mɪñ mɪñ gɪnabön; nɪbi bɪ iru nöp gau u rö nöp mɪñ mɪñ gɪnaböl.

¹⁵ Bɪ Kub amgö ilö adö nɪpe u, Jon bɪ kub rö mɪdeinab. Nɪpe ñɪg wain aka ñɪg klö rɪmnap ñɪñagnɪm. Nɪme ñɪ mɪdun mɪdeinab ñɪn anɪbu nöp, Ana Uɪ nɪpe ñɪ anɪbu nɪp añ dañ amöm ajmañ raunab. *

* **1:9:** Eks 30:7 * **1:15:** Nab 6:3

16 Hainö nipe Isrel nibi bi God nip arö gipal gau iru nöp manö aij hag ñö, God nip, Bi Kub hon, a göm, niñ udnaböl.

17 Pen ñi ne anibu nipe bi God manö hagep Ilaija hadame ram God pidöñ udöm gimidöp rö ginab. Nap bi kalip udöm, ñi pai kale gau udöm, kalip ud jim ñöl linab. Nibi bi God nip ateb ateb ñibal gau, kalip manö aij hag ñö, nibi bi kamij aij nipe gasi niñbal rö niñöm, gi aij göm, Bi Kub aunab, a göm, abad mideinaböl,” a ga. *

18 Ejol u anig hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mi hau mi lep yabit libul. Anib u, yad aigöl gem, ne niñö hagpan, a gi niñnabin?” ö ga.

19 Hagö, ejol u Sekaraia nip haga, “Yad Gabriel. Yad God amgö ilö adö u midem, yip hag yuö apem manö aij anibi nöp hag ñinig aubin. *

20 Ne manö yad u, niñö hagöp a gimön niñagpan rö, atab nöp u marö gö, manö hagöl gi midageinabön. Yiharij nöp mid mid, ñi u yag daunabil mañu nöp kauyan manö hagnabön,” a ga.

21 Pen Sekaraia God sabe gep ram an raul yan milö padö mideia niñöm, nibi bi höñ yan mideila gau gasi iru niñla.

22 Hainö nipe höñ apöm, manö rimnap hagnim rö laga. Anib u, yip anig anig göp, a göm, ñimagö nöp yamaia. Kale niñöm hagla, nipe ram raul migang yan am midöm, nan ap ke niñöm auöp, a göm, niñla.

* 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21

23 Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gi m+idö, ñin nipe u p+s gö, bi r+imnap apöm ka nipe u udlö n+ñöl gi, nipe ado gi ram nipe ara.

24-25 Hainö mid damöm, n+bin nipe Ilisabed ñi mudun midöm haga, “Nöd yad n+bi ñi pai wem m+dm+idin u me, y+ip nable ga, j+ m+ñi Bi Kub y+ip mög n+ñöm y+ip abad midö, ñi mudun midpin u y+ip aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. An+g hagöm, rak+in unbö mam+id agam+ij ram raul m+gan gau nöp pi göl midmidöp.

Ejol apöm Maria n+ip haga, “Jisas yag daun-abön,” a ga

26 Ilisabed rak+in unbö kagoł j+ñ ñi mudun midö n+ñöl gi, God ejol Gebriel n+ip hag yuö ara Nasared daun, ram m+inöñ Galili au.

27 Nasared au n+bi praj ap m+dm+idöp, hib nipe Maria. N+bi praj an+bu bi ap aip gi gö wasö. N+bi praj an+bu, bi ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bi Josep an+bu, n+ip kiñ Depid bi r+d+g an+bu ap rik dam l+la u me. *

28 God ejol Gebriel hag yuö, n+bi praj Maria m+deia au amjaköm haga, “N+bi praj, ne m+dp+an? Bi Kub nöp ud aij göp. N+ipe aip m+dpil,” a ga.

29 An+g hagö, Maria manö an+bu n+ñöm, y+ip ai g+in+g an+g hagab, a göm, gas+ iru n+ña.

30 N+ipe gas+ iru n+ñö n+ñöl gi, ejol n+ip haga, “Maria, ne p+ñ+ñ gagmön. God nöp ud aij yab+ñ göp.

* 1:27: Mad 1:16,18

31 Hainö ne ñi mudun midmön, ñi ap yag daunabön. Yag daumön, hib nipe Jisas, a gïmön.
*

32 Pen nipe bi kub yabił middeinab. Nibi bi nip hagnaböl, Bi Kub yabił adö i gılan midöp Ñi nipe, a ginaböl. God Bi Kub geinab niñöm nipe nihi iıan Depid, kiñ kub midmidöp rö middeinab.

33 Jekop rıkö rık amıl apıl gılo middeinaböl gau kalıp magöñhalö pör nöp pör nöp kiñ kale midöm abadöl middeinab,” a ga. *

34 Ejol anıg hagö, Maria nip haga, “Yad bi ap aip midagpul u, aigöl gem ñi anıbu yag daunabin?” ö ga.

35 Hageia, ejol nip haga, “Ana Uı u nöp apöm, Bi Kub yabił adö i gılan midöp pidöñ nipe nöp ralu ñinab. Anıg gö, ñi uı yag daunabön u, nıbi bi niñöm hagnaböl, nipe God Ñi nipe, a ginaböl.

36 Nöñ! Naubi ne Ilisabed nipe nıbi mılep löp. Kale nip nıbi ñi pai wem a gımidal u pen mıñi nipe ñi mudun midö, rakın unbö kagoı jıñ hadö ara.

37 God nan gagnım rö ap midagöp; nan gau magöñhalö gınım rö nöp midöp,” a ga. *

38 Anıg hagö, Maria haga, “Yad God nip wög gi ñeb pai. Hagabön rö nöp yıp gınım,” a ga. Anıg hagö niñöl gi, ejol nip arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed nip niña

39-40 Pen Maria yıñıd amnam, a göm, ram mınöñ anıbu arö göm ram mınöñ Judia no ilö gau adan mılo u am am, Sekaraia Ilisabed ber mıhau

* 1:31: Ais 7:14; Mad 1:21-23 * 1:33: 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7

* 1:37: Jen 18:14

mıdmdıl daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi İlisabed nıp haga, “Ne mıdpan?” a ga.

41 “Ne mıdpan?” a gö, nubi İlisabed manö anıbu nıñö, ñı mudun mıdeia u pıranıd la. Pen magö anıbu nöp Ana Uı u nıpe İlisabed anı danı aramöm nıp ajmanı raua.

42 God Ana ajmanı rauö, İlisabed nıpe meg mıganı dap ranöm Maria nıp haga, “God nıbi rımnıap kalıp abad mıdöp u pen nöp ud aij yabıl göp. Ñı mudun ne mıdpanı yagol ñı u abe ud aij yabıl göp.

43 Yad nıbi aij wasö jı ne Bı Kubı yad nıme nıpe u yıp nıñnıg auban u yad aıö gem God nıp aij a gabin.

44 Ne apön yıp, ‘Mıdpan?’ a gajanı magö u, ñı mudun mıdpinı i ñıñı yabıl löm pıranıd löp.

45 Ne, ‘Yıp Godı hagöp rö gı nab,’ a gımön nıñ mıdpanı u me, ne mıñ mıñ gımön,” a ga.

Maria Godı hib nıpeı hagö adö ara

46 İlisabed anıgı hagö, Maria Godı nıp gası nıñöl gı, ñıñı yabıl löl gı haga,

“Yad Bı Kubı nıp gası nıñem,

hib nıpeı hagnö, i adö lanı arnab. *

47-48 Yad böñ nöp umeb rö mıdainö,
God yıp mög nıñöm ud kamıñı yua u,
nıp gası nıñem ñıñı yabıl lıbin.

Yad yıharıñı pai nıp wög gı ñeb mıdpinı u
pen yıpı hauı gagöp.

Anıgı göp u,

mıñı rıköm, hainö rıköm, rık dam lınaböl
gau,

* 1:46: 1Sa 2:1-10

- nibi bi magöñhalö yip gasi niñöm hagnaböl,
 ‘God nibi anibu ud aij yabił ga,’ a gınaböl.
- 49 Nipe piđöñ magöñhalö miđöp u,
 nipe nan klö yabił yip göp.
 Yad niñbin nipe añi nöp
 Bi Uł miđöp.
- 50 Nibi bi manö nipe niñöm, ana udöm, hain
 gınaböl gau,
 kalip mög niñöm ud aij gınab.
 Kale ñi pai riköm, rik damöm, rik linaböl gau,
 kalip u rö nöp mög niñöm ud aij gınab. *
- 51 Nipe Bi ñimago milö kub yabił;
 nipe nan klö klö iru nöp göp.
 Nibi bi, hon ke nibi kub bi kub miđpun, a gıpal
 gau,
 God kalip yu gi yuöp. *
- 52 Anib u, kiñ bi kub ram minöñ kub abad miđlö
 hib kub miđmiđöp gau,
 God gö ke ke arlö,
 nibi bi hib miđagmiđöp gau,
 God kalip udöm ud adö adö göp. *
- 53 Nibi bi kiyö löp gau,
 God kalip nan nime lö ñiñlö mudun göp.
 Pen nibi bi nan iru miđöp gau
 kalip yiñariñ hag yuö arbal. *
- 54 God nipe apis bac itañ hon gau
 kalip manö haga u hauł gagöm,
 hanip Isrel nibi bi
 pör mög niñöm abad miđ aij göp. *

* 1:50: Sam 103:13,17 * 1:51: 2Sa 22:28 * 1:52: Job 12:19;
 5:11; Sam 147:6 * 1:53: Sam 34:10 * 1:54: Sam 98:3

55 Bac Ebrahim abe, bac hon r+imnap abe
 ñi pai kale r+köm r+klö arnab gau,
 God kalip abad m+ideinabin, a göm,
 haga rö nöp hanip göp,” a ga. *

56 Maria manö an+bu hagöm, nubi Ilisabed aip
 rak+n m+ihau n+iganj m+döm, hainö ado gi ram n+pe
 ara.

*Ilisabed ñi nipe Jon Bi Ñig Pak Ñeb u nip yag
 daua*

57 M+d damöm, Ilisabed ñi ap yag daua.

58 God n+ip mög n+ijöm abad m+dö, n+pe m+lep
 yab+il löm ñi yag daua an+bu, n+bi bi n+ñ+n nubi
 n+mam nuö b+ n+pe gau n+ijöm, n+pe aip m+ñ m+ñ
 yab+il g+la.

59 Ñi u yag dapöm, ñ+n unbö mudun j+ij m+döm,
 raleb j+ij mañu wañ hañ n+pe r+ib gi dö g+n+ig göm
 magum g+la. Magum göm, kale ñi u hib ñ+n+ig göm
 hagla, “Ñi an+bi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a
 g+la. *

60 Hageila, n+me haga, “Wasö, hib n+pe Jon a
 g+nabul,” a ga.

61 An+ig hagö, n+bi bi n+pe gau hagla, “Hon unbö
 an+ig gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon
 m+dagöp,” a g+la.

62 An+ig hagöm, nap Sekaraia n+ip ñ+imagö u nöp
 yamöm hag n+ijla, “Ñi hib n+hön ñ+nabön?” ö
 g+la.

63 Hag n+ijlö, nap ñ+imagö u nöp yamöm haga,
 “Y+ip köp kali k+liñ r+kep ap dauim,” a ga. Hagö
 daueila, adö an+bu manö kali k+liñ r+köm, “Hib

* 1:55: Mai 7:20; Jen 17:7 * 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

nipe Jon,” a ga. Anig göl hib kali kliñ rikö, kale niñöm magöñhalö aiö yabiñ gila.

⁶⁴ Pen magö anibu nöp Sekaraia aṭab marö ga u piṭa gö niñöl gi, nöd manö hagmidöp rö hagöl gi, God hib nipe hagö adö ara.

⁶⁵ Niñi bi söḷ au han mideila gau, ga anibu niñöm piñiñ göm, manö anibu yag dam ram miñöñ Judia ilö gau magöñhalö yabiñ niñi bi gau kalip hag ñila.

⁶⁶ Hageila, niñi bi manö anibu niñla gau, kale magöñhalö gasi iru niñöm hagla, “God gö, ñi anibu anig göl yag dauöp u me, hainö bi aigale bi rö mideinab?” ö gila. God pidöñ ñi anibu pig mideia u niñla u me, anig hagla.

Sekaraia God hib nipe hagö adö ara

⁶⁷ Ana Uṭ nipe niñañ nap Sekaraia añ nipe dañ apöm ajmañ raua niñöm God hib nipe u dap ranöl gi haga,

⁶⁸ “Hon Isrel niñi bi, God Bi Kub hon hib nipe dap ranun hagno adö arniñm. Niñe ke ram miñöñ if i apöm, niñi bi nipe rau adog udöp. *

⁶⁹ God Bi Kub nipe gö, Depid rikö, riklö, rik amil apil gilö, niñañ ap yag dauö hanip ud kamiñ yunab. *

⁷⁰ Hadame nöp, manö yad niñi bi gau hagnig gabin, a göm, God nipe bi riñnap wög anibu hag la. God manö hagep bi uṭ nipe gau kale God manö haga u niñöm,

* **1:68:** Sam 72:18 * **1:69:** Sam 18:2

nibi bi gau kalip hag ñila.

71 Bi al ñiñeb hon gau apöm, hanip al pak linig
gaböl
pen nipe apöm hanip ud kamij yunab;
bi hanip mulu lugö niñbal gau hanip gi naj gñig
gaböl u
pen nipe hanip abad midö kamij arnabun.
*

72-73 God hadame nöp bac itañ hon mög niñöm
ud aij gñabin, a göm, manö klö niñö rñnap
hag la.

God nipe manö bac hon Ebrahim nip hag la u
haul gagöp;

manö ut anibu haga rö nöp göp. *

74-75 Bi Kub hanip abad midö,
kolmał gau hanip gi naj göl rö lagnab.
Anib u, hon bi al ñiñeb gau piñiñ gagun, kamij
mideinabun rö,
pör pör nöp Bi Kub nöp gasi niñun, nan si nan
naj arö gun,
Bi Kub nibi bi ut nipe midun,
wög nip göl gi, gi mideinabun. *

76 Pen ñi yad, ne God Bi Kub nip wög gö,
nibi bi gau kale niñöm hagnaböl,
'God Bi Kub yabit adö i gilañ midöp u,
bi manö nipe hagep me u,' a gñaböl.
Niñön gñig: ne nöd ammön, nibi bi gau kalip
hag aij gö,
Bi Kub u nip abad midlö niñöl gi, nipe aunab.
*

* 1:71: Sam 106:10 * 1:72-73: Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9

* 1:74-75: Dai 2:12-14 * 1:76: Ais 40:3

77 Ne nı̄bi bı̄ nı̄pe gau kalı̄p manö aij nı̄pe u hag
 ñı̄ aij gö,
 Bı̄ Kub kale u apöm,
 nan si nan naij gı̄pal prı̄ u ı̄k gı̄ yuöm kalı̄p
 udnab,
 manö aij u nı̄naböl. *

78 God Bı̄ hain agamı̄j rı̄köm,
 nı̄pe nı̄bi bı̄ mög nı̄nöm,
 mailö aij nı̄pe sı̄dö mailö rö
 kumi kabö adö laŋ nı̄bö apöm,
 hanı̄p mailö pak ñı̄nab. *

79 Hon nı̄bi bı̄ an an sı̄bön gau mı̄dun
 umnı̄g gı̄nabun gau,
 nı̄pe gö mailö magö anı̄bu
 hanı̄p mı̄dmagö aŋ daŋ mailö pak ñı̄nab
 nı̄nun,
 hon hibur hain hain mı̄dep adan aij u uı̄hai
 nı̄nun,
 adö anı̄bu nȫp ajeınabun,” a ga.

⁸⁰ Pen ñı̄n aŋ anı̄bu, Jon, majö gö nı̄nöl gı̄, ana
 nı̄pe halö halö pı̄döŋ ga. Nı̄pe ram mı̄nön nı̄bi bı̄
 mı̄dagmı̄dal, ram mı̄nön kabö nȫp mı̄dmı̄döp aŋ
 gau mı̄d mı̄d, böŋ nȫp kub göm auö, Isrel nı̄bi bı̄
 nı̄p nı̄nla.

2

Maria Jisas yag daua *(Mad 1:18-25)*

¹ Pen ñı̄n aŋ anı̄bu, gapman bı̄ kub Sisa Ogas-
 das nı̄pe lo löm haga, “Nı̄bi bı̄ yad abad mı̄dpin
 gau, kale magöŋhalö hib kale udöl,” a ga.

* **1:77:** Jer 31:34 * **1:78:** Ais 60:1-2

² Nöd api il göm nîbi bî hib udla ñin u, gapman bî kub Kwairinias Siria Propins* nîbi bî kalîp abad mîdmîdöp.

³ Anîb u, nîbi bî ram mînönj mîlö kub gau ke nîbö ke nîbö ap yîharîj mîdeila gau, ado gî ram mînönj kale ke hib udnîg arla.

⁴ Josep nîpe kinj Depid kîgîn rîk damöm rîkla rö, nîpe Depid daun nîpe Bedlehem arnîg ga. Nîbi praj Maria nîp ut gî, Nasared daun, ram mînönj Galili au arö gîmil, aram aram ram mînönj Judia amöm, kinj Depid nîp rîklö mîdmîdöp daun nîpe Bedlehem arlö.

⁵ Pen nîbi praj Maria, Josep udnab a gîla u me, ñî mudun halö mîdö nîñöl gî, Josep Maria nîp ut gî hib udnîg arlö.

⁶ Kale Bedlehem arlö, Maria ñîñan yag daupep ñin u söl ga.

⁷ Pen Bedlehem gau amjakmil nîñlö, mani rauöm hanmîdal ram u böñ nöp sîsî ga. Anîb u me, kaj kau mukmîdal ram ap am mîdöm, Maria ñîñan nöd añî u yag daua. Yag dapöm ñîñan laplap wam wam göm, ud kaj sipsip nan hatî habadö piñ u rîk dap lîlö ñîñmîdal mab ij mîgan u la.

God ejol ap kaj sipsip mukep bî gau kalîp haga

⁸ Maria Jisas nîp yag daua ñin anîbu, kaj sipsip mukep bî gau rîmnap sîbön yan kaj sipsip abad mîdeila ram mînönj söl anîb au.

* **2:2:** Ñin anîbu Rom kai kale ram mînönj Isrel abad mîdeila. Ram mînönj Isrel Siria Propins anj au mîdeila. Rom kai kinj kale Sisa a gîmîdal.

⁹ Bî Kub ejol nîpe ap yuö, Bî Kub mailö aij magö nîpe apöm kalîp pak nîñö, anînin gö pîñîñ gîla.

¹⁰ Kale pîñîñ gîlö nîñöl gî, ejol u kalîp haga, “Kale pîñîñ gagmim. Yad kalöp abe nîbi bî gau magöñhalö kalîp abe, manö aij ñîñî lep ap dauabin.

¹¹ Mîñî nöp nîbi ap ñî unbö ke ap yag dauöp Depid daun nîpe au. Ñî anîbu kalöp ud kamîñ yunab. Nîpe Krai† Bî Kub u me.

¹² Nîp am ulhai nîñmim nîñnabim, nîme nîp watîj wam wam göm, ud kaj sipsip nan hatî habadö pîñ u rîk dap lîlö ñîñmîdal mab ij mîgan u lö mîdeinab. Kale am nîñmim, hagpin rö gî nab u, nîñö hagöp, a gî nabim,” a ga.

¹³ Ejol anîbu anîg hagö nîñöl gî, adîñ ejol kumi kabö adö lañ au nîbö iru yabî nöp ap ejol nöd nîbö u aip mîdöm, God hib nîpe u dap ranöl gî hagla,

¹⁴ “God hib nîpe i adö lañol mîdöp; nîpe nîbi bî an an mög nîñöm ud aij gî nab gau, hibur hain hain gasî mîdmagö añî lep magö u kale aip mîdnab,” a gîla. *

Kaj sipsip mukep bî gau am Jisas nîp nîñla

¹⁵ Ejol gau ado gî kumi kabö adö lañ arlö nîñöl gî, bî kaj sipsip mukep gau manö hag nîñ hag nîñ göm hagla, “Bî Kub hanîp manö hagajîp u, uri Bedlehem am nîñun,” a gîla.

¹⁶ Anîg hagöm yîñîd amöm nîñla, Josep aip Maria aip ñîñan hagla anîbu, watîj wam wam

† 2:11: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il añî ap mîdöp: “God hag la Bî u.” * 2:14: Luk 19:38

gimil, kaj sipsip nan haþi habadö piñ u dap lilö ñiñmidal mab ij migan u lilö mideia.

¹⁷ Kale ñiñan anibu niñöm, amöm, ejol kalip niñhön niñhön hagla manö u, niþi bi gau gau kalip hag ñila.

¹⁸ Bi kaj sipsip mukep gau niþi bi gau manö anibu hag ñilö, kale niñöm magöñhalö aiö yabiþ gila.

¹⁹ Pen Maria niþ nan ke yabiþ anibu ga rö, aij a gö, gasi aij nöþ niñmidöp. *

²⁰ Bi kaj sipsip mukep gau, God ejol niþe gau hagla rö nöþ gö amgö kale ke niñla u me, God hib niþe u dap ranöl göm, aula gau ado gi arla.

Josep Maria ber mihau Jisas niþ dam God sabe ram u ud arlö

²¹ Maria ñiñan u yag dapöm ñin unbö mudun jini midöm, ruö raleb ñin u wan hañ niþe riþ gi dö gila. Nöd ejol u niþe Maria niþ, ñi yag daumön hib niþe u aniþ göl limön a ga rö, hib niþe u Jisas, a gila. *

Bi Simion aip niþi Ana aip Jisas niþ niñmil miñ miñ yabiþ gilo

²²⁻²³ Pen nöd Mosiþ niþe lo manö kalþ kliñ riköm, ñi nöd yag daunaböl gau God niþ ñinaböl a ga. Anib u me, Maria ñiñan u yag dapöm, Juda niþi bi gimidal rö, God sabe gep ram u asi masi gi, ram niþe ke gau nöþ midö, kamini lö niñöl gi, Josep aip, Jisas niþ dam Bi Kub niþ niñiþ, God sabe gep ram Jerusalem au arlö. *

* **2:19:** Luk 2:51 * **2:21:** Luk 1:31 * **2:22-23:** Eks 13:2,12; Lep 12:1-8

24 Pen Bî Kub lo manö ap halö hagöp, “Nîbi ñî pai yag daunaböl gau kamîŋ lö, yaur maŋîg aka yaur dapo mîhöp dam God sabe gep ram hönŋ yaŋ amöm, pak God nîp sabe gî ñöm me, bönŋ nöp kamîŋ löp, a göm, God sabe gep ram raul mîgan u arnaböl,” a gîla. Gasî anîbu u rö nöp nîŋmil me, yaur mîhöp halö ud arlö. *

25 Pen Jerusalem au bî aij yöl ap mîdmîdöp, hib nîpe Simion. Bî anîbu nîpe God Manö u nîjöm, hagöp rö nöp gîmîdöp. Ana U† nîpe Simion aip mîdmîdöp; nîpe Kraîs u Isrel nîbi bî ud kamîŋ yunab, a göm, abad mîdmîdöp.

26 Ana U† nîpe Simion nîp nöd haga, “Bî Kub nîpe Kraîs nîp yuö aunab u, ne amgö nîŋmön hainö umnabön,” a ga nîjöm nîpe nîjöl mîdeia.

27 Pen ñîn anîbu, Ana nîpe Simion nîp gasî ñö, God sabe gep ram u amöm nîŋa, Josep ber mîhau Jîsas nîp dammil, lo manö haga rö gul a gîmil ap mîdailö.

28 Simion kalîp mîhönŋ nîjöm, Jîsas nîp ud wabi göm, God hib nîpe u dap ranöl gî haga,

29-30 “Ne añî nöp Bî Kub.

Ñîŋaŋ i kub göm,
hanîp nîbi bî ud kamîŋ yunab u,
nöd yîp hagna rö, uri amgö magö yad ke
nîŋabin.

Anîb u, uri yîp paliö aij gö nîjöl gî umnam. *

31 Ñîŋaŋ anîbi, nîbi bî ram mînönŋ gau gau
magöŋhalö
ud nöp aip jîm ñöl lînab. *

* 2:24: Lep 12:8 * 2:29-30: Aîs 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11 * 2:31:
Aîs 42:6; 49:6; 52:10

32 Nipe mailö aij rö apöm,
 Juda nibi bi wasö gau kalip pak ñö,
 God bi aigale bi rö midöp u niñnaböl.

Nipe mailö aij unbö ke ne dapöm,
 Isrel nibi bi ne gau kalip pak ñinab,” a ga.

33 Simion Jisas nip manö anibu hageia u niñmil,
 Josep ber mihau aiö yabih gilö.

34 Pen Simion nipe Josep Maria Jisas aml+ bi
 kalip, “God kalöp abad mideian,” a göm, Jisas
 nime Maria nip haga, “Ñi anibi midö niñöl gi,
 Isrel nibi bi iru nöp an u ud asik ke ke löm, adan
 naj udöm arnaböl gau, ap lug paknaböl; pen
 adan aij udöm arnaböl gau, God lau adö arnaböl.
 God Isrel nibi bi niñlan, a göm, ñi i yua pen nibi
 bi rimnap nip udagöm hag junaböl. *

35 Anig göl me, nibi bi iru nöp niñhön niñhön gasi
 niñöm niñ midpal rö, nibi bi gau waiö niñnaböl.
 Pen ru milö kid ap midmagö an ne ke dan binin
 ginab,” a ga.

36 Pen ñin anibu nöp, God manö hagep nibi ap
 ap mideia. Hib nipe u Ana; nap hib u Panuel.
 Panuel u, Asa rikö rik dapöm rikla. Nipe nibi
 mitep yabih. Nöd nibi praj bi udöm, nugmul aip
 midailö mi unbö mudun jini ina.

37 Nugmul uma pen Ana m+ nipe niñjuöl mihau
 mihau unbö yigwö milö lan (84) ina. Nipe God
 nip nöp gasi niñöm ñin rimnap nan magö niñöm
 wasö, God sabe gep ram u am midöm, sidö an
 sibön yan God nip sabe göl gi midmidöp.

38 Pen nibi Ana u, magö anibu nöp Jisas nip ud
 mideila söl au apöm, God nip aij a göm, nibi bi

* 2:34: Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8

kale, Bî Kub apöm Jerusalem nîbi bî nagî mîdeila u hubîknîm, a göm abad mîdmîdal nîbi bî gau kalîp hagöm, ñîŋaŋ anîbu nîhön nîhön rö gî nab u, manö hag ña.

Ber mîhau Jisas ud ado gî Nasared arlö

³⁹ Josep ber mîhau Bî Kub lo manö haga rö magöŋhalö gî hakmil, kale ado gî ram mînöŋ Galili ammil, daun kale Nasared arlö. *

⁴⁰ Am mîdöm Jisas kub göm, God nîp abad mîd aij gö nîŋöl gî, gasî aij yabîl nîŋöm, mîd aij ga.

Jisas nîpe God sabe gep ram u ara

⁴¹ Pasopa ñîn kub u söl auö, Jisas nîme nap mî u mî u, Pasopa ñîn kub u mîñî a göm, am Jerusalem armîdil. *

⁴² Anîg göl me, Jisas mî nîpe in mîgan laŋ lö, Juda kai gîmîdal rö, nîme nap nîp uŋ gî Pasopa nan ñîŋîg Jerusalem am mîdeila.

⁴³ Ñîn kub anîbu ap padiö nîŋöl gî, ram arabun a göm, ado gî am adan aŋ au ammil nîŋlö, Jisas aip auageila. Nîpe Jerusalem nöp mîdeia pen kale nîŋagmil,

⁴⁴ nîpe nîbi bî rîmnap aip auab a gîmil, gasî nîŋlö. Pen adan aŋ au hannîg gîmil, am nîmdaŋ nîmam nîbi bî rîmnap aip mîdöp, a gîmil, nîp ulhai nîŋailö.

⁴⁵ Ulhai nîŋ dam wasö nîŋmil, ado gî Jerusalem nîp ulhai nîŋîg arlö.

⁴⁶ Ammil ñîn mîhöp nîgaŋ mañu nîŋlö, nîpe amöm God sabe gep ram u mîdöm, bî lo manö

* **2:39:** Mad 2:23 * **2:41:** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dud 16:1-8

hag ñeb bî gau aip asik midöm, manö hagaila u niñöm, manö rîmnap hag niñmideia.

⁴⁷ Nîbi bî niñ mîdeila gau, Jisas haga rö niñöm, ñî anîbu gasî niñ kîd hiîkôm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gîla.

⁴⁸ Pen nîme nap ber Jisas nîp niñmil kale u rö nöp aiö gîlö. Nîme pen Jisas nîp haga, “Ne nap halîp nîhôn gînîg anîg gîpan? Mîdmagö hol ilôn gö niñöl gul nöp ulhai niñ ajabul,” a ga.

⁴⁹ Nîme anîg hagö, Jisas haga, “Kale nîhôn gînîg yîp ulhai niñ ajabilî Bapi ram am mîdpin u kale niñagîl aka?” ga.

⁵⁰ Jisas anîg haga u pen kale manö hagab u, a gîmil, rîk niñaglö.

⁵¹ Jisas nîp ul gî ram kale Nasared ado gî arla. Jisas anîb gau nöp mîdöm, nîme nap hagnîdil rö nöp niñöm hain gîmîdöp. Pen nîme Jisas nîhôn nîhôn ga u gasî niñöl gî nöp mîdmîdöp. *

⁵² Jisas nîme nap aip mîdöm, majö göm gasî niñ aij yabîl gö niñöl gî, God abe, nîbi bî gau abe nîp niñlö aij ga. *

3

*Jon Bî Ñîg Pak Ñeb manö hag ña
(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)*

¹ Rom gapman bî kub yabîl Sisa Daibirias ram mînöh gau gau abad mîdmîdöp, mî in la unbö ajîp böj dan. Pen nîpe mîlö gau mîdöm, bî abad mîdep an yagol nîpe rîmnap hag lö, am ram mînöh rîmnap abad mîdmîdal. Bî nîpe Podias

* **2:51:** Luk 2:19 * **2:52:** 1Sa 2:26; Pro 3:4

Pailod ram m+nöŋ Judia n+bi b+ gau kal+p abad m+dm+döp. B+ n+pe Herod ram m+nöŋ Galili n+bi b+ gau kal+p abad m+dm+döp. Herod n+mam n+pe Pilip ram m+nöŋ Iduria n+bi b+ gau abe, ram m+nöŋ Drakonaidis n+bi b+ gau abe kal+p abad m+dm+döp. B+ n+pe Laisenias ram m+nöŋ Abilini n+bi b+ gau kal+p abad m+dm+döp.

² Pen magö an+bu, b+ ne Anas aip, Kaiapas aip, God n+p nan sabe gep b+ kub yab+ m+hau Jerusalem m+dailö.

Pen ñ+n aŋ an+bu, Sekaraia ñ+ n+pe Jon, n+bi b+ iru m+dagm+dal, ram m+nöŋ kabö nöp m+dm+döp aŋ gau han m+dm+döp. Aŋ gau han m+dö n+ŋöl g+, God n+pe Jon n+p gas+ ñö,

³ ram m+nöŋ ñ+g Jodan goł gau gau ajm+döp n+ŋöm n+bi b+ gau aulö, kal+p manö hag ñ+m+döp, “Nan si nan naij g+pim gau, n+hön g+n+g an+g g+pun a g+mim arö g+mim y+p aube yad kalöp ñ+g pak ñ+nö, God nan si nan naij g+pim gau n+ŋöm arö g+nab,” a g+m+döp. *

⁴ Jon kal+p manö hag ñ+m+döp an+bu, b+ God manö hagep Aisaia hadame nöp g+nab a göm, kal+ kliš r+ka rö nöp ga. Aisaia manö an+bu kal+ kliš r+köm haga,

“B+ ap, ram m+nöŋ n+bi b+ iru m+dagpal, ram m+nöŋ kabö nöp m+döp

aŋ au am m+döm, w+ñ alöm hagnab,

‘B+ Kub u auab a g+mim,

n+p abad m+daimim!

An+ib u, adan s+r g+laŋ g+yaŋ g+n+im gau,

* 3:3: Ap 13:24

dum goł piłu g+nim gau, b+nig ral aij g+
m+daimim.

⁵ An+bu, m+nöŋ ban göp gau b+nig ral aij g+mim,
dum gau b+nig ral aij g+mim,
adan dudu badu g+nim gau, kabö göl g+mim,
kabö gau ud yu aij g+mim m+daimim.

⁶ An+g göl me, n+bi b+ gau magöŋhalö n+naböl,
God n+pe aigöl göm kal+p ud kam+n yunab,' a
g+nab," a ga. *

⁷ Jon n+pe Aisaia manö kal+ kliñ r+ka an+bu rö
hag ñö n+nöl g+, n+bi b+ iru nöp n+pe m+deia au
apöm hagla, "Han+p ñ+g pak ñ+mön," a g+la. Jon
kal+p s+ik hag göm haga, "Kale haino ñ+ pai gai!
Gasi n+hön n+nim p+ñ+n g+ aubimŋ 'Ñ+g pakno,
God n+bi b+ r+mnap kal+p hag g+nab ñ+n u, han+p
hag gagnab,' a g+mim, p+ñ+n g+ aubim ar? *

⁸ Kale ñ+g pakn+g g+nabim u, nan si nan naj
g+pim gau n+hön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö
g+mim, m+d aij g+mim. An+g g+pe me, n+bi b+
n+naböl, kale nan si nan naj g+m+dim gau arö
g+pim. Pen kale gas+ ap n+nim, 'Hon bac iłan
Ebrahim ñ+ pai n+pe m+dpun,' a g+mim, gas+ u
n+nagmim. Hon Ebrahim ñ+ pai n+pe a g+pim u
nan y+har+n! God kabö gai i udöm, Ebrahim ñ+
pai n+pe gau g+ l+nig göm, g+ l+böp! *

⁹ N+n aij g+mim! God mab u ił halö r+b jun+g, ru
u mab ił yan k+d g+ m+döp. Mab au, magö ñ+n+eb
aij r+mnap p+lagnab u, r+b g+ dö g+ ud mab inab
yan yunab," a ga. *

* **3:6:** Ais 40:3-5 * **3:7:** Mad 12:34; 23:33 * **3:8:** Jon 8:33,39

* **3:9:** Mad 7:19

10 Jon manö anıbu rö hagö, kale nıp pen hag nıñöm hagla, “Hon nıhön gun, a gımön, anıg hagpan?” ö gıla. Haglö, Jon kalıp haga,

11 “Nıbi bı sior mıhöp mıdainım u, ap nıbi bı sior mıdagainım gau kalıp ñöl. Pen nıbi bı nan magö mıdainım u, nıbi bı nan magö mıdagainım gau kalıp rımnap ñöl,” a ga.

12 Pen bı dakıs udep gau, Jon hanıp ñıg pak ñan a göm, apöm nıp hag nıñöm hagla, “Manö hag ñeb bı, hon nıhön gun?” ö gıla. *

13 Hageila, kalıp haga, “Dakıs u udnıg gımim, gapman hagpal rö nöp udmim. Yıharıñ rımnap udagmim,” a ga.

14 Pen ami bı rımnap Jon nıp manö anıbu rö nöp hag nıñöm hagla, “Hon nıhön gun?” ö gıla.

Hageila, kalıp haga, “Kale manö pıral hagmim nıbi bı gau mani kalıp si udagmim. Manö pıral hagmim nıbi bı gau manö kub hagagmim. Wög pe udnabim u ap halö udun, a gımim, gası u nıñagmim,” a ga.

15 Pen anıg göm mıd damöm nıbi bı gau gası adö ap nıñöm hagla, “Bı anıbi Krais pör abad mıdpun u rö löp,” a gıla.

16 Hageila, nıpe manö anıbu nıñöm kalıp pen haga, “Wasö! Yad kalöp yıharıñ ñıg nöp pak ñabin, pen yıp hain aunab bı u, nıpe yad rö wasö; nıpe bı kub yabıl, yad bı pro. Yad nıp nıñnö nable gınab. Ma rırup nıpe u nagi ud hubıknam rö lagöp,” a ga. Bı anıbu nıpe apöm, kalöp Ana Uı u nöp pak ñöm, mab mıtanj pak ñöm gınab. *

* 3:12: Luk 7:29 * 3:16: Ap 13:25

17 “Nipe wid magö po gö, rik dap pakpal rö u g+nig gab. Wid magö ñ+ñeb gau ke löm, wid cög naböñ naböñ gau ke löm g+nab. Anig göm, wid magö ñ+ñeb gau dam ram raul m+gan nipe linab; pen naböñ naböñ gau dam mab pör inm+döp u launab,” a ga.

Herod Jon n+p nag+ la

18 Jon, n+bi b+ gau kal+p God manö aij u r+mnap halö hag ñ+nö n+ñ aij g+lan, a göm, kal+p manö aij an+bu rö pro hagagm+döp.

19 Pen gapman b+ kub Herod, nan si nan naj gau g+ damöm, hainö n+mam Pilip n+bin nipe Herodias n+p ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. *

20 Jon manö anig hagö, Herod n+ñöm, naj ga adö ap halö göm, Jon n+p dam nag+ la.

Jon Jisas n+p ñ+g pak ña

(Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

21-22 Pen Herod Jon n+p nag+ laga magö u, nipe n+bi b+ gau kal+p ñ+g pak ñ+m+döp. Jisas n+p abe ñ+g pak ña. Jisas n+p ñ+g pak ñö, nipe Nap God n+p sabe g+ m+dö n+ñöl g+, kumi kabö adö lan au l+ñ g+ gau gau arö, ajöñ hi+kö, Ana U+ u yaur dapo rö halu löm, Jisas n+p u g+ aua. Anig göl auö n+ñöl g+, manö ap kumi kabö adö lan au n+bö apöm haga, “Ne Ñ+ m+dmagö yad yab+ñ. Nöp n+ñnö, y+p aij yab+ñ göp,” a ga. *

Jisas n+hi b+

(Mad 1:1-17)

* 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18 * 3:21-22: Jon 1:32

²³ Pen Jisas mî nîpe unbö ñînjuöl añî ap ado gî da unbö siduŋ laŋ (30) arö nîjöl gî, nîpe îl göm nîbi bî gau kalîp God Manö hag ña. Nîbi bî gau Jisas nîp, nap nîpe u bî ne Josep, a gî gasî nîŋla.

Josep nap nîpe u Heli. *

²⁴ Heli nap nîpe u Madad.

Madad nap nîpe u Lipai.

Lipai nap nîpe u Melkai.

Melkai nap nîpe u Janai.

Janai nap nîpe u Josep.

²⁵ Josep nap nîpe u Madadaias.

Madadaias nap nîpe u Emos.

Emos nap nîpe u Neham.

Neham nap nîpe u Esli.

Esli nap nîpe u Nagai.

²⁶ Nagai nap nîpe u Mead.

Mead nap nîpe u Madadaias.

Madadaias nap nîpe u Semein.

Semein nap nîpe u Josek.

Josek nap nîpe u Joda.

²⁷ Joda nap nîpe u Joanan.

Joanan nap nîpe u Resa.

Resa nap nîpe u Serababel.

Serababel nap nîpe u Sialdiel.

Sialdiel nap nîpe u Nerai.

²⁸ Nerai nap nîpe u Melkai.

Melkai nap nîpe u Adai.

Adai nap nîpe u Kosam.

Kosam nap nîpe u Elmadam.

Elmadam nap nîpe u Er.

²⁹ Er nap nîpe u Josua.

* **3:23:** Luk 4:22; Jon 6:42

Josua nap n̄ipe u Eliesa.
Eliesa nap n̄ipe u Jorim.
Jorim nap n̄ipe u Madad.
Madad nap n̄ipe u Lipai.
³⁰ Lipai nap n̄ipe u Simion.
Simion nap n̄ipe u Juda.
Juda nap n̄ipe u Josep.
Josep nap n̄ipe u Jonam.
Jonam nap n̄ipe u Eliakim.
³¹ Eliakim nap n̄ipe u Melea.
Melea nap n̄ipe u Mena.
Mena nap n̄ipe u Madada.
Madada nap n̄ipe u Nadam.
Nadam nap n̄ipe u Depid.
³² Depid nap n̄ipe u Jesi.
Jesi nap n̄ipe u Obed.
Obed nap n̄ipe u Boas.
Boas nap n̄ipe u Salmon.
Salmon nap n̄ipe u Nason.
³³ Nason nap n̄ipe u Aminadap.
Aminadap nap n̄ipe u Admin.
Admin nap n̄ipe u Arni.
Arni nap n̄ipe u Hesron.
Hesron nap n̄ipe u Peres.
Peres nap n̄ipe u Juda.
³⁴ Juda nap n̄ipe u Jekop.
Jekop nap n̄ipe u Aisak.
Aisak nap n̄ipe u Ebrahim.
Ebrahim nap n̄ipe u Dera.
Dera nap n̄ipe u Nahor.
Nahor nap n̄ipe u Seruk.
³⁵ Seruk nap n̄ipe u Rehu.
Rehu nap n̄ipe u Pelek.

Pelek nap nipe u Eber.
 Eber nap nipe u Sela.
³⁶ Sela nap nipe u Kenam.
 Kenam nap nipe u Apaksad.
 Apaksad nap nipe u Sem.
 Sem nap nipe u Noa.
 Noa nap nipe u Lemek. *
³⁷ Lemek nap nipe u Medusela.
 Medusela nap nipe u Inok.
 Inok nap nipe u Jared.
 Jared nap nipe u Malelael.
 Malelael nap nipe u Kenan.
³⁸ Kenan nap nipe u Inos.
 Inos nap nipe u Sed.
 Sed nap nipe u Adam.
 Adam nap nipe u God. *

4

Seden Jisas nip manö piral haga

¹⁻² Ana U† u Jisas nip ajman rauöm, nip u† gi ñig Jodan gau nibö ud arö, Jisas ram minöñ nibi bi midagmidal, ram minöñ kabö nöp midmidöp an gau mideia. Seden nipe Jisas nan si nan naj rīmnāp ginīm aka wasö gi niñöl göm gi gi gö, ñin unbö ñin juöl mihöp (40) ara. Jisas nan magö ñiñöm wasö, nip kiyö majö la.

³ Nip kiyö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñi nipe midpin,’ a gipan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga.

* **3:36:** Jen 11:10-26 * **3:38:** Jen 4:25-26

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kali kliš rîkôm hagla, ‘Nîbi bî gau, bred nöp ñîñöm kamîñ mîdageinaböl,’ a gîla,” a ga. *

⁵ Hagö, Seden Jisas nîp dam dum kub lañ ap amöm, ram mîñöñ aij aij kin ke ke abadpal gau magöñhalö, magö anîbu nöp, Jisas nîp yamöm haga,

⁶⁻⁷ “Ram mîñöñ aij aij gai i nöñ! Nîbi bî ke ke abad mîdpal. Yad me ram mîñöñ anîb gau magöñhalö abad mîdpin rö, bî ap nîp hagnîg gem hagnabin. Anîb u, ne yîp kugom yîmmön sabe geinabön u, ram mîñöñ anîb gai i magöñhalö nape hagnö, ne abad mîdeinabön,” a ga.

⁸ Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kali kliš rîkôm hagla, ‘God Bî Kub kale u hagöp rö gîmim hib nîpe nöp hagpe adö aran,’ a gîla,” a ga. *

⁹ Jisas anîg hageia, Seden nîpe Jisas nîp u† gî Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö lañ gî lîla adö u amöm haga, “Ne, ‘God Ñî nîpe mîdpin,’ a gîpan u, pîranîd mîñöñ îl yan lug.

¹⁰⁻¹¹ God Manö u kali kliš rîkôm hagla, ‘God ejol nîpe gau hagö, nöp abad mîdeinaböl. Ap lug paknîg geinabön u, nöp ñîmagö kale udnaböl nîñöm kabö ma ne u bîñîñ gagnab,’ a gîla,” a ga. *

¹² Seden anîg hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö rîmnap halö kali kliš rîkôm hagla, ‘God Bî Kub u, nîpe bî nîñö hagep aka bî pir alep, a gîmim hagagmim,’ a gîla,” a ga. *

* **4:4:** Dud 8:3 * **4:8:** Dud 6:13-14 * **4:10-11:** Sam 91:11-12

* **4:12:** Dud 6:16; 1Ko 10:9

13 Kijaki Jisas n̄p manö piral hag wasö n̄ñjöm, ar̄ik ar̄in a göm, gas̄i n̄ipe gau nöp n̄ñja, “Uri wasö pen hainö ñ̄+n r̄imnap apem manö r̄imnap halö pir alem hag n̄ñnam,” a göm ar̄ik ara. *

*Jisas ram m̄+nöñ Galili il göm manö hag ñ̄a
(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)*

14 Pen God Ana Jisas n̄p klö ñö, Jisas n̄ipe ado ḡi apöm ram m̄+nöñ Galili m̄+dö n̄ñöl ḡi, n̄bi b̄i gau, manö n̄ipe u n̄ñjöm, dam ram m̄+nöñ Galili añ gau magöñhalö ud arla.

15 N̄ipe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag ñ̄i aij gö, n̄bi b̄i gau n̄ipe b̄i aij yab̄i a göm, m̄iñ m̄iñ yab̄i ḡila.

*Nasared n̄bi b̄i Jisas n̄p n̄ñ udagla
(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)*

16 Pen Jisas n̄ipe ram m̄+nöñ Galili añ gau ḡi aj p̄is göm, Nasared am m̄+deia. Daun an̄bu n̄ipe nöd m̄+döm majö ga. Juda God n̄p sabe gep ñ̄+n kale u auö, n̄ipe pör ḡ+m̄+döp rö, magum gep ram u amöm, uraköm God Manö u amgö li n̄ñjöm hagn̄ig ga.

17 B̄i God manö hagep Aisaia kal̄i kliñ r̄ika köp u n̄p dap ñ̄ilö, ud p̄laiöm, manö hagn̄ig ga ad̄iñ u amgö li n̄ñjöm kal̄ip haga, *

18 “B̄i Kub u yip, wög yad ḡ+m̄ön, a göm,

Ana n̄ipe yuö yad aip m̄+döp.

An̄b u, n̄bi b̄i mög gep rö m̄+dpal gau

kal̄ip manö aij u hag ñ̄+nö, n̄ñ aij ḡ+naböl.

N̄bi b̄i naḡiman rö m̄+dpal gau

kal̄ip hub̄ik yunö, arnaböl.

* 4:13: Hib 2:18; 4:15 * 4:17: Ais 61:1-2

Nibi bi amgö we göp rö midpal gau
kalip ginö, amgö ñ+l niñnaböl.

Nibi bi uþham midpal gau
kalip ud aij ginö, mid aij ginaböl.

19 Pen, Bi Kub nibi bi udnab ñ+n aij u miñi auöp,
a gem,
nibi bi gau kalip hag ñ+nabin,” a ga.

20 Jisas manö kliñ anibu amgö li niñ hag piš
göm, köp bad u ud wam wam göm, bi köp abad
midmidöp u niþ adog ñöm asikö niñöl gi, nibi
bi magum gep ram raul mideila gau magoñhalö
amgö juöm niþ niñ ij halö lila.

21 Anig niñeila, Jisas kalip haga, “God Manö
adiñ anibu ud amgö li niñ kalöp hagnö niñajim
anibu, uri anig unbö rö nöþ göp.

22 Anig hagö, manö aij yabþl haga u niñöm, nibi
bi niþ ñ+ñ+ löm, aiö gila. Pen gasi ap niñöm, “Bi
anibi Josep ñ+ niþe nöþ aka?” göm, aiö waiö gila.
*

23 Anig haglö, Jisas kalip haga, “Pen yad niñbin,
yiþ hagnabim, ‘Ne wös wameb bi, ne ke gimön
nan ne ke göp u kamiñ l+nab. Ne daun pro
Kapaneam am midmön, nan gagep rö gaina, yiþ
acmal ajajþ niñbun u rö, miñi ram minöñ ne ke
aui abe gö yiþ acmal ajö niñun,’ a ginabim.

24 Pen kalöp niñö hagabin, bi God manö hagep
gau, ram minöñ ke gau amöm, manö aij u haglö,
niñö hagaböl a göm udnaböl. Pen ram minöñ kale
ke u apöm haglö, bi hon gau ke hagaböl a göm,
manö kalip udagnaböl. *

* 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44

25 Pen niñim! Bi God manö hagep Ilaija mideia ñin u, nibi yadu iru nöp Isrel au midmidal. Mi mihau nigan rakin unbö kagoł jıñ u, möñ alagö, nan magö ranagö, kiyö kub yabił la. *

26 Isrel nibi yadu rimnap kiyö la gau iru yabił nöp mideila au, pen God Ilaija nip yuö, am daun pro Sarepad ram minöñ daun kub Saidon sol au amöm, nan gagep rö gö, nibi yadu ap nan magö nipe iru nöp mideia. *

27 Pen adö anıbu rö, hainö bi God manö hagep Ilaisa mideia ñin u, Isrel nibi bi rimnap wös gısa la gau iru yabił nöp mideila au, pen kalıp rimnap gö kamıñ laga; Ilaisa bi Neman ram minöñ milö kub Siria nibö u nip nöp gö, kamıñ la,” a ga. *

28 Jisas anıg hagö, Juda nibi bi magum gep ram raul mideila gau niñlö mulu kal yabił lugö,

29-30 nip rıdık gi yu gi dam rul gau yuno uman a göm, rıdık gi ud arla ji Jisas nipe ado göm an kale au amöm ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höñ yua

31 Jisas daun pro Kapaneam, ram minöñ Galili au am midöm, Juda kai God nip sabe gep ñin u nibi bi kalıp manö hag ña.

32 God Manö u, Jisas klö naij göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yabił gıla. *

33 Pen Juda magum gep ram raul an anıb au, bi kijaki aban ala ap mideia. Nipe meg migan dap ranöm wiñ kub alöm haga,

* 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki 17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14

* 4:32: Mad 7:28-29

34 “Bî Jisas Nasared nîbö! Ne nîhön gîñig auban? Hanîp gî naj gîñig auban akan? Yad nöp nîñbin. God Bî U† nîpe u nöp auban,” a ga.

35 Pen Jisas kijaki aban al mîdeia anîbu nîp hag göm haga, “Manö hagagmön! Bî u arö gîmön höñ aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höñ aröl gî bî anîbu nîp, nîbi bî mîdeila anî au ud yuöm ara. Pen nîp mîñu magö pakaga; kamîñ ara.

36 Anîg gö, nîbi bî nîñ mîdeila gau kale ke hag nîñ hag nîñ göm hagla, “Bî klö yabîñ anîbi, manö anîbu gai nîbö dapöm hagö, kijaki gau höñ arbal?” ö gîla.

37 Pen Jisas ga manö anîbu ram mîñnöh anîb gau magöñhalö ud arla.

*Jisas nîbi bî iru nöp gö kamîñ la
(Mad 8:14-15; Mak 1:29-31)*

38 Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon ram u ara. Saimon nîbor nîpe u nan gö, hañ romanî nîpe gau magöñhalö mab rö inö me, nîbi bî gau apöm Jisas nîp hagla, “Aumön, ne Saimon nîbor nîp gö urak aran,” a gîla.

39 Hageila, nîpe nîbi nan gö um mîdeia söl au apöm, nan geia anîbu hag gö nîñöl gî, magö anîbu nöp nîp arö göm ara. Nîp kamîñ lö, uraköm, nîbi bî ap mîdeila gau kalîp nan magö ña.

40 Nîbi bî anîb au mîdeila gau, manö anîbu nîñöm, sîdö wad ara magö u, nîbi bî kale mîña ga gau magöñhalö dap Jisas mîdeia au daula. Daueila, Jisas kalîp añ† añ† ud nîñö kamîñ la.

41 Pen nîbi bî kijaki aiön pi nan gau aban al mîdeia gau hag yuö, höñ amöl gî wîñ kub alöm hagla, “Ne God Ñî nîpe!” a gîla. Kale Jisas nîpe

Krais u niñöm anig hageila niñöm Jisas nipe kalip hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö niñla. *

Jisas ram m+nöñ m+gan r+mnap amöm kalip manö hag ña

(Mak 1:35-39)

⁴² Ruö sib halö, Jisas ram m+nöñ an+bu arö göm, ke am m+dai+n, a göm, ram m+nöñ nöp an gau ara. Ara pen niñbi bi gau hain amöm, niñp ulhai niñöm hagla, “Gau aragmön; hon aip m+daiun,” a g+la.

⁴³ Anig hageila Jisas haga, “God y+ip hag yuö aunö u, amem niñbi bi ke m+gan r+mnap halö kalip u rö nöp God niñbi bi udöm abad m+deinab manö aij u hag ñ+nabin,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas Juda niñbi bi ram m+nöñ kale gau magöñhalö gi ajöl gi, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij an+bu kalip hag ñ+m+döp. *

5

Jisas hagö kabsat iru nöp udla

(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Jisas ñ+n ap am Ñ+g Wanjö Genesared goł au m+döm, God Manö u hag ñö niñöl gi, niñbi bi iru yabił, manö aij an+bu niñun a göm, c+ro mało ñöl gi aula. *

² Anig göl aulö niñöl gi, Jisas niñja, bi kabsat udep gau ñ+g mag+ib m+höp dap ñ+g wanjö goł an+ib au löm, kabsat udep uben gau uł gi m+deila.

* **4:41:** Mad 8:29; Mak 3:11-12 * **4:44:** Mad 4:23 * **5:1:** Mad 13:1-2; Mak 3:9-10

³ Jisas nipe Saimon ñig magib adö u ujanid löm haga, “Yip ud neb neb gö, ñig wanö anj söl au dan arin,” a ga. Hagö, Saimon ñig magib u ud neb neb gö, Jisas ñig wanö anj söl au amöm ñig magib adö anibu asik midöl gi, nibi bi gau kalip manö hag ña.

⁴ Manö hag pis göm, Jisas Saimon nip haga, “Ñig magib i ñig uñan pirik gi dam ñig wanö anj kub au danj ammim, uben yumim kabsal udim,” a ga.

⁵ Hageia, Saimon pen haga, “Bi Kub, miñi sibön yanj nöp hon kabsal ninj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsal rimnap udagpun. Pe ne anig hagpan rö, uben u halöwalö yu ninjun,” a ga. *

⁶ Anig hagöl göm uben yulö ninjol gi, kabsal iru nöp ap uben migang u arlö, uben gau ajmanj rauöm, pak gi dö ginig rö ga.

⁷ Anig ga ninjom, nimam bi ñig magib adö ap mideila gau kalip ñin aianj gilö, kale apöm kabsal anib gau udöm, ñig magib anib mihau lilö, bönj nöp ajmanj rauöm, ñig magib mihau pig lugnig rö ga.

⁸⁻¹⁰ Anig ga ninjom, Saimon Pida bi nipe aip ñig magib adö mideila gau, kabsal iru yabitl udla gau ninjom, gasi iru nöp ninja. Pen Sebedi ñi nipe Jems aip Jon aip, ñig magib ap udmil Saimon aip wög jim ñöl gimidil bi mihau, u rö nöp gasi iru ninjolö. Pen Saimon am Jisas mideia söl au kugom yimöm haga, “Bi Kub, yad bi nan si nan najj gipin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne piñinj gagmön. Miñi ñin i riköm, bi kabsal

* 5:5: Jon 21:3-8

udep u arö gımön, nıbi bı ud God nıp dauep bı mıdeınabön,” a ga.

¹¹ Jıas anıg hagö, ñıg magıb mıhau dam ñıg goı au löm, kabsaı nan gau arö göm, Jıas aıp amöm ajmıdal. *

Jıas, bı wös hapeb la ap gö, kamıı la

¹² Pen hainö Jıas am daun ap mıdö, bı wös hapeb hañ romanı gau magöıhalö la bı ap apöm, Jıas mıdeıa söl au kugom yımöm nabıc yıhön göm, haga, “Ne yıp gö kamıı lınıg, gö kamıı lınım,” a ga.

¹³ Anıg hagö, Jıas haga, “Yau, yad gınö, nöp kamıı lınım,” a ga. Anıg hagöm, Jıas ñımagö nıpe mılobö löm bı anıbu ud nııö, magö anıbu nöp wös hapeb gau böı nöp hir ga.

¹⁴ Wös hapeb gau hir gö, Jıas bı anıbu nıp haga, “Yad nöp ud nıııö kamıı löp u nıbi bı gau hagagmön. Pen bı Mosıs hadame nöp kalı kılın rıköm haga rö, wös hapeb yıp u kamıı löp a gımön, am bı God nıp nan sabe gıpal gau kalıp yamön, nan sabe gep u kalıp ñımön hagmön, ‘Yıp kamıı löp rö, nan ı God nıp sabe gim,’ a gımön. Ne anıg gımön, nıbi bı nııöm hagnaböl, ‘Nıpe kamıı löp rö anıg göp,’ a gınaböl,” a ga. *

¹⁵ Pen Jıas manö nıpe u, ram mınönı gau magöıhalö rııon rııon arö, nıbi bı iru nöp, nıp nııun a göm, cıro maıo ñöm aumıdal. Nıbi bı anıb gau, rıınap manö aıı nıpe u nııııg aumıdal; rıınap hanıp gö kamıı lanı a göm aumıdal.

* 5:11: Mad 19:27 * 5:14: Lep 14:1-32

16 Pen ñin rımnap Jisas am ke mıgan ap mıdöm, Nap nıp sabe gımıdöp.

Jisas, bı ñımagö ma kıla ga ap gö, kamıñ la

17 Ñin ap Jisas nıbi bı gau kalıp manö hag ñı mıdeia. Perisi bı rımnap abe, lo manö hag ñeb bı rımnap abe, ram mınöñ Galili an au ram rıñg ağıö magöñhalö gau nıbö abe, ram mınöñ Judia an au ram rıñg ağıö magöñhalö gau nıbö abe, Jerusalem nıbö abe apöm, Jisas manö hag ñı mıdeia au asık mıdeila. Pen Bı Kub ktıö nıpe aıp mıdeia u me, Jisas nıbi bı nan ga gau kalıp gö kamıñ la.

18 Pen bı rımnap, bı ñımagö ma kıla ga ap ilöñ lı dapöm, Jisas nıp gö kamıñ lan a göm, nıp Jisas mıdöp ram raul mıgan u ud arun a gı gası u nıñla.

19 Pen Jisas mıdeia ram u nıñla, nıbi bı gau ram raul mıgan anıbu böñ nöp sısı ga. Anıg gö, wip ilöñ lı daula anıbu, dam ram adö lan amöm, ram u ud mıgan hiıköm, nagi löm, Jisas mıdeia an au gıyan yula.

20 Kale gası nıñla, Jisas gö kamıñ lınım rö löp, a göm nıñeila rö, Jisas gası kale u nıñöm, bı ñımagö ma kıla ga u nıp haga, “Bı nıñeb yad, nan si nan naij gıpan gau nıñem arö gabin,” a ga. *

21 Jisas anıg hagö, bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, gası an kale gau nöp ke nıñöm hagla, “Bı anıbi ban? Nıpe God nıp hag juöl gı hagab. God nıpe añı nöp me nan si nan naij gıpal gau nıñöm arö gınım rö löp,” a göm, gası kale u nöp nıñla.

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25

22 Pen gasi niñeila anibu, Jisas ke rik niñöm haga, “Kale niñön ginig yip gasi naj niñabim?”

23 Bi ap bi ap nip hagnab, ‘Nan si nan naj gipan gau niñem arö gabin,’ a ginab u, kale aigöl gimim niñabim nipe manö niñö hagab aka manö pir alabñ Pen bi ñimago ma kila göp ap mideinab, bi ap nip hagnab, ‘Ne miñi nöp urak aru,’ a ginab u, kale aigöl gimim niñabim nipe manö niñö hagab aka manö pir alab?

24 Bi Ñi nipe nibi bi minöñ naböñ it i nan si nan naj gipal gau niñöm arö ginim rö löp u, kale manö anibu manö niñö a gimim niñ udmim a gem, manö anig göl hagnig gabin,” a ga. Anig hagöm, Jisas bi ñimago ma kila ga u nip haga, “Ne miñi nöp urakmön, nöp ilöñ li daubal abañ bad u udmön, ado gi ram ne aru,” a ga. *

25 Anig hagö, nibi bi gau niñmidlö niñöl gi, magö anibu nöp uraköm, nip ilöñ li daula abañ bad anibu udöm, God nip aij a göl gi, ram nipe ara.

26 Anig gö, nibi bi niñmideila gau magöñhalö pa gili göm, God hib u dap ranöl gi hagla, “Miñi nan ke nibö yabit gajip niñbun,” a göm, aiö waiö gila.

*Jisas bi nipe Lipai nip uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)*

27 Pen hainö Jisas amöm niña, bi dakis udep ap dakis ñeb ram raul migan u asik mideia. Hib nipe u Lipai. Jisas nip niñöm haga, “Ne aumön, yad aip arul,” a ga.

* 5:24: Jon 5:8

28 Hageia, Lipai uraköm, wög g+midöp u arö göm, nan n+pe gau magöñhalö arö göm, Jisas aip arlö.

29 Pen Lipai ñ+ñ+ löm, Jisas n+p nan magö kub ram n+pe u lau löm, b+ dak+s udep r+mnap, n+bi b+ r+mnap iru nöp w+ñ alö apöm, Jisas aip as+köm nan magö ñ+ñeila.

30 Pen Jisas kale aip nan magö ñ+ñ+ia u n+ñöm, b+ Perisi r+mnap abe, b+ lo manö hag ñeb kale r+mnap abe apöm, Jisas b+ n+pe gau kal+p hagla, “Kale n+hön g+n+g n+bi b+ nan si nan naij g+pal gau abe, b+ dak+s udep gau abe aip as+kmim nan ñ+ñ+abim?” ö g+la. *

31 An+g haglö, Jisas manö an+bu n+ñöm kal+p pen hagöm haga, “N+bi b+ kam+ñ m+dpun a g+pal gau, wös wameb b+ w+ñ alagpal; n+bi b+ nan göp gau nöp, han+p gö kam+ñ lañ a göm, wös wameb b+ w+ñ albal.

32 An+ñ unbö rö nöp, yad n+bi b+, m+id aij g+pun a göm gas+ n+ñbal gau, kal+p hagn+g auagpin; n+bi b+, hon nan si nan naij gun, m+id aij gagpun, a göm gas+ n+ñbal gau, kal+p hagn+g aubin. Yad kal+p manö aij hag ñ+nö, kale manö yad u n+ñ udöm, nan naij g+pal gau, n+hön g+n+g an+g g+pun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

God n+ip sabe gep gas+ u nöp n+ñöm nan magö ñ+ñ+agla

(Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Pen kale r+mnap Jisas n+ip hagla, “Jon b+ n+pe gau abe, Perisi b+ kale gau abe ñ+n r+mnap, God n+ip nöp gas+ añ+ n+ñun, a göm, nan magö ñ+ñ+agöm

* 5:30: Luk 15:1-2

kɨyö nöp mɨdöm, God nɨp sabe gɨpal. Pen bɨ ne gau nan magö ñɨŋöl gɨ, ñɨg ñɨŋöl gɨ nöp mɨdpal,” a gɨla.

³⁴ Anɨg hageila, Jisas kalɨp pen haga, “Bɨ ap nɨbi udöm, nɨbi bɨ nɨpe gau aip nan kub ñɨŋnaböl u, bɨ rɨmnap uraköm, nɨhön gɨnɨg anɨg gabim a göm hagagnaböl. *

³⁵ Pen hainö bɨ rɨmnap apöm bɨ anɨbu ud arlö, ñɨn anɨbu nɨbi bɨ nɨpe gau mög gö, nan magö ñɨŋagnaböl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod rɨköm kalɨp haga, “Waɨɨj nöd nɨbö ap gɨ dö geinab u, waɨɨj gɨsön nɨbö ap ud gɨ dö göm, dap al dör gɨlö, adɨp adɨp lagnab. Ke ke yabɨɨ löm, mɨhönɨgöl najj yabɨɨ gɨnab.

³⁷ Pen ñɨg wain u, u rö nöp. Ñɨg wain kamɨŋ u udöm, kaj meme hañ mɨlep mɨgan yaŋ hoŋ gagpal. Nɨhön gɨnɨg: hoŋ göm mame ñɨlö, ran ap ranöm, bɨŋ najj yabɨɨ hagöm pak gɨ dö göm hoŋ gö, kaj meme hañ u abe najj gɨnab.

³⁸ Gasɨ anɨbu nɨŋöm me, ñɨg wain kamɨŋ udöm, kaj meme hañ kamɨŋ mɨgan u nöp hoŋ lep.

³⁹ Pen nɨbi bɨ ñɨg wain nöd nɨbö hadö ñɨŋbal gau, hainö ñɨg wain kamɨŋ gɨsön nɨbö u ñɨŋlö kalɨp aij gagnab; ‘Ñɨg wain nöd nɨbö u aij,’ a gɨnaböl,” a ga.

6

“Yɨharɨŋ mɨdep ñɨn i nɨhön gɨnɨg anɨg gabim?”
ö gɨla

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

* 5:34: Jon 3:29

¹ Hainö Juda God n̄p sabe gep ñ̄n ap, Jisas b̄ n̄pe gau aip wid wög ad̄iη an̄ au amöl ḡi, b̄ n̄pe gau wid magö an̄b gau r̄imnap r̄ik ñ̄magö adö kale au löm, hañ pak yuöm ñ̄iηöl ḡi arla. *

² An̄ig geila, b̄ Perisi r̄imnap n̄iηöm hagla, “Kale n̄hön ḡin̄ig God n̄p sabe gep ñ̄n wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?” ö ḡila. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas b̄ n̄pe gau ḡila an̄bu naij gagla u n̄iηöm, b̄ Perisi gau kal̄p haga, “Depid hadame nöp b̄ n̄pe gau aip k̄iyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, b̄ ȳihar̄iη ñ̄iηagpal, b̄ God n̄p nan sabe ḡipal gau nöp ñ̄iηbal bred u, Depid hag n̄iηö, n̄p ñ̄ilö, b̄ n̄pe gau aip ñ̄iηla. Kal̄p k̄iyö lö ḡila aiud an̄bu God Manö kal̄i kliñ r̄ikla u, kale n̄iηagpim ar?” a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, “B̄ Ñ̄i n̄pe B̄ Kub m̄döm, ñ̄n ȳihar̄iη m̄dep ñ̄n u, n̄hön ḡinam a ḡinab u, ḡinab,” a ga.

Jisas, b̄ ñ̄magö p̄ino ga ap gö, kam̄iη la

⁶⁻⁷ Pen Juda God n̄p sabe gep ñ̄n hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kal̄p God Manö u hag ñ̄öl ḡi m̄deia. Ram raul m̄igan an̄bu, b̄ ñ̄magö p̄ino ga ap ap m̄deia. B̄ Perisi gau abe, b̄ lo manö hag ñ̄eb b̄ gau abe, b̄ an̄bu n̄p n̄iηla rö, Jisas n̄pe God n̄p sabe gep ñ̄n i n̄p gö kam̄iη l̄inab aka n̄hön gö, n̄p hag gun a göm, n̄p n̄iη ij halö l̄i m̄deila.

* **6:1:** Dud 23:25 * **6:2:** Jon 5:10 * **6:3-4:** Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

8 Pen gasi niŋla anibu, Jisas ke niŋöm, bi ñimagö pino ga anibu niþ haga, “Ne urakmön an aui au,” a ga.

9 Hageia, urak auö niŋöl gi, Jisas bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe kalip haga, “Yiharini m+dep ñin i rö, niþi bi gau kalip ud aij ginabun aka, yiharini m+dep ñin uri a gun, kalip arö ginabun? Kalip gino urak aröl aka kalip arö gino umöl?” ö ga.

10 Anig hagöm, kalip niŋ gus gus göm, bi ñimagö pino ga u niþ haga, “Ñimagö ne u mlöbö li!” a ga. Hagö, ñimagö niþe mlöbö lö niŋöl gi, adin kamini la.

11 Jisas bi anibu niþ gö kamini la u niŋöm, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, mulu kal yabiþ niŋöm, Jisas niþ niþön gun a göm, hag niŋ hag niŋ gi m+deila.

*Jisas bi niþe unbö migan lan uda
(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)*

12 Pen ñin an anib au, Jisas Nap niþ hagnabin, a göm, dum ilö lan amöm, Nap niþ sabe gi m+dö m+dö, ram rua.

13 Pen ruö s+dö aua magö u, bi niþe gau magöŋhalö hagö aueila, bi niþe unbö migan lan kalip ud asik ke löm, kale bi manö yad ud arep gau m+deinabim, a göm hag la.

14-15 Bi niþe hag la anib gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib niþe ap löm Pida a ga; ap Edru, Saimon niþmam niþe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñi niþe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod a gim+dal u;

16 ap Judas, Jems ñi nipe u; ap Judas Iskariod. Nipe nöp me hainö Jisas al pak lılan a göm, nıp mumug niŋa.

Nıbi bı iru nöp Jisas mideia au aula

17 Pen Jisas bı nipe anıb gau aip dum ilö lan arö göm, au giyan gi am ban aij yan mıdlö niŋöl gi, nıbi bı iru nöp, nıp niŋun a göm, ap magum gıla. Nıbi bı anıb gau, rımnap Jerusalem nıbö, rımnap ram mınöŋ Judia gau nıbö gau nıbö, rımnap ram mınöŋ nabis daun kub mıhöp Daia Saidon nıbö,

18 Jisas manö nipe niŋun, hanıp nan göp gö kamıŋ linim a göm aueila. Nıbi bı kıjaki aiön pi nan gau aban alö mıd aij gagla gau, Jisas gö kamıŋ la.

19 Pıdöŋ nıp nıbö apöm, kalıp nan nıhön nıhön ga gau gö, magöŋhalö kamıŋ lajıp u niŋöm, nıbi bı anıb gau magöŋhalö apöm, hon abe Jisas nıp ud niŋun a göm, nıp cıro maö ñöm aula.

*Nıbi bı mög gep rö gau hainö mıñ mıñ gı naböl
(Mad 5:1-12)*

20 Jisas bı nipe gau kalıp amgö niŋöl gi haga,
“Kale nıbi bı mög gep rö mıdpim gau,
God kalıp ud aij göm abad mideinab.

Gası anıbu niŋmim
mıñ mıñ gımim.

21 Kale mıñi kıyö kub löp gau,
hainö kıyö lagnab.

Gası anıbu niŋmim
mıñ mıñ gımim.

Kale mög gö, mıtöŋ magö gabim gau,
hainö aij gö niŋöl gi, mıhol gı nabim.

Gası anıbu niŋmim

m+iñ m+iñ g+mim. *

22 B+ Ñ+ n+pe n+p c+g m+idpe, n+bi b+ gau
kalöp mulu kal n+ñöm, j+ n+ñöm,
n+bi b+ naj an+ib gai i, b+ an aip m+ideinaböl, a
göm,
kalöp hib gas+ naj n+ñöm
manö udöm hag jueinaböl u,
kale m+iñ m+iñ g+mim. *

23 G+inaböl an+ibu, n+hi i+an kale gau,
b+ God manö hagep gau kal+p g+m+idal rö nöp
kalöp g+inaböl.
An+ib u n+ñmim, God han+p ud aij yab+ g+inab
ram m+nöñ n+pe adö lan au, a g+mim,
aij a gö n+ñöl g+, ñ+n ma ju adö adö g+ uraköl g+,
m+iñ m+iñ göl g+ m+idaimim.

Kale n+ñ aij g+mim

24 “Pen kale n+bi b+ mani nan iru m+idöp gau
n+ñ aij g+mim.
Nan kale udep rö u,
m+nöñ naböñ adö i+ i hadö udpim.
25 Pen kale m+iñi nan magö rö ñ+ñ g+pe g+pe
mudun göp gau,
hainö k+yö l+inab u n+ñ aij g+mim.
Pen kale m+iñi manö m+hol u+ib g+ m+idpim gau,
hainö mög gö m+ñöñ magö g+ m+ideinabim.
26 Pen kalöp hib dap ranöl g+ nöp m+ideinaböl u,
kale n+ñ aij yab+ g+mim.
N+hi i+an kale gau, b+ God Manö piral hagm+idal
gau,
kal+p unbö rö g+m+idal.

* **6:21:** Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3
16:2; 1Pi 4:14

* **6:22:** Jon 15:19;

*Koṭmaṭ kale gau kalɪp mɪdmagö limim
(Mad 5:38-48)*

²⁷ “Pen nɪbi bɪ manö yad nɪŋabim gai i. Koṭmaṭ kale gau kalɪp mɪdmagö limim. Nɪbi bɪ kalöp mulu lugö nɪŋbal gau kalɪp ud aij gɪmim.

²⁸ Nɪbi bɪ kalöp hag juaiöl, God kalɪp abad mɪdeiaŋ a gɪmim, nɪp sabe gɪmim. Nɪbi bɪ kalöp gɪ naij gaiöl, kalɪp God nɪp sabe gɪmim.

²⁹ Pen nɪbi bɪ rɪmnap kalöp alaun böŋ lap pakaiöl, ado gɪmim, böŋ lap u rö nöp paköl. Pen nɪbi bɪ rɪmnap kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe udim a gɪmim, haṭöwaṭö ñɪmim.

³⁰ Nɪbi bɪ rɪmnap nan mɪdagainɪm asɪb ha-gaiöl, kalɪp ñɪmim. Pen nan kale ap nɪŋöm udaiöl, hanɪp adog ñɪmim, a gɪmim hagagmim.

³¹ Hanɪp gɪlaŋ a gɪmim gasɪ nɪŋbim rö u, kale ke nɪbi bɪ rɪmnap gau kalɪp u rö nöp gɪmim. *

³² “Nɪbi bɪ kalöp mɪdmagö lɪbal gau nöp mɪdmagö lɪnabim u, God kalöp aigöl göm nɪŋö, aij gɪnabŋ Nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, nɪbi bɪ kale ke gau u rö nöp pen pen mɪdmagö lɪbal.

³³ Pen nɪbi bɪ kalöp ud aij gɪpal gau nöp kalɪp gɪ aij gɪnabim u, God kalöp aigöl göm nɪŋö, aij gɪnabŋ Gɪnabim anɪbu, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau gɪpal rö nöp gɪnabim.

³⁴ Nan ñɪno pen ñɪnaböl a gɪmim, gasɪ u nöp nɪŋmim nan ñɪnabim u, God kalöp aigöl göm nɪŋö, aij gɪnabŋ Gɪnabim anɪbu, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau gɪpal rö nöp gɪnabim.

³⁵ Anɪb u, koṭmaṭ kale gau mɪdmagö limim, kalɪp gɪ aij gɪmim, nan haṭöwaṭö ñɪmim. Hanɪp

* **6:31:** Mad 7:12

pen ñinaböl a gımim, gası u niŋagmim. Anig geinabim u, God klö yabił adö laŋol midöp u, ñi pai nıpe mideinabim. Nıpe göp rö geinabim u me, kalöp hauł gagöm, pen aij ñinab. God nıpe nıbi bı nan si nan naji gıpal gau abe, nıbi bı nıp, aij a göp, a gagpal gau abe, kalıp u rö nöp gi aij gab.

³⁶ Nap kale nıbi bı mög niŋöm ud aij göp rö, kale u rö nöp nıbi bı mög niŋmim ud aij gımim.

Nıbi bı gau kalıp manö kub hagagmim

³⁷ “Kale nıbi bı rımnap, ‘Anig anig gıpim rö, kale nıbi bı naji midpim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp, ‘Anig anig gıpim rö, kale nıbi bı naji midpim,’ a gagnab. Kale nıbi bı rımnap manö kub hagmim, ‘Kale nıbi bı naji, pen udnabim,’ a gagnabim u, God kalöp pen u rö nöp manö kub hagöm, ‘Kale nıbi bı naji, pen udnabim,’ a gagnab. Nıbi bı gau kalöp gi naji geinaböl u niŋmim arö geinabim u, God nan naji kale gıpim u, u rö nöp niŋöm arö gınab. *

³⁸ Nan kale gau nıbi bı gau kalıp hałöwałö ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp hałöwałö yabił ñinab. Kale skel niñön rö udmim nıbi bı gau kalıp nan nıme li ñinabim u rö, God skel anıbu nöp ud kalöp u rö nöp nan nıme li ñinab,” a ga. *

³⁹ Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “Bı amgö we gınab ap, bı amgö we ap nıp, adan anig anig midöp a göm yamagnab. Niñön gınig: nıpe anig gö, miñöngöl ułöm miŋan yaŋ ap lug paknabil. *

* 6:37: Mad 6:14 * 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14

40 Nibi bi skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb bi kale gau kalip adö lan midagpal. Pen hainö skul u hag pis gi aij göm me, hag ñeb bi kale gau aip adip adip mideinaböl. *

41 “Pen nihön ginig mab po amgö kalöp ke pak pału gi midöp u niñ hagemim wasö, namam nan acip amgö nipe midöp u nöp niñ hagemim?”

42 Mab po kub amgö kalöp pak pału gi midöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yabıt lö, hainö namam nan acip pro amgö nipe midöp u, ud yuun a gimim hagemim,” a ga.

Mab aij pilöp, mab naj pilöp

43 “Pen mab aij ap magö naj ap pilagnab; pen mab naj ap magö aij ap pilagnab.

44 Anib u, mab gau magö pilnab u niñöm, mab u aij, mab u naj a göm niñnaböl. Nagı migañib u kia magö pilagnab. Nagı gablog u papo magö pilagnab.

45 Nibi bi aij gau, hibur gası midmagö an kale dan aij midöp rö, gi aij gıpal. Nibi bi naj gau, hibur gası midmagö an kale dan naj midöp rö, gi naj gıpal. Pen nibi bi aigale nibi bi rö midpal u, manö hagnaböl u nöp apdi niñun, nibi bi gau aij, nibi bi gau naj a gun niñnabun.

Bi mihöp ram mihöp gilö

(Mad 7:24-27)

46 “Yip Bi Kub hon, Bi Kub hon, a gıpim u pen nihön ginig manö hagemim u hain gagemim? *

47 Nibi bi manö yad u niñöm, hagemim rö gıpal gau, manö hagnig gabin i rö midpal.

* 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad 7:21

48 Nibi bi manö yad u niñöm, hagpin rö ginaböl gau, bi ram gi linig geinab, ulöm mlö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö anibu nöp gi linab rö midnaböl. Anig gö, ñig ul apöm, ram halö pa jö ma jö gi ud arnam a gi wasö niñöm, ram gi aij ginab anibu pidöñ nöp mideinab.

49 Pen nibi bi manö yad u niñöm, hagpin rö gagnaböl gau, bi ram gi linig geinab, ulöm mlö udagöm, ram padö lagöm, yharin ram minöñ adö adö au gi linab rö midnaböl. Anig gö, ñig ul apöm, ram halö pa jö ma jö gi ud arnam a göm, magö anibu nöp ram halö böñ nöp ud arö, minöñ cög nöp mideinab.

7

Jisas bi wög gi ñeb ap gö kamij la (Mad 8:5-13)

1 Jisas nibi bi anib gau kalip manö anibu hag ñi pis göm daun pro Kapaneam ara.

2-3 Pen daun anibu, bi kub ami bi iru nöp abad midmidöp bi ap mideia. Bi rimnap Jisas ap Kapaneam midöp a gilö, manö anibu niñöm, Rom ami bi kub Juda bi manö ud asikep rimnap hag yuöm haga, "Bi nagit wög gi ñeb aij yabit yad ap nan göp umnit gab niñöm kale am Jisas nip hag niñmim ul gi daube, nip gö kamij lan," a ga.

4-5 Hagö, kale Jisas mideia au amöm, nip manö klö neb neb göm hagla, "Ami bi abad middep bi kub ap, bi aij yabit. Hanip Juda nibi bi gau midmagö löm por abad mid aij göp. Magum gep ram hanip ap gi la. Anib u, ne ammön bi nagit wög gi ñeb nipe u gö kamij linim," a gila.

6 Kale hageila niñöm Jisas kalip aip am am ram au söl au amöl giñlö niñöl gi, ami bi abad middep anibu bi niñeb niñe rimmnap hag yuö, am Jisas niñ nable paköm hagla, “Bi ami abad middep bi hon u nöp hagöp, ‘Bi Kub, yad bi aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön.

7 Yad bi aij rö nöp niñam, pen yad niñbin, God nöp aip midöp rö, “Kamij lañ,” manö u nöp hagaimön, bi yad nan göp anibu kamij liñm.

8 Bi kub yabit ap yip abad midöp; yad ke pen ami bi gau kalip abad midem, “Arim!” a giñö arbal; “Auim!” a giñö aubal; “Wög anibu gim!” a giñö gipal, a göp,” a gila.

9 Anig haglö, Jisas, bi anibu gasi niñe ke niñöm anig hagöp a göm, aiö göm, niñi bi niñ hain göm aueila gau kalip haga, “Ami bi Rom niñbö u, yip niñ ud pidön göp. Niñe göp anibu, Isrel bi ap unbö rö göp yad niñagpin yabit,” a ga.

10 Pen ami bi abad middep bi u, bi niñe gau ado gi amöm niñla, bi nan ga anibu hadö kamij la.

Jisas niñi adu niñ niñe uma u niñ gö, kamij ara

11 Niñ an anibu nöp, Jisas aip bi niñe gau aip Nen daun arla. Niñi bi gau iru yabit nöp aip arla.

12 Daun ajön it söl au amjaklö niñöl gi, niñi adu ap niñ añi niñe yag daua uma u, wip ilön löm daueila. Niñi bi iru nöp daun anibu niñbö apöm niñi anibu aip aueila.

13 Jisas niñi adu anibu niñ niñö, mög gö haga, “Miñön gagmön,” a ga.

14 Anig hagöm, niñe amöm wip ilön li daueila mab u ud niñö niñöl gi, bi ilön daueila gau pidön

gila. Jisas bi praj uma u niþ haga, “Ñi me, nöþ hagabin, urak!” a ga.

¹⁵ Anig hagö, ñi urak asiköm manö hagö niþöl gi, Jisas niþe niþ, ñi ne u, a göm ud ña. *

¹⁶ Pen niþi bi niþ mideila gau magöñhalö pa giþ göm, God hib niþe u dap ranöl gi hagla, “God manö hagep bi kub yabiþ hanip auöp. God hanip gi ñiniþ auöp,” a gila. *

¹⁷ Jisas ga anþbu niþöm, aiud udlö, manö anþbu Juda niþi bi ram mniþöñ kale gau gau amöm, ram mniþöñ ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bi Ñig Pak Ñeb bi niþe mihöp Jisas niþniþ arlö

¹⁸ Jon bi niþe gau, Jisas ga rö magöñhalö niþöm, am Jon niþ hag ñilö, bi niþe mihöp hagö aueilö haga,

¹⁹ “Kale mihöñ ammil Bi Kub niþ hag niþmil, ‘Ne Mesaia pör abad midpun u nöþ auban aka bi ke niþö ap halö abad midaiun?’ ö gimil,” a ga.

²⁰ Hageia, bi mihau Jisas mideia au ammil haglö, “Jon bi ñig pak ñeb u halip bi mihöñ hagöp, ‘Kale mihöñ ammil Bi Kub hag niþmil, “Ne Mesaia pör abad midpun u nöþ auban aka bi ke niþö ap halö abad midaiun,” a gimil,’ a göm, hol mihöñ hag yuö, nöþ hag niþniþ aubul i,” a gilö. *

²¹ Pen kale mihöñ anig hagamil niþ midlö niþöl gi, Jisas niþi bi iru nöþ nan adö ke ke ga gau gö kamniþ la; niþi bi iru nöþ miña ga gau gö kamniþ la; niþi bi iru nöþ kijaki aiön pi aban al mideia

* **7:15:** 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * **7:16:** Luk 1:68 * **7:20:** Sam 40:7; Mal 3:1; Rep 1:8

gau gö kamıη la; nıbi bı iru nöp amgö we ga gau gö amgö ñıl nıηla.

²² Anıg göm, Jısas bı anıb mıhau kalıp haga, “Kale mıhön ado gı ammil Jon nıp hagmil, ‘Hol am nıηbul, bı anıbu nıbi bı amgö we ga gau gö amgö ñıl nıηbal; nıbi bı ma böη nöp naij ga gau gö kauyaη ajaböl; nıbi bı hañ romaη wös hapeb la gau gö mıtep göp; nıbi bı rımid mıgan pıl göp gau gö manö apdi nıηaböl; nıbi bı umbal gau gö kamıη mıdpal; nıbi bı mög gep rö gau manö aij u hagab nıηaböl. *

²³ Nıbi bı yıp gası nıηöm cıg göl gı nöp mıdeınaböl gau, mıñ mıñ yabıl gınaböl, ‘a gımil,” a ga.

²⁴ Anıg hagö, bı Jon manö daulö mıhau ado gı arlö nıηöl gı, Jısas nıpe, Jon nıp manö adö u hagöm nıbi bı mıdeıla gau kalıp haga, “Kale nöd ram mıñön kabö nöp mıdöp aη au arbe ñın u, nıhön nıηnıg arbeη Kale hod mılö añı ap yıgön ud aηa gı daη i göp ap nıηnıg arbe?

²⁵ Kale nıhön nıηnıg arbeη Bı wałıj aij yabıl yımöb ap nıηnıg arbeη Anıbu wasö. Bı wałıj aij yabıl udöm, nan aij aij udun a göm gası nıηbal gau, bı kub ram gau nöp hanbal.

²⁶ Pen kale nıhön nıηnıg arbeη God manö hagep bı ap nıp nıηnıg arbe akanη Nıηö me, God manö hagep bı ap nıp nıηnıg arbe, pen bı Jon nıηbe u nıpe wög adö ke nıbö gınıg aua. *

²⁷ Bı Jon u me, hadame ram God Manö u kalı kılñ rıköm hagla, ‘Bı manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm,

* **7:22:** Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * **7:26:** Luk 1:76

nibi bi gau kalip hag ñi aij ginab;
hainö ne ke hag yunö ninabön,' a göm kali kliñ
rikla. *

²⁸ Kalöp hagabin, nibi bi nöd midmidal gau abe,
nibi bi miñi midpal gau abe magöñhalö nibi bi
yiharin, Jon bi kub. Pen God nibi bi yiharin
gau udöm ram minöñ nipe kumi kabö adö lan
au abad mideinab gau, kale Jon rö midageinaböl;
kale nibi bi kub mideinaböl," a ga.

²⁹ Nibi bi gau, bi dakis udep gau halö, nöd Jon
nip aula, kalip magöñhalö ñig pak ña. Anig gö,
Jisas manö haga u ninöm hagla, "God adan nipe
nöp kabö rö midöp," a gila. *

³⁰ Pen bi Perisi abe, bi lo manö hag ñeb bi kub
gau abe kale, God kalip nihön nihön gilan a ga u
gasi kale ke ninöm pa jö ninöm, Jon hanip ñig pak
ñan a göm auagla. *

³¹⁻³² Pen Jisas nibi bi anib gau kalip manö ap
hagöm haga, "Nibi bi miñi ñin i midpim gau
yad ninbin, kale ñi pai pro gau, nibi bi magum
gep ka au asiköm, ñi pai pro rimnap meg migan
dap ranöm hag amil apil göm hagpal, 'Hon añin
pu gino, kale nihön ginig kugom ralagpim Pen
kimap mitöñ gep rö ap hagno, kale nihön ginig
mitöñ gagpim?' ö gipal rö u, kale gipim.

³³ Nihön ginig: Jon bi ñig pak ñeb u apöm, nan
magö ñinagöm, ñig wain ñinagöm gö, kale nip
hag jumim hagpim, 'Bi kijaki aiön pi aban alöp
midöp u,' a gipim.

* 7:27: Mal 3:1 * 7:29: Luk 3:12 * 7:30: Mad 21:32

³⁴ Pen miñi yad Bi Ñi nipe apem, nan ñijem, ñig wain ñijem ginö, yip hag jumim hagpim, ‘Nan iru ñijöm, ñig wain ñijöm göp u me, nipe nibi bi nan si nan naj gipal bi gau, bi dakis udep bi gau, bi kale ap midöp u,’ a gipim. *

³⁵ Pen nibi bi God Manö aij u niñ udöm, hain göm, gi aij göm, mid aij geinaböl u, nibi bi gau kalip niñöm hagnaböl, God Manö u manö niñö yabit, a ginaböl,” a ga.

Bi si udmidöp nibi ap

³⁶ Bi Perisi ap hib nipe Saimon. Nipe Jisas nip haga, “Ne aumön ram yad u nan magö ñijul,” a ga. Hagö, Jisas ram nipe u amöm nan magö ñijlö niñöl gi,

³⁷ nibi daun anibu midöm nan si nan naj gimidöp manö ap niña, Jisas bi Perisi ram amöm aip nan ñijailö. Anib u niñöm, ñig hañij aij auep kabö barol ud rim lila ap dapöm, *

³⁸ Jisas mideia jöl adö gau apöm, ma il au mitöñ gi mideia. Anig göl mitöñ gö niñöl gi, amgö ñig u gi dö gi Jisas ma adö yan lugö, umagö nipe u ud liti gi yuöl gi, ma kid nipe u bom haluöm, mulu ñijöm, ñig hañij aij auep anibu ma kid nipe adö au li ña.

³⁹ Anig geia, bi Perisi Saimon u, gasi magö nipe u nöp gasi niñöm nip ke haga, “Bi anibi bi God manö hagep kabö göl midalböp, nibi anibi nipe nan si nan naj gimidöp nibi naj ap apöm nip ud niñab u rik niñböp,” a ga.

* **7:34:** Luk 15:2 * **7:37:** Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

⁴⁰ Jisas pen, bî Perisi gasî nîŋa anîbu nîŋöm, nîp haga, “Saimon, manö yad añî ap mîdöp nöp hag ñîñîg gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bî yad, manö anîbu hag,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod rîköm haga, “Bî ap uraköm, bî mîhöp kalîp bî ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ñîñab.

⁴² Pen hainö bî anîb mîhau pen ñeb rö lagö, bî mani ñîñab anîbu kalîp mîhön hagnab, ‘Arö gîmil. Mani kalöp mîhön ñîbin u, pen ñul a gîmil gasî u nîŋagmil,’ a gîñab. Anîg hagö, bî an bî anîbu nîp mîdmagö yabîl lîñab, bî nan nabön kub mîdeinab u aka bî nan nabön pro mîdeinab u?” ö ga.

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gasî yad nîŋbin u, bî nan nabön kub mîdeinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Nîŋö yabîl hagpan,” a ga.

⁴⁴ Anîg hagöm, Jisas ado gî, nîbi u nîp nîŋöm, Saimon nîp haga, “Nîbi i nîp nöŋ. Yad ram raul mîgan nöp i auajîñ, ne ñîg ap udmön ma yîp lîk gî yuep rîmnap ñagpan, jî nîbi anîbi, amgö ñîg nîpe u gî dö gî lugöm ma yad ñîg lö, umagö nîpe udöm lîlî gî yuöp.

⁴⁵ Ne yîp bom haluagpan, jî nîbi i, yad ram raul mîgan nöp apjakajîñ magö u rîkö, nîpe ma kîd yad bom haluöl gî nöp mîdöp.

⁴⁶ Yîp wel nabîc cög laŋ lî ñagpan, jî nîbi i nîpe ma kîd yad ñîg haŋŋ aij auep u lî ñöb.

⁴⁷ Anîb u, nöp hagabin, nîbi anîbi nan si nan naj iru nöp göp u nîŋem arö gîpin. Anîb u, yîp pen mîdmagö yabîl löp. Pen nîbi bî nan si nan

naij pro pro gɪpal gau niŋem arö gɪnö, yɪp pen mɪdmagö pro pro lɪbal,” a ga.

⁴⁸ Pen Jisas anig hagöm niɓi anɪbu niɓi haga, “Nan si nan naij gɪpan gau niŋem arö gabin,” a ga.

⁴⁹ Anig hagö, bi niɓe aip nan niŋeila gau, kale ke hag niŋ hag niŋ göm hagla, “Bi anɓi niɓön gɪnig göm, ‘Nan si nan naij gɪpan gau niŋem arö gabin,’ a gab?” ö gɪla.

⁵⁰ Anig hageila u pen Jisas niɓi anɪbu niɓi haga, “Gasɪ ne ke u nöɓ niŋ udmön, nan si nan naij gɪpin rö Jisas niŋöm arö gan, a gɪmön auban rö, nan si nan naij gɪpan gau niŋem arö gɪpin. Ne ammön, God niɓmagö ara adö u mɪdaimön,” a ga.
*

8

Niɓi riɓnap Jisas aip arla

¹ Pen hainö niɓn anɪ au, Jisas bi niɓe unbö mɪgan lan aip daun gau abe, ram riɓig aglö gau abe amöm, God niɓi bi niɓe udöm abad mɪdeinab manö aij u, niɓi bi gau kalɪp hag ña.

² Pen niɓn anɪbu, niɓi riɓnap kɪjaki aiön pi halö mɪdeila gau Jisas gö kamɪŋ la, riɓnap nan ga gau gö kamɪŋ la, niŋöm niɓi anɪb gau riɓnap Jisas aip ajmɪdal. Niɓi anɪb gau hib kale me, ap Maria Magdala a gɪmɪdal. Kɪjaki aiön pi unbö mudun jɪŋ niɓi anɪbu anɪ dan mɪdöm höŋ arla. *

³ Niɓi ap Joana. Nugmul niɓe hib u Kuja. Niɓe kiŋ Herod ram nan niɓe gau abad mɪdmɪdöp.

* **7:50:** Luk 8:48; 18:42 * **8:2:** Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

Nibi ap Susana. Pen nibi rimnap halö iru rö aip ajmıdal. Nibi anıb gau kale magöñhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bı nıpe gau aip nan magö jım ñöl ñıñ ajmıdal.

*Gıñbıt magö rö u, manö hod rık haga
(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)*

⁴ Nibi bı daun ke ke, yam ugan kub yöl gau nibö gau nibö Jisas nıp nıñnıg aulö nıñöl gı, nibi bı nöd aula gau kalıp manö ap hod rıköm haga,

⁵ “Bı ap, gıñbıt magö ranañ a göm, gıñbıt magö u dam wög adıñ gau yunab. Rimnap wög adıñ arep adan gau lugö, nibi bı lala gı amıl apıl gılö, yaur gau pen ap nıñöm ñıñnaböl.

⁶ Pen yıñ rimnap kabö adö mınöñ pro pro mıdeınab gau lugöm, marep gınab u pen kabö mınöñ au ñıg ñıg halö mıdageınab u me, böñ nöp mılep gınab.

⁷ Pen yıñ rimnap nagı gıtıkası añ gau lugö, nagı anıbu hararo gı pału gö, ran aij gagnab.

⁸ Pen yıñ rimnap mınöñ aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yabıt nöp pılınab. Añı añı magö ñın juöl unbö mamıd pılınab,” a ga.

Jisas kalıp anıg hagöm haga, “Kale nibi bı gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd lı nıñ aij gımım,” a ga.

Jisas, gıñbıt magö u manö hod rık haga u, manö it u haga

⁹ Jisas manö hod rıköm aiud anıbu hagö, bı nıpe gau nıp hag nıñöm hagla, “Manö hod rıkmön hagajan anıbu, manö it u aigöl gö rö mıdöp?” ö gıla.

10 Hageila, Jisas kalıp haga, “God nıbi bı nıpe udöm abad mıdeinab manö pi göl mıdmıdöp u, God kalöp gası ñö nıñbim, pen nıbi bı rımnab gau, yad kalıp manö hod rıkem nöp hagnö, ‘kale nıñöm nıñagöl, manö magö apdi nıñöm manö it nıñ udagöl.’

*

11 Pen manö hod rıkem nan yıñ rö hagpin u, God Manö adö u hagpin.

12 Yıñ rımnab lugnab wög adıñ arep adan adö au a gıpin u, nıbi bı gau God Manö u nıñnaböl pen Seden gası naij nıñöm, kale God Manö u nıñ udlö, God kalıp ud kamıñ yunab u naij göp a göm, apöm God Manö gası kalıp anı danı mıdöp u ju udö, hauı gıñaböl, a gem hagpin.

13 Pen yıñ rımnab lugnab kabö adö mınöñ pro mıdeinab gau a gıpin u, nıbi bı gau God Manö u nıñöm, ñıñı löm, aij a gö nıñöl gı, manö anıbu nıñ udnaböl u pen nıñ ud pıdöñ gagnaböl rö, mıñör rımnab auö hauı göm arö gıñaböl, a gem hagpin.

14 Pen yıñ rımnab lugnab nagı gıñıkası anı gau a gıpin u, nıbi bı gau God Manö u nıñnaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka mıñ mıñ gep adö u nöp gası nıñöm, God Manö nıñ ud pıdöñ gagnaböl, a gem hagpin.

15 Pen yıñ rımnab mınöñ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabıt nöp pılnab a gıpin u, nıbi bı gau God Manö u nıñöm, nıñ ud pıdöñ yabıt göm, gı dam dam, nan magö aij pılnab, a gem hagpin,” a ga.

* 8:10: Ais 6:9-10

Hapö lau pi gagep

¹⁶ Jisas anig hagöm haga, “Nibi bi gau hapö lauöm rin cög migan aka abañ adö hanbal u mo gayik gau pi gagnaböl. Adö au gilañ rik lilö mailö gö, nibi bi gau ram raul migan anibu apöm mailö anibu niñaböl. *

¹⁷ “U rö nöp me, nan nihön nihön pi göl midöp gau, magörhalö waiö linab; nan nihön nihön pañu gi midöp gau, magörhalö ud mailö göp au linab. *

¹⁸ “Anib u, manö hagabin u niñ aij gimim. Nibi bi manö niñöm, niñ udnaböl gau, manö aij rimnap halö niñaböl; pen nibi bi manö niñöm niñ udagnaböl gau, pro pro niñun a göm niñbal u halö böñ nöp ur ginab. *

Jisas nime nimam bi gau

(Mad 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Pen ñin anibu nöp, Jisas nime aip, nimam hain nipe gau aip Jisas nip niñing aula. Apöm niñla, ram raul migan anib yañ Jisas nibi bi sisi göl mideila niñöm höñ yañ mideila.

²⁰ Anig gilö, nibi bi ap ram raul mideila gau niñöm, Jisas nip hagla, “Name namam ne gau nöp niñing ap midpal höñ yañ,” a gila.

²¹ Haglö, Jisas kalip haga, “Nibi bi an an God Manö u niñöm hain gipal gau me, ami yad, mam yad midpal,” a ga.

Jisas hagö, yigön kub udeia u ur ga

(Mad 8:23-27; Mak 4:35-41)

* **8:16:** Mad 5:15; Luk 11:33

* **8:17:** Mad 10:26; Luk 12:2

* **8:18:** Mad 25:29; Luk 19:26

22 Pen ñin ap, Jisas bi nipe gau kalip hagöm haga, “Ñig Wañö Galili juun böñ lödañ arun,” a göm, ñig magib udöm arla.

23 Pen añ gau arlö niñöl gi, Jisas nipe hon han ara. Hon haneia magö u, yigön asad kub yabıl ap ñig añ anıbu udöm, ñig ral ñig magib migan u auö, umöl rö nöp la.

24 Anig gö, bi nipe gau apöm, Jisas nip aña gilö uraka hagla, “Bi Kub! Hon magöñhalö umnig gabun!” a gıla.

Hageila, Jisas yigön udaia u abe, ñig ral auaia u abe hag gö, magö anıbu nöp yigön u ur göm, ñig u haluöm, nöd mideia rö mideia.

25 Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Kale ai gimim yip niñ udagpim?” ö ga.

Hageia, kale piñiñ göm aiö waiö göm, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “Bi anıbi bi an? Nipe hagö, yigön abe, ñig kub abe manö nipe hagöp rö nöp göp,” a gıla.

*Bı kijaki aiön pi halö u, Jisas gö, kamıñ la
(Mad 8:28-34; Mak 5:1-20)*

26 Ñig magib udöm, amöm Ñig Wañö Galili añ u am am, ram mınöñ Gerasa niñ bi bi midmidal böñ lödañ arla.

27 Pen Jisas ñig magib u arö gi, ñig wañö got au kabö kulup adö au ma abö gö niñöl gi, magö anıbu nöp, kijaki aiön pi abañ al mideila bi ap, daun anıbu niñbö apöm, Jisas nip nable paka. Bi anıbu nipe magö nöp midöm, ram yabıl raul migan u hanagmidöp; wip rigöl gimidal kabö migan gau nöp han ajmidöp.

28-29 Bî nîpe abad mîdeþ gau, sen udöm ñîmagö ma nîpe gau adîk lî pîdöŋ gîmîdal u pen kîjaki nan gau apöm klö gîlö, sen lîmîdal anîb gau pak gî dô gö, ram mînöŋ nöp an gau pör pör armîdöp. Pen bî anîbu, Jisas nîp nîŋöm aiö göm, apöm ma ît au lug paka. Jisas kîjaki aiön pi nîp aban alla anîb gau kalîp haga, “Bî anîbi nîp arö gîmîm höŋ arim!” a ga. Jisas anîg hagö, kîjaki aiön pi nîp aban alla bî u, kakö göm, manö kub hagöm haga, “Ne Jisas, God Bî Kub adö i gîlan mîdöp Ñî nîpe u, yîp nîhön gînîg gabön? Yîp îlön kub ñagmön!” a ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Hîb ne u hag!” a ga. Jisas hageia, nîpe pen haga, “Hîb yad u Iru Nöp,” a ga. Kîjaki aiön pi nan gau iru yabîl nöp nîp yuö hîköm mîdeila rö u me, anîg haga.

31 Pen kîjaki aiön pi gau Jisas nîp neb neb göm hagla, “Hanîp hagmön, mab ke yan ulöm mîgan mauîñ juaga u yuagmön!” a gîla.

32 Anîg hagöm, kaj iru yabîl nöp amîl geila yöp ba anîb gau nîŋöm, Jisas nîp neb neb göm hagla, “Ne hanîp hagö, am kaj mîdpal gîdan kalîp yuö hîkûn,” a gîlö, Jisas yau a ga.

33 Jisas yau a gö, kîjaki aiön pi nan gau, bî u nîp arö göm, am kaj anîb gau kalîp yuö hîklö, kaj gau pîg ju sîr ba yan amöm, gî dam ñîg wanö an yan paköm, ñîg ñîŋöm magöŋhalö um hakla.

34 Pen bî kaj mukmîdal gau, ga anîbu nîŋöm, gî dô gî am nîbi bî daun mîdeila gau kalîp hag ñöm, am nîbi bî ram mînöŋ daun söl au mîdeila gau kalîp hag ñöm, gîla.

35 Hag ñilö, nan anıbu nıhön gö hagaböl a göm, apöm niñla, bi kıjaki yuö hiıköm midmidöp u, kamıñ lö, wañıj yımöm, Jisas ma it söl au asık mıdeia. Kale anıbu niñöm anının gö piñıñ gıla.

36 Pen nıbi bi niñ midlö niñöl gı, Jisas kıjaki hag höñ yua, nıbi bi gau, nıbi bi hain aula gau kalıp, anıg anıg göp, a göm, hag ñıla.

37 Pen Gerasa nıbi bi magöñhalö anının gö piñıñ göm, Jisas nıp, ne ado gı aru a gılö, ñıg magıb udöm hada.

38 Jisas arık arnıg geia niñöm, nıpe gö kıjaki aiön pi höñ arla bi anıbu, nıp manö neb neb hagöm haga, “Yad ne aip arul,” a ga.

39 Anıg hageia, Jisas nıp pen haga, “Wasö. God nöp nan aij yabıt nıhön nıhön göp u, ne ram ne ammön nıbi bi ne gau kalıp hag ñımön,” a ga.

Anıb u, nıpe daun nıpe ado gı amöm, nıbi bi gau kalıp magöñhalö, Jisas yıp anıg anıg göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nıbi ap Jisas nıp ud niñö kamıñ la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

40 Pen nıbi bi Jisas auab a göm, abad mıdeila gau, Jisas ñıg magıb udöm amjakö, aij yabıt auabön e gıla.

41-42 Pen bi kub Juda magum gep ram abad midmidöp bi ap hib nıpe Jairas. Pai nıpe añı yabıt mı in la mıgan lan u umnıg gö, Jairas nıpe apöm, Jisas mıdeia söl au kugom yımöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añı u umnıg gab,” a ga. Hageia, Jisas niñnıg arö niñöl gı, nıbi bi iru yabıt nöp apöm, nıp böñ böñ cıro cıro ñöl gı arla.

43 Pen n̄ibi ap p̄or p̄or n̄ipe n̄ibi adan arm̄idöp m̄i unbö m̄igan laŋ la. N̄ibi an̄ibu, wös wameb b̄i gau ȳip ḡilö, ȳip kam̄iŋ laŋ a ḡöm, kal̄ip mani ñ̄im̄idöp u pen n̄ip ḡilö m̄iŋep ḡin̄im rö laga.

44 N̄ipe Jisas araiia jöl adö lau apöm, waŋij m̄ilö kub la u ud n̄iŋö n̄iŋöl ḡi, magö an̄ibu nöp n̄ip m̄iŋep ga.

45 Pen Jisas kal̄ip haga, “Ȳip b̄i an ud n̄iŋöb?” ö ga.

Hageia, n̄ibi b̄i gau hagla, “Hon ud n̄iŋagun,” a ḡila. Pen Pida haga, “B̄i Kub, n̄ibi b̄i iru nöp gai i apöm, nöp c̄iro c̄iro ñ̄aböl,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “N̄ibi b̄i ap ȳip ud n̄iŋöb. P̄idöŋ yad u aröp n̄iŋem hagabin,” a ga.

47 Pen n̄ibi Jisas ud n̄iŋa an̄ibu, n̄ipe pi ḡin̄im rö laga u n̄iŋöm, ḡil ḡil göl ḡi, Jisas m̄ideia söl au ap kugom ȳima. N̄ibi b̄i an̄ib gau n̄iŋ m̄ideila aŋ gau, Jisas n̄ip hagöm, n̄ipe nan gö, Jisas ud n̄iŋö, magö an̄ibu nöp kam̄iŋ löp aiud u magöŋhalö waiö haga.

48 Hageia, Jisas n̄ip haga, “Pai yad. Ne ȳip ud n̄iŋnö kam̄iŋ laŋ a ḡimön n̄iŋ udpan u, ȳip ud n̄iŋö kam̄iŋ löp me u. Manö m̄idagöp. Ne ammön, God ñ̄imagö ara adö u m̄idaimön,” a ga.
*

49 Jisas an̄ig hagö n̄iŋöl ḡi, b̄i Jairas n̄ip wög ḡim̄idöp b̄i ap apöm, Jairas n̄ip haga, “Pai ne böŋ nöp umöb; hag ñ̄eb b̄i n̄ip hagö ma ilön auagn̄im; ado ḡi arn̄im,” a ga.

50 Hagö, Jisas manö an̄ibu n̄iŋöm, Jairas n̄ip haga, “Pai yad u umöb a ḡimön, gasi u n̄iŋagmön. N̄iŋ udeinabön u, n̄ip kam̄iŋ l̄inab,” a ga.

* 8:48: Luk 7:50

51 Anig hagöm, Jairas ram nipe u amjaköm, nibi bi gau kalip magörhalö hag höñ au yañ löm, pai nime nap mihau, Pida u, Jon u, Jems u kalip ut göm, pai u nip niñnig ram raul migang yañ arla.

52 Pen nibi bi, pai anibu umöb a göm mitöñ gi mideila gau, Jisas kalip haga, “Kale mitöñ gagim. Pai u umagöp; yiharin hon hanab,” a ga.

53 Jisas anig hageia, nibi bi gau, pai anibu böñ nöp umöb u niñöm, nip mihol gila.

54 Pen Jisas pai u ñimagö kid nipe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga.

55 Anig hagö, ana nipe u ap kuöyañ kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rimnap ñibe ñinjan,” a ga.

56 Pai nime nap kale aiö waiö gilo. Pen Jisas kalip ber mihau haga, “Nibi bi rimnap kalip manö anibu hag ñagmil, wasö!” ga.

9

*Jisas bi nipe unbö migang lan gau hag ke ke yua
(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)*

1-2 Jisas bi nipe unbö migang lan kalip hagö aueila haga, “Yad kalöp bi yad, ktö yad ke ñem, yunig gabin. Anib u, kale gau ammim, kijaki aiön pi nibi bi yuö hiiköm midpal gau hagpe höñ aröl; nibi bi nan göp gau gipe kamij linim; nibi bi mña göp gau gipe hir ginim; God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñibe niñöl.

3 Pen arnig gimim, walab adin, wadi, nan ñineb, mani, waij, nan gau halö ud aragmim; yiharin armim.

⁴ Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalip aip han midmim, daun anibu arik arun a ginabim u, magö u nöp arik armim.

⁵ Pen ram minöñ migan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun anibu arik arun a ginabim u, kalip hagemim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, minöñ naböñ kalöp i auajun, nan acip acip ma hanip udöp u hik gi yuun arabun,’ a gimim, hik gi yumim armim. Anig ginabim, kale gi naji ginpal u niñnaböl,” a ga. *

⁶ Anig hagö, kale ram rihig aglö magöñhalö gau gau am am manö aij u hag ñöl gi, nibi bi miña ga gau gilö kamiñ la.

*Herod gasi iru niña
(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)*

⁷ Pen nibi bi gau, Jisas nihön nihön ga manö u hag amil apil gilö niñöl gi, gapman bi kub Herod niñöm, gasi iru yabiñ niña. Nibi bi rimnap hagla, “Jon bi ñig pak ñeb unam rib gi dö gila uma u, kauyañ uraköp,” a gila. *

⁸ Rimnap hagla, “Bi nöd nibö God manö hagep bi u Ilaija nipe auöp,” a gila. Rimnap hagla, “Bi hadame dagol gau God manö hag ñimidöp bi ap kauyañ kamiñ löm auöp,” a gila.

⁹ Anig haglö, bi kub Herod haga, “Jon nip unam rib gi dö ginö hadö uma rö, bi anibu bi an ap midö niñöl gi hagaböl u am niñnam,” a göm, gasi u niña. *

* 9:5: Luk 10:4-11 * 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 * 9:9: Luk 23:8

*Jisas n̄ibi b̄i iru n̄öp nan ñ̄iñeb ñ̄ö ñ̄iñla
(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)*

¹⁰ Pen Jisas b̄i n̄ipe unbö m̄igan lañ ado ḡi apöm, ram m̄inöñ gau ajöm nan n̄ihön n̄ihön ḡila manö u, Jisas n̄ip hag ñ̄ila. Hag ñ̄ilö, am ram m̄inöñ m̄igan ap ke am m̄idaiun a göm, Jisas kal̄ip uñ göm Bedsaida daun au arla.

¹¹ Pen adan añ gau arlö n̄iñöl ḡi, n̄ibi b̄i r̄imnap hagla, “Jisas b̄i n̄ipe gau aip apöm padiaböl,” a ḡila. An̄ig haglö, n̄ibi b̄i iru n̄öp n̄ip n̄iñriñg hain ḡila. Aueila, n̄ipe aij auabim e göm, God n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab manö u kal̄ip hag ñ̄öl ḡi, n̄ibi b̄i nan ga gau gö kam̄iñ la.

¹² Pen dugo s̄idö wad arn̄ig geia magö u, b̄i n̄ipe unbö m̄igan lañ apöm, Jisas n̄ip hagla, “Ram m̄inöñ gai i, n̄ibi b̄i m̄idagpal, ram m̄inöñ n̄öp añ auñ m̄idpun rö u, n̄ibi b̄i gai i kal̄ip hag yuö, ram n̄ibi b̄i m̄idpal gau ke ke amöm, nan ñ̄iñeb kale gau ke ulhai n̄iñöm, haneb m̄igan gau ulhai n̄iñlañ,” a ḡila.

¹³ An̄ig hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kal̄ip ñ̄imim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan ñ̄iñeb iru m̄idagöp. Yiñhar̄iñ bred magö unbö mam̄id u m̄idöm, kabsañ m̄ihöp m̄idöp. Ne n̄ihön gas̄i n̄iñban? N̄ibi b̄i gai i iru n̄öp m̄idpal u, hon am nan ñ̄iñeb kal̄ip r̄imnap rau dapun aka?” ḡila.

¹⁴ Ñ̄in an̄ibu, n̄ibi b̄i apöm magum ḡila gau, n̄ibi ñ̄iñ pai gau wasö, b̄i gau n̄öp me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas b̄i n̄ipe gau kal̄ip haga, “N̄ibi b̄i iru n̄öp ap m̄idpal gai i hagpe, n̄ibi b̄i unbö ñ̄iñjuöl

mihöp ado gi da unbö sidun laŋ (50) ugan ke ke asiklan,” a ga.

¹⁵ Hageia, bi nipe gau nipe haga rö nöp gilo, nibi bi gau magöŋhalö au asikla.

¹⁶ Nipe bred magö unbö mamid u udöm, kabsat mihau halö udöm, gilaŋ gi kumi kabö adö laŋ au niŋöm, God nip aij a göm, nan niŋeb anibu ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen udöm, nibi bi gau kalip nime li ñila.

¹⁷ Ñeila, kale magöŋhalö niŋ damöm, niŋ haköl rö lagö, naböŋ naböŋ pali pali gila gau, bi nipe gau ud wadi unbö migan laŋ yaglö ajman raua.

*Pida haga, “Ne Kraiŋ u,” a ga
(Mad 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Pen ñin ap, Jisas am ke halö God nip sabe göl gi midöm, bi nipe gau kalip hag niŋöm haga, “Nibi bi gau yip bi an a gi gasi niŋbal?” ö ga.

¹⁹ Hageia hagla, “Nibi bi rimnap nöp Jon bi niŋ pak ñeb u a gi gasi niŋbal; rimnap nöp bi nöd nibö God manö hagep bi u Ilaija a gi gasi niŋbal; rimnap nöp bi hadame dagol gau God manö hag niimidöp bi ap kauyaŋ kamiŋ löm auöp a gi gasi niŋbal,” a gila. *

²⁰ Hageia, Jisas kalip pen hag niŋa, “Pen kale ke yip bi an a gimim, gasi niŋbim?” ö ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiŋ nipe u,” a ga. *

²¹ Anig hageia, Jisas kalip haga, “Manö anibu nibi bi rimnap kalip hag ñagmim, wasö yabit!” a ga.

* **9:19:** Luk 9:7-8 * **9:20:** Jon 6:68-69

Jisas haga, “Umem kauyaŋ uraknabin,” a ga

²² Jisas anig hagöm, manö ap hagöm haga, “Bî Ñî nipe nîp ilön kub yabiñ ñî naböl. Bî manö ud asikep gau, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau, bî lo manö hag ñeb bî gau, nîp niñlô mulu lugö al pak lîlô, umnab u pen ñî nî mîhöp mîdöm ruö ñî nî mîhau niŋaŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga. *

²³ Pen Jisas bî nipe gau abe, nîbi bî mîdeila gau abe, kalîp magöŋhalö hagöm haga, “Nîbi bî yîp hain gun a göm, gasî niñeinaböl gau, nan mînön naböŋ adö iñ i gasî kub niñbal u arö göm, hañ romaŋ kale ke gasî kub niñbal u arö göm, ñî nî añî añî mab kros ud kag göm yîp hain göl. *

²⁴ Nîbi bî an, hañ romaŋ, kamiŋ mîdep magö hon ke gasî niñun mîd aij gî nabun a göm, gasî niñnaböl gau, böŋ nöp ap lug paknaböl. Pen nîbi bî an, Jisas nîp niñ udun, hañ romaŋ, kamiŋ mîdep magö hon niñhön niñhön gî nab u manö mîdagöp a göm, gasî niñnaböl gau, kamiŋ mîdep magö u udnaböl. *

²⁵ Nîbi bî nan mînön naböŋ adö iñ i udun a göm, gîlô arnab gau, nan aij aij gau udöm, mînön naböŋ adö iñ i mîd aij gî naböl, pen hainö umöm mînön naböŋ adö iñ i arö göm, God aip pör pör mîdaiöl rö lagnab.

²⁶ Nîbi bî an yîp nable gö, yad Jisas nîp niñagpin, a göm, manö yad niñ udagnab u, hainö Bapi hol apîl mailö aij ke u udem, ejol uñ mailö aij halö gau aip aunabin ñî nî u, bî anîbu nîp nable

* **9:22:** Luk 9:44; 18:32-33 * **9:23:** Mad 10:38; Luk 14:27

* **9:24:** Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25

gö, niḡagpin a giḡnabin. *

²⁷ Pen kalöp niḡö yabiḡ hagabin, niḡbi bi miḡni miḡdpim gai i riḡmnap umagnabim; kamḡḡ nöp miḡdmim, God niḡbi bi udöm abad miḡdeinab ḡḡn u niḡḡnabim,” a ga.

Jisas haḡ romanḡ niḡpe u ke yabiḡ la

²⁸ Jisas aniḡ hagöm, ḡḡn unbö raleb jiḡḡ rö miḡdöm, Jon, Jems, Pida kalḡp uḡ göm, God niḡp sabe giḡniḡ göm yöp dum aniḡb au ara.

²⁹ Amöm, God sabe giḡ miḡdö niḡḡöl giḡ, mulu adiḡ niḡpe ke yabiḡ löm, waḡḡḡ niḡpe rud yabiḡ löm, mailö unbö ke yabiḡ ga niḡḡla.

³⁰⁻³¹ Aniḡ gö niḡḡöl giḡ, bi hadame nöp umlö, Mosiḡ aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil aip, Jisas Jerusalem amöm umöm wög niḡpe giḡ hakiḡḡ geia manö u hag miḡdeila. *

³² Pen Pida, Jems, Jon kalḡp yam hon auö, amgö ju ju göl giḡ miḡdeila, pen miḡdö kale amgö ḡḡḡ niḡḡöm, Jisas mailö aij niḡpe u abe, bi aniḡb miḡhau Jisas aip urak miḡdailö gau abe, niḡḡla. *

³³ Bi aniḡb miḡhau arniḡ giḡlö niḡḡöl giḡ, Pida gasi niḡḡ aij göm wasö, Jisas niḡp haga, “Bi Kub, hon auḡ miḡdpun u, aij yabiḡ miḡdpun. Ne hanḡp yau a gö, ram bada yiḡharḡḡ miḡhau niḡḡaḡ, nöp ap, Mosiḡ niḡp ap, Ilaija niḡp ap ḡun,” a ga.

³⁴ Aniḡ hagö niḡḡöl giḡ, magö aniḡbu nöp, kumi rud kub ap apöm kalḡp magöḡḡhalö ralu ḡö piḡḡḡḡḡ ḡḡla.

* **9:26:** Mad 10:33; Luk 12:9 * **9:30-31:** Luk 9:22 * **9:32:** 2Pi 1:16-18

35 Pen manö ap kumi aŋ au niḅö apöm haga, “Bi i Ni yad; yad niḅ hag linö. Kale manö niḅe hagnim rö niŋmim,” a ga. *

36 Manö hag piḱ gö, magö anḅu nöḅ niŋla, bi anḅ miḱhau miḱdagailö; Jisas nöḅ miḱdeia. Pen dum ilö laŋ miḱdöm, nan ga u niŋeila u, niŋ aŋ anḅ au niḅi bi riḱmnap kalip hag niŋla.

*Ni pro kijaki aban ala ap Jisas gö, kamij la
(Mad 17:14-21; Mak 9:14-29)*

37 Pen ruö, dum ilö laŋ anḅu arö göm, adan au giyan ap luglö niŋöl gi, niḅi bi iru nöḅ ap kalip nable pakla.

38 Bi ap niḅi bi aŋ anḅu wiñ kub alöm haga, “Manö hag niḅ bi. Ni yad aŋi i, ne mög niŋmön a gem dauabin.

39 Kijaki aiön pi pör niḅ aban al miḱdöm niḅ gö, wiñ kub yabiḱ alöm gi dam paköm, kiñu habkob gaḱ goḱ apöm, um dam aŋ löḱ gi auöp. Niḅ anig göm, pör pör nöḅ gö gö me, niḅe ilön maḅ udöl giḱmiḱdöp.

40 Bi ne gau kalip, kijaki miḱdöp anḅu hag yuim, a giḱpin u pen kale hag yu wasö niŋöm arö giḱpal,” a ga.

41 Anig hageia, Jisas haga, “Niḅi bi miñi miḱdpim miñöŋ naböŋ iḱ i, niŋ mai manö niŋ udnabiḱ Yad hadame nöḅ miŋjör kale ud ajpin; pen hainö niŋ aige gem miŋjör kale ud arnam?” ö ga. Anig hagöm, bi anḅu niḅ haga, “Ni ne anḅu söḱ aui dau,” a ga.

* 9:35: Luk 3:22

42 Jisas anig hageia, ñi anibu dap auö niñöl gi, kijaki aiön pi ñi u niþ klö yabiþ göm, pa jö gi yuö gi dam piþab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u niþ hag gö, ke arö niñöl gi, ñi anibu kamiñ lö, Jisas dam nap niþ ña.

43 Niþi bi ap mideila gau, God klö niþe unbö ke anibu niñöm, ñaul udla.

*Jisas, “Yip mumug ginaböl,” a ga
(Mad 17:22-23; Mak 9:30-32)*

Jisas nan niñön niñön ga u gasi niñöm, kale ñaul udöm niñm+dlö niñöl gi, Jisas bi niþe gau kalip haga,

44 “Manö hagniþ gabin anibi, kale riþid li niñ aij yabiþ gimim m+daimim. Söl m+ðöp, Bi Ñi niþe niþ mumug niñöm, bi riþnap kalip ñinaböl,” a ga. *

45 Pen manö haga anibu, kale rik niñöl rö laga. Pen piñiñ göm Jisas niþ hag niñaþla. *

*An niþi bi kub mideinaböl?
(Mad 18:1-5; Mak 9:33-37)*

46 Jisas bi niþe anib gau kale ke hag amiþ apil göm, bi ap haga, “Yad bi kub mideinam,” a ga. Pen bi ap pen haga, “Ne wasö, yad bi kub mideinam,” a ga. *

47 Jisas bi niþe gau gasi niñla anibu ke niñöm, ñi pro ap dap niþe mideia ba au löm haga,

48 “Niþi bi an yip gasi niñöm, ñi pai pro inbö rö udnab u, yip abe udnab. Pen niþi bi an yip udnab u, Bi yip yuö aunö niþ abe udnab. Pen bi

* 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34 * 9:46: Luk 22:24

an an kale au bi yiharin yabił rö mïdöp, bi anıbu nöp nıpe bi kub yabił,” a ga. *

⁴⁹ Jisas anıg hageia, Jon haga, “Bi Kub, hon niñbun, bi ap hib ne hagöm, kiñaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi anıbu hon aip ajagpun rö, ‘Ne anıg gagmön,’ a gıno,” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Niñhön giñıg niñ anıg hag giñpen Niñi bi kalöp niñlö mulu lugagnab gau, bi niñeb hon a giñmim niñmim,” a ga. *

Sameria kai Jisas niñ udagla

⁵¹ Pen Nap niñpe Jisas niñ dam ram mïñöh niñpe kumi kabö adö lañ ud arep niñ u söl ga niñöh Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi kłö gi niñöh me ara.

⁵² Niñpe bi niñpe riñnap nöð hag yua. Kale amöm nan niñ gi jın giñıg, ram mïñöh Sameria an au ram riñıg ağıö ap arla.

⁵³ Pen Sameria niñi bi ram riñıg ağıö anıbu hanmıdal gau, Jisas Jerusalem arniñ geia manö u niñöh, niñ hag wiñhai udagla.

⁵⁴ Anıg gailö, Jisas bi niñpe Jems aip Jon aip niñmil, Jisas niñ haglö, “Bi Kub, kumi kabö adö lañ niñbö mab miñan haglo, apöm niñi bi anıg giñpal gau kalıñ innim aka?” giñlö. *

⁵⁵ Anıg hagailö, Jisas ado göm kalıñ miñöh niñöh, anıg gagnabun a göm, kalıñ miñöh hag ga.

⁵⁶ Niñi bi anıb gau Jisas niñ udagnaböl u niñöh, ram riñıg ağıö anıbu arö göm, ram riñıg ağıö ke niñbö ap arla.

* **9:48:** Mad 10:40 * **9:50:** Mad 12:30; Luk 11:23 * **9:54:** 2Ki 1:9-16

Bi ap Jisas niþ haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga

(Mad 8:19-22)

⁵⁷ Pen adan an gau arlö niþöl gi, bi ap apöm, Jisas niþ haga, “Ram miþnön gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

⁵⁸ Anig hageia, Jisas niþ haga, “Yad aip uþham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale miþnön miþgan gau miþdöp; yaur gau rin kale u ke miþdöp; pen Bi Niþ niþe, ka haneb niþe ap miþdagöp,” a ga.

⁵⁹ Pen Jisas bi ap niþ haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. Anig hageia, bi anþbu pen pe haga, “Bþ Kub, yiþ yau a gö, yad am bap yad riþgöl gem aunam,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Jisas niþ pen haga, “Niþi bi yiþ niþ udagpal riþnap umaiöl, niþi bi yiþ niþagpal riþnap dam riþgöl göl. Ne pen ammön, God niþi bi udöm abad miþdeinab manö u hag niþ araþ,” a ga.

⁶¹ Pen bi ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yiþ yau a gö, am ami bapi, añ mam yad gau kalip manö hag niþ aij gem, niþmagö pakem, aunam,” a ga. *

⁶² Hageia, Jisas pen haga, “Niþi bi an wög adiþ il göm, gasi iru niþöm, nab au arö giþnab gau, God niþi bi udöm abad miþdeinab manö aij u hag niþ bi wög u giþniþm rö lagöp,” a ga.

* **9:61:** 1Ki 19:20

10

Jisas bi nipe iru nöp hag yuö am ram m+nöñ ke ke arla

¹ Hainö Jisas bi nipe ñinjuöl mihau nigan ado gi da migan lan (72) udöm, kalip baluöm mihau ke, mihau ke, ram m+nöñ gau ke ke yunig göm haga, “Kale nöd ammim, manö yad u hag ñibe, yad hainö ninabin,” a ga. *

² Pen kalip manö ap haga, “Nan wög kub yabif midöp u pen nibi bi nan magö ral dauep gau iru midagpal. Anib u, Bi Kub wög adin nap nibo u nip hag ninbe, nibi bi nan magö ral dauep rimnap halö hagö, am ral dauöl. *

³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb midpal an au hag yuabin. *

⁴ Kale mani rin, wadif, ma ririp gau halö ud aragmim. Nibi bi rimnap aip adan an au manö hag mlö midagaimim. *

⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul migan amöl gi, kalip manö aij hag ñimim haggim, ‘God kalöp abad mideian,’ a gimim.

⁶ Anig hageinabim, nibi bi God manö hain aij nipe udep rö ap mideinab u, manö hain kale anibu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gi aunab.

⁷ Pen ram anibu nöp midaimim, nan magö dap ñinabol u ñinöl gi midaimim. Bi wög gipal gau pen hajif udpal. Anibu rö, kalip manö aij u hag

* **10:1:** Mak 6:7 * **10:2:** Mad 9:37-38; Jon 4:35 * **10:3:** Mad 10:16 * **10:4:** Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5

ñinabim rö, kale pen nan magö dap ñinaböl. Pen kale ram ram gagmim. *

⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udöm, nan magö ñinaböl u, hałowatö ñinim. *

⁹ Ram m+nöŋ anibu, nibi bi nan ginim gau kalip gipe, kamŋ linim. Nibi bi gau magöŋhalö kalip hag aij gimim hagemim, ‘God nibi bi udöm abad mideinab u, ma it kalöp u auöp,’ a gimim.

¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wihai udagaiöl, adan an au ammim hagemim,

¹¹ ‘Ram m+nöŋ kalöp i auajun u, hałpił acip acip ma hon udöp gau kale ke ik gi yu arabun. Pen nin aij gim! God nibi bi udöm abad mideinab u, ma it kalöp u auöp,’ a gimim. *

¹² Yad kalöp hagabin, hainö manö kub ninaböl ñin u, daun kub Sodom nibi bi nan si nan naj nöp gilo gilo in habik nin ara u, manö kub ninöm ilön pro rö udnaböl; pen nibi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub ninöm ilön kub yabił udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

¹³ “Korasin nibi bi gau abe, Bedsaida nibi bi gau abe, nan gagep rö u ginö, ninim arö gimim rö, ilön kub yabił udnabim. Pen daun kub mihöp Daia Saidon nibi bi gau kalip, nan gagep anibu rö rimnap ginö ninblap u, kale wałj gi dö gi lugöp rimnap yimöm asiköm, run he ud yuöl gi ud yuöl gi midöm, nan naj gimidal anibu arö giłap.

* **10:7:** 1Ko 9:6-14; 1Di 5:18 * **10:8:** 1Ko 10:27 * **10:11:** Ap 13:51; 18:6 * **10:12:** Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24

14 Manö kub niḡnaböl ñin u, Daia Saidon niḡbi bi gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin niḡbi bi gau abe, kale Bedsaida niḡbi bi gau abe ilön kub yabiḡ udnabim.

15 Pen ñin anibu, kale Kapaneam niḡbi bi gau u rö nöḡ, kumi kabö adö laḡ au aragnabim; böḡ nöḡ uḡöm miḡan kub yaḡ arnabim,” a ga.

16 Jisas bi niḡpe gau kalip haga, “Niḡbi bi manö kale udnaböl gau, manö kalöp nöḡ wasö, manö yad u u rö nöḡ udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöḡ wasö, yip u rö nöḡ udagnaböl. Pen yip udagnaböl gau, yip nöḡ wasö, Bi yip hag yuö aunö u niḡp u rö nöḡ udagnaböl,” a ga. *

Bi niḡpe hag yua gau ado gi aula

17 Pen hainö bi niḡpe ñinjuöl miḡhau niḡan ado gi da miḡan laḡ (72) anib gau, ram minöḡ gau aj arö göm apöm, aij a göl gi Jisas niḡp hagla, “Bi Kub! Kijaki aiön pi niḡbi bi aban albal gau, hib ne hagn, ‘Jisas midöp rö arim!’ a giḡno, hagnun rö niḡöm arbal,” a giḡla.

18 Hageila, Jisas kalip haga, “Yad niḡ miḡdnö niḡöl gi, kijaki aiön pi nap kale Seden, añim añim rö udöm kumi kabö adö laḡ niḡbö ap lug paka. *

19 Kalöp hag libin u me, re haino sara, gaiwadö, hauaḡ, nan hapeb anib gau abe, Bi Koḡmaḡ kḡo niḡpe u abe, kalöp gi naiḡ göl rö lagöp. *

20 Pen kijaki aiön pi nan gau hagnun rö niḡöm höḡ arbal a giḡmim, miḡñ miḡñ gagiḡmim; God niḡpe

* 10:16: Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * 10:18: Jon 12:31; Rep 12:8-9 * 10:19: Sam 91:13; Mak 16:18

hib hon kumi kabö adö laŋ au kali kliš rīkōp, a gīmim, mīñ mīñ gīmim,” a ga. *

*Jisas Nap God nīp aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Magö anību, Ana U† u Jisas nīp ajmaŋ rau mīdö nīñöl gī, nīpe mīñ mīñ göl gī, Nap nīpe nīp haga, “Bapī, ne Bī Kub kumi kabö adö laŋ abe, mīnōŋ nabōŋ i† i abe abad mīdpan u, gasī ne ke nīñö aij göp adö u nōp gīpan. Hon nībi bī kub gasī nīñ kīd hīkūn ke nīñbun, a gīpal gau, kalīp manö aij i† u yamagpan pen ñī pai pro gau, ne kalīp gasī aij ñö, manö aij i† u nīñbal u me, nōp aij a gabin,” a ga.

²² Jisas anīg hagöm haga, “Nībi bī rīmnap yad bī aigale bī rō mīdpin u nīñagpal; Bapī nīpe nōp yīp nīñöb. Pen Bapī nīpe bī aigale bī rō mīdöp u, nībi bī rīmnap nīñagpal; yad ke nōp nīñbin. Nīpe yīp pīdōŋ nan nīpe gau magōŋhalö ñöb rō, nībi bī kalīp yamnam a gīnabin gau nōp, Bapī kalīp yamnö nīp nīñaböl. Nībi bī rīmnap halö Bapī nīp nīñagnaböl,” a ga. *

²³ Jisas anīg hagöm, ado göm, bī nīpe gau nōp kalīp hagöm haga, “Nan anībi nīñabim u, mīñ mīñ gīmim. God kalöp nōp me ud aij yabī† gö nīñabim.

²⁴ God manö hagep bī gau iru nōp abe, kiŋ gau iru nōp abe, nan amgö nīñabim anībi nīñun a göm, abad mīdmīdal u pen kale nīñagla; manö apdī nīñabim anībi nīñun a göm, abad mīdmīdal u pen kale nīñagla.

* **10:20:** Plp 4:3; Rep 3:5 * **10:22:** Jon 3:35; 10:15

Jisas, bɪ aij Sameria nɪbö u, manö hod riköm haga

²⁵ Nɪn ap aɲ au, bɪ lo manö hag ñeb bɪ ap, Jisas yɪp nɪhön manö hagnɪm a göm, apöm nɪp hag nɪɲöm haga, “Manö hag ñeb bɪ, yad nɪhön nɪhön gem, pör mɪdep magö u udnam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas nɪp haga, “Lo manö u kalɪ kɪɲ rɪköm, nɪhön hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu haga, “Lo manö u nɪɲbin, Mosɪs kalɪ kɪɲ rɪköm haga, ‘God Bɪ Kub ne u nɪp mɪɲ mɪɲ gɪmön,

gasi rɪmɪd ne u nɪp ñɪmön,
kɪö ne u magöɲhalö nɪp ñɪmön,
nɪp mɪdmagö yabɪɪ lɪmön.

Ne ke mɪdmagö lɪban rö,

nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp u rö nöp mɪdmagö
lɪmön,’ a ga,” a ga. *

²⁸ Anɪg hageia, Jisas bɪ anɪbu nɪp haga, “Ne kabö göl hagpan; adö anɪbu nöp hain gɪmön, pör mɪdep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas anɪg hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu, hib yad u pro gɪnab a göm, Jisas nɪp kauyaɲ hag nɪɲöm haga, “Lo manö kalɪ kɪɲ rɪka u, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp mɪdmagö lɪmim a göm, kalɪ kɪɲ rɪka. Anɪb u, nɪbi bɪ mai kalɪp mɪdmagö lɪmim a göm, kalɪ kɪɲ rɪka?” ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu nɪp, manö pen hagöl gɪ, aiud udöm haga, “Bɪ ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan aɲ au arai a nɪɲöm, bɪ nan si udep

* **10:25:** Mad 22:35-40; Luk 18:18 * **10:27:** Dud 6:5; Lep 19:18

* **10:28:** Lep 18:5

rɪmnap apöm, nɪp mɪñu magö paköm, walɪj nan nɪpe gau pɪɪ gɪ ud arlö nɪjöl gɪ, nɪpe adan aŋ au umnɪg göm gɪ mɪdeia.

³¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ ap, adan adö anɪbu amöm bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪjöm, böj lau nöp adan löm ara.

³² Pen bɪ Lipai ɪɪ bɪ ap, adan adö anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪjöm, mɪdeia söl au amöm nɪj aij göm, böj lau nöp adan löm ara.

³³ Pen bɪ Juda wasö, ram mɪnörj Sameria nɪbö bɪ ap, adan mɪlö añɪ anɪbu nöp amöm, bɪ anɪbu umnɪg göm gɪ mɪdeia au nɪjöm, nɪp mög yabɪɪ nɪjɑ.

³⁴ Nɪp mög yabɪɪ nɪjöm, mɪdeia söl au amöm, wös nɪp gau wel rɪmnap löm, ñɪg wain rɪmnap löm, wös nɪp gau wama. Wös wamöm, ud donki adö nɪpe u löm, ram mani rauöm hanmɪdal u dam löm, abad mɪd aij yabɪɪ ga.

³⁵ Ruö arnɪg göm, bɪ ram abad mɪdmɪdöp anɪbu nɪp silpa kɪd mɪhöp ñöm haga, ‘Ne bɪ anɪbi nɪp abad mɪd aij gɪmön. Pen mani aigeg hagnabön u, ado gɪ apem nöp ñɪnabin,’ a ga,” a ga.

³⁶ Jisas aiud anɪbu udöm, nɪpe bɪ lo manö hag ñeb bɪ anɪbu nɪp hag nɪjɑ, “Bɪ adan aŋ pak lɪla u, bɪ mɪhau nɪgaŋ padiöl göm arla gau, bɪ an nɪpe ke mɪdmagö la rö, nɪp mɪdmagö la?” ö ga.

³⁷ Hageia, bɪ lo manö hag ñeb bɪ u haga, “Bɪ nɪp mög nɪjöm gɪ aij ga u,” a ga.

Hageia, Jisas nɪp haga, “Nɪjö nöp hagpan. Me ne arammön, adö anɪbu nöp gɪmön,” a ga.

Jisas nɪpe Mada Maria añɪl mɪhau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas bi nipe gau aip ram minon ap amjakeila, nibi ram minon anibu mideia ap apom, kalip ul gi dam ram nipe u ara. Nibi anibu hib nipe Mada.

³⁹ Ram nipe u ninin ap mideia. Hib nipe u Maria. Maria nipe Jisas mideia sol au ap asikom, Jisas manö hageia u ninimideia. *

⁴⁰ Mada nipe ke nop nan magö lauom, gasi iru ninom, ap Jisas nip haga, "Bi Kub, Maria yip arö gö, yad ke nop nan magö hon lauabin u aij gagöp. Nip hagö apom yad aip nan magö lauul," a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru nop gasi iru ninban u aij wasö.

⁴² Maria manö aij yad ninnam a göm, gasi añi u nop ninom, ap manö yad ninmidöp. Nibi bi ap nan aij udöp anibu pit gi udnim rö lagöp," a ga.
*

11

*God nip sabe ginig, anig göl rö hagemim, a ga
(Mad 6:9-15; 7:7-11)*

¹ Nin ap, Jisas ram minon ke migan ap midom, Nap God nip sabe göl gi mideia. Sabe gi pis gö ninöl gi, bi nipe ap apom nip haga, "Bi Kub, God nip aigöl gun sabe gun? Jon bi nipe gau kalip hag ñö ninbal rö, ne hanip u rö nop hag ñö ninun," a ga.

² Hageia, Jisas kalip haga, "God nip sabe ginig gimim, anigöl hagemim, 'Bapi, nibi bi gau hib ne haglö adö aran.

* **10:39:** Jon 11:1; 12:2-3 * **10:42:** Mad 6:33

Ne nîbi bî udmön abad mîdeinabön ñîñ u yîñîd
aunîm.

³ Nan magö hanîp ñîñ añî añî pör pör ñîban rö u
ñîmön.

⁴ Nîbi bî rîmnap hanîp gî najj gîlö,
kalîp pen nîñno mulu lugö gî najj gagpun rö,
hon nan si nan najj gîpun gau nîñmön arö
gîmön.

Hanîp abad mîdaimön,
gasi ap wakainîm, gî najj gagun, 'a gîmim," a
ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö anîbu hagöm, bî nîpe gau kalîp
manö hod rîköm haga, "Kale bî ap, sîbön an
kub yañ, bî nîñeb nîpe ram amöm hagnab,
'Mîdaimam, bî nîñeb yad ap mîlö gau nîbö apöm
ram yad u apjakajîp. Pen nan nîp ñîñö ñîññîm u
mîdagöp u me, nöp auabin. Yîp bred magö mîhau
nîgañ ñî,' a gîñab. Hageinab, bî nîñeb nîpe anîbu
manö pen hagnab,

⁷ 'Sîbön an kub i yîp ap unbö hagagmön! Yad ñî
pai yad gau aip ajöñ gîñun hanabun. Anîb u, yad
aigöl gem urakem, nöp nan hagabön anîb gau ud
ñîñam?' ö gîñab.

⁸ Pen kalöp hagabin, bî ram nap nîbö u, bî
nîñeb yad a göm yîñîd ud ñîagnab, jî nîp ñî a
göm abad mîdöl gî, klö gî mîdö mîdö, hagnab rö
ñîñab.

⁹ Anîb u, kalöp hagabin, nan nîhön
mîdagainîm, God nîp hag nîñbe, kalöp ñîñab.
Nan nîhön ulhai nîñnabim u, udnabim. Hanîp
ajöñ u hiîkañ a gîmim, pak gu gu gîpe, hiîknab.

¹⁰ Nîhön gîñîg: nîbi bî God nîp hag nîñnaböl
gau, udnaböl. Nîbi bî nan ulhai nîñnaböl gau,

udnaböl. Nibi bi hanip ajön hiikanj a göm, pak gu gu gïlö, kalip ajön hiiknab.

¹¹ Kale ñi pai nap gau, ñi kale ap kabsat nan a geinab, re ap ñinabön aka?

¹² Aka ji, yaur magö nan a geinab, hauat ap ñinabön akanj U rö nöp anig gagnabön.

¹³ Kale nibi bi aij wasö u pen ñi pai kale gau nan aij gau nöp ñinabim. Bapi kumi kabö adö lanj au mädöp u Bi aij yabit. Nipe nan naj ap ñagnab. Ana Ut u hanip ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab,” a ga.

*Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gïla
(Mad 12:22-30; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Pen bi ap nip kijaki abanj alö, manö hagöm wasö, yiharinj nöp mideia. Jisas kijaki anibu hag yuö, bi abanj almideia u manö hagö niñöl gi, nibi bi niñmideila gau aiö waiö gïla.

¹⁵ Pen nibi bi anib gau rimnap hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nipe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gïla. *

¹⁶ Pen nibi bi anib gau rimnap, Jisas niñön ginab a göm, hagla, “Nan niñagep ap ke kumi kabö adö aulik gö niñun me, God nöp hag yuö auna u, niñnabun,” a gïla. *

¹⁷ Pen Jisas gasi piral kale ke niñla u ke niñöm haga, “Ram mñönj kub añi ap, ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram mñönj anibu lug paknab. Nibi bi it añi ap, u rö nöp ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nibi bi it añi anibu lug paknab.

* **11:15:** Mad 9:34; 10:25 * **11:16:** Mad 12:38

18 An+ɓ unbö rö nöɓ, Seden it u ud as+ɓ ke ke leinab u, aigegö göm m+ɗ aij g+ɓn+ɓmŋ Pen kale y+ɓ hagpim, ‘Bielsebul klö u udöm, k+ɓjaki aiön pi hag yuö höŋ araböl,’ a g+ɓpim.

19 An+ɓ hagpim u, yam kale ke gau k+ɓjaki aiön pi gau aigegö göm hag höŋ yubalŋ Yam kale ke hagnaböl, n+ɓi b+ɓ an+ɓ göl rö lagöp.

20 Pen yad God klö n+ɓpe udem, k+ɓjaki aiön pi nan gau hag höŋ yubin rö, kale n+ɓŋnabim, God n+ɓi b+ɓ udöm abad m+ɗdep ñ+ɓn u han+ɓ hadö auöp i, a g+ɓmim n+ɓŋnabim.

21 “Pen b+ɓ klö ap, wim po n+ɓpe l+ɓ aij göm, ram n+ɓpe u n+ɓŋ m+ɗdeinab, n+ɓi b+ɓ r+ɓmnap nan n+ɓpe ap p+ɓl+ɓ g+ɓ udöl rö lagnab.

22 Pen b+ɓ klö yab+ɓl ap ke apöm, n+ɓp aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au l+ɓ aij ga u halö p+ɓl+ɓ g+ɓ udöm, nan si udnab gau dam n+ɓme l+ɓ ñ+ɓnab. *

23 “N+ɓi b+ɓ y+ɓp p+ɓg m+ɗdagpal gau, wög yad g+ɓpin u r+ɓ wal g+ɓpal. N+ɓi b+ɓ kale n+ɓi b+ɓ r+ɓmnap y+ɓp dauageinaböl gau, n+ɓi b+ɓ y+ɓp aun+ɓg gaböl gau kal+ɓp r+ɓd+ɓk dam yubal. *

K+ɓjaki aiön pi nan gau kauyanŋ ado g+ɓ aun+ɓm rö löp, a ga

24 “K+ɓjaki aiön pi ap, n+ɓi b+ɓ abanŋ l+ɓ m+ɗdö, hag höŋ yuö arnab u, am ram m+ɓnönŋ nöɓ anŋ gau aramöm, ka ap ulhai n+ɓŋem m+ɗdeinam, a göm, am anŋ an+ɓ gau aj aj wasö n+ɓŋöm, ‘Ram raul m+ɓgan nöɗ m+ɗdem aubin u arnam,’ a g+ɓnab.

* 11:22: Kol 2:15 * 11:23: Luk 9:50

25 Hagöm, amöm niḡnab, ram anibu lik gi aij gi, kuö aij nöp mideinab.

26 Niḡpe niḡöm gau amöm, niḡpe rö wasö, kijaki aiön pi naij yabiḡ unbö mudun jiḡ u halö uḡ gi dapöm, miḡan anibu am mideinaböl. Anig gö, bi anibu nöd aij pro rö midmidöp rö wasö; uri niḡpe böḡ nöp naij yabiḡ mideinab,” a ga.

27 Jisas manö anibu hagö, niḡbi bi iru mideila aḡ anib au niḡbi ap uraköm, wiñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, miñ miñ yabiḡ giḡim,” a ga. *

28 Hageia, Jisas pen pe haga, “Anig hagpan u pen niḡbi bi an an God Manö u niḡöm hagöp rö giḡnaböl gau, kale miñ miñ giḡnaböl,” a ga.

*Nan ap ke gö niḡun, a giḡla
(Mad 12:38-42; Mak 8:12)*

29 Pen niḡbi bi iru yabiḡ nöp ap magum giḡlö niḡjöl gi, Jisas kalip haga, “Niḡbi bi miñi midpim aḡ au, nan si nan naij göl gi midmim hagpim, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö laḡ gö niḡun,’ a giḡpim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke giḡnö niḡagnabim. Bi God manö hagep Jona niḡp ga adö u nöp yiḡp gö, niḡnabim. *

30 Daun kub Ninepa niḡbi bi gau, God manö hagep bi Jona apöm ga rö niḡöm God niḡp niḡ udla rö, niḡbi bi uri midpim gau, yad Bi Ñi niḡpe giḡnabin rö niḡmim, niḡnabim.

31 Pen hadame nöp niḡbi kwin ram miḡnöḡ miḡlö mideia gau niḡbö apöm, Kiḡ Solomon manö aij hagab u niḡin a göm aua. Pen kale niḡbi bi miñi

* 11:27: Luk 1:28,42,48 * 11:29: Mad 16:4

m+dpim gau, b+ kub Solomon rö wasö, yad B+ Kub yab+ apem aḡ kalöp aui m+dem, kalöp manö aij yab+ hag ñ+nö udagpim. An+bu u, manö kub hagep ñ+n u, kwin an+bu uraköm kalöp n+bi b+ m+ñi m+dpim gau manö kub hagnab. *

³² Hadame nöp Jona am Ninepa n+bi b+ gau kal+p hagö, nan si nan naj g+m+dal gau, n+hön g+n+g an+g g+pun a göm arö göm, God n+p n+ḡ udla. Jona n+pe hagö n+ḡ udla u pen m+ñi yad B+ Kub yab+ apem aḡ kalöp aui m+dem, manö aij yab+ hag ñ+nö, nan si nan naj g+pim gau arö gagpim. An+bu u, manö kub hagep ñ+n u, Jona n+pe uraköm kalöp n+bi b+ m+ñi m+dpim gau manö kub hagnab. *

S+ib aḡ gau rö m+dagaimim

(Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³³ “N+bi b+ gau hapö lauöm rin cög m+gan gau pi gagnaböl; adö au g+lan r+k l+lö mailö gö, n+bi b+ gau ram raul m+gan an+bu apöm waiö n+ḡnaböl. *

³⁴ Pen amgö magö u hapö mailö rö m+döp. Amgö magö u m+d aij g+nab u, hañ romanḡ aḡ dan mailö göm m+d aij g+nab, pen amgö magö m+d aij gagnab u, hañ romanḡ aḡ dan s+ib göp u rö m+dnab.

³⁵ Kale n+ḡ aij g+mim, aḡ kalöp dan mailö m+döp aka s+bön m+döpḡ Kale gas+ n+ḡbim, aḡ hon dan mailö m+döp a g+ gas+ n+ḡbim u pen s+bön aun+m rö löp rö, kale ke n+ḡ aij g+mim.

³⁶ Hañ romanḡ kale aḡ dan magöḡhalö mailö g+ m+döl g+, m+gan pro marap s+bön m+dageinab u,

* **11:31:** 1Ki 10:1-10 * **11:32:** Jo 3:5-10 * **11:33:** Mak 4:21; Luk 8:16

hapö mailö gö kalöp mailö pak ñinab unbö rö linab,” a ga.

Kale Perisi pr+ halö m+dpim, a ga

³⁷ Pen Jisas manö hag juö niñöl gi, bi Perisi ap niñp haga, “Auö ram yad amul nan ñinul,” a ga. Hageia, Jisas ram niñpe amöm, raul miñgan yan nan niñniñg asiika.

³⁸ Asiiköm, nan niñö niñöl gi, bi Perisi anibu, gasi niñpe ke an gau nöp niñöm, bi anibi niñhön giñig hon Juda kai pör giñpun rö, niñmagö niñpe u niñg li yuöm wasö, yiñhar+ñ nöp nan niññab a göm, gasi u niñja.

³⁹ Jisas gasi niñja anibu ke niñöm niñp haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau höñ adö gau niñg pak aij giñpal rö u giñpim u pen an kale yan nan si nan naij giñpim pr+ u ajman rauöm miñdöp. Kale niñbi bi nan aij kale gau udun a giñmim, gi naij yabiñ nöp giñmiñdim.

⁴⁰ Kale hauñ halö yabiñ. God kalöp hañ u nöp gi laga; an yan abe gi la.

⁴¹ Anibi u, nan pler kap miñgan yan miñdöp u, niñbi bi mög gep rö gau kalip niñmim. Anig giñnabim u, nan kale magöñhalö uñ giñnab.

⁴² “Pen kale Perisi kai, niñ aij yabiñ giñmim: kale marö kub yabiñ udnabim. Kamöñ, dil, nan yiñhar+ñ hañ aij auöp wög ad+ñ ranab gau niññbe, nan kub rö lö, wö ral niñ dammim, siñduñ lañ arö, niñme lun God niñp añ+ ap niñun a giñmim, pör niññbim. Nan pro pro gau pör anig giñmim giñpim u aij, pen niñhön giñig manö il yabiñ u niññmim hain gagpimñ Niñbi bi gau kalip kabö rö giñniñm adö u

gagpim; kalip naj g+n+m adö u nöp g+pim. God n+p midmagö lagpim. An+g g+mim, g+ naj g+pim.

43 “Pen kale Perisi kai, n+η aij yab+ł g+mim: kale marö kub yab+ł udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, b+ kub mab po as+kp+al adö u nöp as+kpim. Gas+ kale n+ηbim u, n+bi b+ iru m+dp+al anη gau arno, ‘Manö hag ñeb b+ auabön e!’ g+łö, han+p aij g+nab a g+mim, n+ηbim.

44 Pen kale Perisi kai, n+η aij yab+ł g+mim: kale marö kub yab+ł udnabim. N+bi b+ r+mn+ap n+ηöm, kalöp b+ aij yab+ł a g+p+al u pen wip r+göl g+p+al hij naj m+dpöp m+gan gau n+bi b+ n+ηagöm adö lan ayp+al rö m+dpim,” a ga.

45 Jisas an+g hagö, lo manö hag ñeb b+ ap n+p haga, “Manö hag ñeb b+, manö kłö yab+ł l+ hagpan an+bu, han+p u rö nöp hag juban,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb b+ gau, n+η aij yab+ł g+mim. Kale marö kub yab+ł udnabim. Manö kłiñ aij hagpim u, wad+ marö kub gau rö, n+bi b+ gau kalip gam ñ+bim u pen kalip mög n+ηmim hag rau udagpim.

47 Pen kale lo manö hag ñeb b+ gau, n+η aij yab+ł g+mim. Kale marö kub yab+ł udnabim. Nahai iłan kale gau hadame nöp b+ God manö hagep b+ gau kalip al pak l+la. Pen kale God manö hagep b+ gau wip r+göl kale g+ l+bim.

48 G+pim an+bu, aij nöp pakla a g+mim g+pim. Nahai iłan God manö hagep b+ gau al pak l+la; kale pen wip r+göl kalip g+ l+bim.

49 An+bu u, God gas+ aij ke n+ηöb u haga, ‘B+ manö yad hagep gau, b+ manö aij yad ud arep gau kalip

yunabin, pen kalip ji niñöm, rimnap gi naj göm, rimnap böñ nöp al pak linaböl,' a ga.

⁵⁰ Pen hadame nöp, God m+nön nabön it i gi linig ga ñin u riköm, bi God manö hagep gau kalip pör paklö auöp rö, niñi bi miñi midpim gai i, nan nabön anibu pen udnabim.

⁵¹ Marö anibu me, bi Ebol nip nöd it göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nip, ka nan sabe gi ñeb ram raul migan u lödañ, kabö kañum ud gila bid adö au i, an au al pak lila. Kalöp niñö yabit hagabin, manö marö anibu magöñhalö, niñi bi miñi midpim gau udnabim.

⁵² Pen kale lo manö hag ñeb bi gau, niñ aij yabit gimim. Kale marö kub yabit udnabim. Manö aij u, gasi aij niñeb ram raul migan ajöñ ki u kale udmim, gau pi gipim. Gau pi gipim u, niñi bi ram raul migan am niñun a göm gasi niñbal gau, kalip pör adan magrem hag rikpim," a ga.

⁵³⁻⁵⁴ Jisas kalip anig hagöm höñ arö niñöl gi, lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe nip ji niñöl hagla, "Manö niñön u hagno, pen hagö niñun, nip dam manö kub hagn," a göm, Jisas nip manö piral piral adö rimnap haglö ara.

12

Nan pi göm gipal gau waiö niñnaböl (Mad 10:26-27)

¹ Pen ñin ap, niñi bi iru yabit nöp ap magum göm, pen pen ciro ciro ñöm niñi bi rimnap ma abö jö ma jö gilo niñöl gi, Jisas bi niñe gau kalip haga, "Perisi kai pör gi naj gipal u pi göm, mid aij

gipun, a gi gasi niñbal. Kale anib unbö rö gimim rö löp u, kale yis kale u niñ aij yabıt gimim.

² Nan pi gimim gipim gau, hainö waiö lö niñnaböl. Manö agamij hag pi gipim gau, u rö nöp waiö lö niñnaböl. *

³ Pen manö sibön yañ hagpim u, mailö halö haglö niñnaböl. Manö agamij raul migan yañ hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö lañ haglö, yag dam ram mınönğ gau ud arnaböl,” a ga.

*God niñ nöp piñiñ gimim
(Mad 10:31)*

⁴ “Niñbi bi yad gai i, kalöp hagabin, God niñ cig giño, hanip al paknaböl a gimim, piñiñ gagmim. U yıharıñ hañ romanğ adö u nöp gi naiğ giölö, hij giñab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab.

⁵ Anib u, yad kalöp hagabin, kale piñiñ giñig, Bi kalöp hañ romanğ al pak löm, hainö kalöp mab ke inab migan yañ ud yunim rö löp, Bi anıbu nöp piñiñ gimim. Niñpe nöp Bi piñiñ gep me; niñ nöp piñiñ gimim.

⁶ “Kale niñbim, niñbi bi yaur pro unbö mamid u sikim göm, mani aıı pro mihöp nöp udpal. Yaur pro anib gau, God aıı ap niñagnım rö lagöp; magönhalö niñöb u nöp midöp.

⁷ Pen kale niñbi bi gau nan yabıt; yaur gau kale aip adıp adıp rö wasö. God nabıc cög umagö kale u magönhalö wö ralöp u me, kale piñiñ gagmim, gasi halö midaimim,” a ga. *

* 12:2: Luk 8:17 * 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34

Jisas nibi bi nipe midpim u, nibi bi gau waiö hagnim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Kalöp manö niñö hagabin, nibi bi Jisas lau adö midpun a göm, nibi bi midpal an au waiö hag hi+keinaböl gau, yad kalip pen abe nibi bi gai i yip lau adö midpal a gem, God ejol nipe midpal an au waiö hag hi+knabin.

⁹ Pen nibi bi Jisas lau adö midagpun a göm, nibi bi midpal an au waiö hageinaböl u, yad kalip pen abe nibi bi gai i yip lau adö midagpal a gem, God ejol nipe midpal an au waiö hagnabin.

¹⁰ “Bi Ñi nipe nip hag jueinaböl u, God niñöm arö ginig arö ginab; pen Ana U† u nip hag jueinaböl u, God nipe niñöm arö gagnab.

¹¹ “Pen kalöp manö kub hagnig göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman bi kub midpal an au, aka kin midpal an au, daueinaböl u, pen manö niñön u udun hagun a gimim, gasi iru niñagmim. *

¹² Uruk hagpe niñöl gi, magö anibu nöp Ana U† nipe kalöp gasi ñö niñöl gi, niñmim hagnabim,” a ga.

Nan iru udun, a gimim, gasi u niñagmim

¹³ Nibi bi iru mideila an anib au, bi ap Jisas nip haga, “Manö hag ñeb bi, ne mam yad u nip hagö, bapi nan nipe ud löm uma gau, nime li yip böñ lau ke ñan,” a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas nip pen haga, “Yip an hagöp, ‘Bi nan ud asik ñeb u midaimön,’ a ga niñem nan kalöp gau ud nime li ñinam?” ö ga.

* **12:11:** Mak 13:11; Luk 21:12-15

15 Jisas anig hagöm, nibi bi m+deila gau kalip haga, “Niñ aij yabił g+mim. Nan iru nöp udun a g+mim, gasi u niñagmim. Nan iru udun a g+mim, gasi niñnabim u, mid aij g+mim rö lagnab,” a ga.
*

16 Pen Jisas manö ap kalip manö hod riköm haga, “Bi mani iru m+deinab ap, wög adin nipe u, wid magö nan gau iru yabił nöp m+deinab.

17 Gasi nipe gau nöp ke niñ damöm, ‘Nan niñeb yad iru nöp midöp gau, ram raul m+gan mai dap lem, niñ m+deinam?’ ö g+nab.

18 Pen gasi ap niñöm, ‘Ram pro gau rib wał gi yuem, ram kub kub gau nöp gi lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöñhalö ud ram raul m+gan anib gau dam linabin.

19 Yad anig gem, yip ke hagnabin, “Bi me. Ne nan aij iru yabił midöp u mi iru yabił nöp midöm pis gagnab. Anib u, wög ne u arö g+mön, nan ne anib gau nöp niñöl gi, niñ niñöl gi, miñ miñ göl gi, gi midaimön,” a g+nabin, a g+nab.

20 Anig hagöm gasi niñnab, pen God nip hagnab, ‘Ne bi hauł halö yabił! Miñi sib an yan nöp umnabön. Nan ne iru nöp gi jin gi lö midöp anib gau, an rö ud niñ m+deinab?’ ö g+nab.

21 “Anibu rö me, nibi bi nan aij gau iru nöp ud magum göm miñ miñ gipal u, pen God amgö ilö nipe au kale nibi bi mög gep rö midpal,” a ga. *

God hanip abad m+deinab, a g+mim, gasi iru niñagmim

* 12:15: 1Di 6:9-10 * 12:21: Mad 6:19-20

22 Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Anib u, ‘Nan magö gai nibö udun ñiñ midaiun, wañj gai nibö udun yim midaiun,’ a gimim, gasi kub u niñagmim.

23 Nan ñiñeb u nan kub wasö. Kamiñ midep magö u nan yabiñ. Wañj nan gau nan kub wasö. Hañ romanj u nan yabiñ.

24 Yaur midpal gau niñim. Yaur gau, nibi bi gipal rö, wid wög gi yimlö, po gö rik dauagpal. Wid magö rik dap magum gep ram kale ap midagöp. God nöp me nan ñiñeb kalip ñöb. Nipe nan pro gau gasi niñöm anig göp u, kale niñön ginig hanip nibi bi abad midageinab a gimim, gasi iru niñbimñ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö.

25 Pen kale gasi iru niñeinabim u, umnig ginabim ñin u arö gimim, magö ap halö mideinabim aka?

26 U nan pro, pen kale ke nan pro anibu gimim rö lagöp. Anib u, kale niñön ginig nan yiharinj adö rimnap gasi iru niñbim?

27 Nan be gau ranöm, magö pilöm pipiñ yuöp u pen ke wañj göm rib adik ginim rö lagöp. God nöp gö, rib adik aij yabiñ gimidöp. Pen Kiñ Solomon rib adik aij yabiñ gimidöp u, gausi gau rib adik aij gimidöp u rö gagmidöp.

28 Nan be gau ranöb anib gau nan yiharinj; pör midageinab. Miñi rö midöm, rol ruö rib gi dö gi mab laulö innab. God nipe nan yiharinj gau gasi niñöm anig göp u, kale niñön ginig hanip wañj ñagnab a gimim, gasi iru niñbimñ Niñ udep magö kale u mälö midagöp.

29 Hon nan magö, ñig, nan gau gai nibö udun

ñiηun a giηimim, gasi marö u niηagmim.

³⁰ Niηi bi God niη niηagpal gau, gasi aniηbu rö niηbal. Pen Nap kale u kalöp hauη gagöp; nan kalöp miηdagöp gau niηöb.

³¹ Aniη u pen, God niηi bi udöm abad miηdeinab u, hanip halö udnim a giηimim, gasi añi niηmim giηpe arö me, kalöp abad miηdöl gi, nan aniη gau kalöp niηab.

Ram miηnöη kumi kabö adö laη au nan aij aij ud magum giηimim

³² “Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad miηdeinabin a göm niηöb u me, kale piηiη gagmim.

³³ Nan kale miηdöp rö gau, siηim giη mani udmim, niηi bi nan miηdagöp gau kalip niηimim. Aniη giηnabim u, mani rin kale papil gagöm pör pör nöp miηdeinab; nan aij aij kale kumi kabö adö laη au miηdöm ur gagnab; bi si udep apöm si udagnab; siηsop nan gau niηagnab. *

³⁴ Pen nan aij kale gau miηnöη naböη adö iη i ud magum geinabim u, hibur gasi miηmagö kale u u rö nöp miηnöη naböη adö iη i miηdeinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö laη au ud magum geinabim u, hibur gasi miηmagö kale u u rö nöp aniη laη miηdeinab.

Giηin giηimim miηdaimim

³⁵ “Aniη u, waηiη kale u söη söη pa jö giηimim, dip nagi piη li aij giηimim, hapö lau liηimim niηöl gi miηdaimim. *

* **12:33:** Luk 18:22 * **12:35:** Mad 25:1-13

³⁶ Bî wög gi ñeb gau hagnaböl, ‘Bî kub hon u, bî nîjeb nîpe nîbi udöm aip nan kub ñîj mîdlö nîjöl gi, söl ado gi aunab,’ a göm, nîj nöp mîdeinaböl. Bî kub kale u ado gi apöm, ajöj pak gu gu gö, yîj+d hiîknaböl. Anîb unbö rö kale anîg gîmim.

³⁷ Pen nîpe ado gi apöm, kale nîj mîdeinaböl u nîjöm, kalîp ud aij yabîl gînab. Bî kub anîbu nîpe ke, waîj nîpe u söl söl pa jö göm, dip nagî pig li aij göm, kalîp hagö, ap nan ñîjeb li ñîjbal ka u asîk gîgabö gîlö, nîpe ke nan ñîjeb gau dam kalîp ñînab.

³⁸ Pen bî kub sîbön aij kub yaîj aka kîlakîl hagnab magö u apöm nîjnab, bî nîpe gau uhön hanageinaböl, kalîp ud aij yabîl gînab.

³⁹ Anîb u, nîjim. Nîbi bî ram nap nîbö gau, bî nan si udep bî aunab ñîn u a göm, nîj mîdaiblap u, ram kalîp pîlaköm, nan kale gau si udagböp. *

⁴⁰ Anîb unbö rö, Bî Ñî nîpe aunab a gîmim, abad mîdaimim. Auagnab a gîmim gasî nîjabim magö anîbu nöp aunab,” a ga.

*God nîp wög gi aij gîmim
(Mad 24:45-51)*

⁴¹ Jisas anîg hagö, Pida haga, “Bî Kub, manö hod rîkmön hagabön anîbu, hanîp nöp hagabön aka nîbi bî magöjhalö hagabön?” ö ga.

⁴² Hageia, Bî Kub pen haga, “Bî an gasî aij mîdö, wög gi aij gînab u, bî kub nîpe ram nîpe u arnîg göm nîp hagnab, ‘Bî wög yîp gîpal rîmnap kalîp

* **12:39:** Mad 24:43-44; 1De 5:2

abad m+dmön, nan ñ+ñeb kalip gau n+me li ñöl gi m+daimön, a göm, arnab.

⁴³ An+bu u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp gi+nab u niñöm, niþ ud aij yabiþ gi+nab.

⁴⁴ Yad kalöp hagabin, bi kub an+bu hagö, bi niþe gi aij gi+nab an+bu nan niþe gau magöñhalö abad m+deinab. *

⁴⁵ Pen bi wög gi ñeb niþe u, bi kub yad u yiñid auagöp a göm, niþi bi wög gi ñeb riñnap kalip m+ñu magö paköm, nan kub niñöm, niþg wain iru niñöm, hauþ alöm, gi m+deinab.

⁴⁶ Pen bi kub niþe auagnab a göm niñnab ñin u nöp apöm, niþ riþ gi dö m+ dö göm, niþi bi manö niþ niñagpal aþ kalip au hag yunab.

⁴⁷ “Bi wög gi ñeb bi ap, bi kub niþe manö hagnab u niñ aij gi+nab, pen manö niþ u riþ juöm, hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale niþ rapin paknaböl. *

⁴⁸ Pen bi wög gi ñeb bi ap, bi kub niþe manö hagnab u niñagöm, manö hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale niþ paköm ilön pro rö ñ+naböl. God niþi bi kalip nan iru ñ+nab gau, yiþ pen nan iru ñ+mim, a gi+nab; pen niþi bi kalip nan iru yabiþ ñ+nab gau, yiþ pen nan iru yabiþ ñ+mim, a gi+nab.

Niþi bi riñnap Jisas niþ udagöm asik ke ke li+naböl

(Mad 10:34-36)

⁴⁹ “Yad aubin u, m+ñöñ naböñ adö if i hapö piþ yun+g aubin. Ram m+ñöñ gau magöñhalö hadö inböþ u aij!

* **12:44:** Mad 25:21,23 * **12:47:** Jem 4:17

⁵⁰ Yip ilön pak ñinig gaböl u, yip marö kub yabił göp. Marö kub anıbu mid dam dam, yip ilön pak pis gınaböl ñin u nöp pıta gınab. *

⁵¹ Kale yip hagnabim, nıbi bı ud jım ñinig auub a gınabim u, pen u wasö. Yad aubin rö, nıbi bı gau gası adö ke ke nıñöm asık ke ke lınaböl.

⁵² Mıñi ñin i rıköm, amılap apılap unbö mamıd rö mideinaböl u, mıhau nıgan yip udlö, mıhöp yip udagmil, asık ke ke lınabil. Pen wasö u, mıhöp yip udlö, mıhau nıgan yip udagöm, asık ke ke lınaböl.

⁵³ Bı apıl mıhau, ñi nıpe aka nap yip udagö me, asık ke ke lınabil. Nıbi amıl mıhau, pai nıpe aka nıme yip udagö me, asık ke ke lınabil. Nıme aip ñi nıpe nıbin u aip, u rö nöp gınabil; nıme aka ñi nıpe nıbin u yip udagö, asık ke ke lınabil,” a ga.
*

*Krais u auub a göm nıñagla
(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)*

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kalıp haga, “Sıdö wad arab lau adö kumi wamöb nıñmim, mıñi möñ alnıg gab a gımim nıñ midpe, midö midö hagpim rö nöp möñ alnab.

⁵⁵ Yıgön kub gamıñ nıbö gai i gı auöp nıñmim, mıñi sıdö kub lınıg gab a gımim nıñ midpe, midö midö hagpim rö nöp sıdö kub lınab.

⁵⁶ Kale bı pir alep! Nan mıñnöh naböh ıł i nıñ aij gımim, nan kumi kabö adö lañ nıñ aij gımim gıpim u, pen nıñnöh gınıg ñin kub pör abad mıdmıdim u, mıñi hadö auöp a gımim nıñagpim?” ö ga.

* 12:50: Mak 10:38-39 * 12:53: Mai 7:6

Bî nöp manö kub hagnab u aip manö ud asikmim

(Mad 5:25-26)

⁵⁷ “Kale ai gîning, adan anibu aij, adan anibu naj, a gîmim niŋagpim?”

⁵⁸ Pen bî ap nöp manö kub hagnig dam arabin a gainim, manö kub anibu nihön gîning arabul a gîmön, adan aŋ au amöl gi, niþ aip manö hag ud asik aij gîmil. Wasö u, nöp dam bî kub manö niþeb niþmagö adö niþe u yuö, niþe pen nöp dam polisman niþmagö adö kalip gau lö, nöp böŋ nöp dam nagî linaböl.

⁵⁹ Anib u, yad nöp hagabin, ne nagîman nöp miþdmön, nan naböŋ ne gau böŋ nöp naböŋ ral piþ gîmön me, höŋ arnabön,” a ga.

13

Kale nan si nan naj gîpim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö anibu, niþi bî riþnap apöm, Jisas niþ hagöm hagla, “Galili niþi bî riþnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe gi niþlö niþöl gi, magö anibu nöp gapman bî kub Pailod kalip böŋ nöp al pak la,” a gîla.

² Hageila, Jisas kalip haga, “Galili niþi bî anib gau nöp, nan si nan naj unbö ke gîlö anig göp, pen Galili niþi bî riþnap nan si nan naj pro pro gîpal rö anig gagöp, a gîmim, niþbim ar? *

³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naj gîpim gau nihön gîning anig gîpun, a gîmim, arö

* 13:2: Jon 9:2

gagnabim u, n̄ibi b̄i an̄ib gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

⁴ Pen Siloam wañö sö! au, ram m̄ilö kub pa jö göm n̄ibi b̄i unbö kago! böñ dañ (18) kalip pak la u, nan si nan naj unbö ke ḡilö an̄ig göp, pen n̄ibi b̄i Jerusalem m̄dm̄dal r̄imnap nan si nan naj pro pro ḡipal rö an̄ig gagöp, a ḡimim, n̄iñbim ar?

⁵ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naj ḡipim gau n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a ḡimim, arö gagnabim u, n̄ibi b̄i an̄ib gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

Mab ap magö p̄ilagöp

⁶ Pen Jisas manö hod r̄iköm kalip haga, “B̄i ap u!them magö ap p̄ilañ, a göm, ȳiñ u ju dapöm, naḡi wain wög n̄ipe au ȳimnab. Hainö ado ḡi apöm n̄iñnab magö ap p̄ilagnab.

⁷ B̄i wög gep n̄ipe u n̄ip hagnab, ‘M̄i m̄ihau n̄igan̄ m̄i añi añi inö n̄iñöl ḡi, pör apem n̄iñbin u!them ȳimnö u magö ñ̄iñeb ap p̄ilagöp. An̄ib u, wög ad̄iñ yad añ au m̄idöp u aij gagöp. R̄ib yu!’ a ḡinab. *

⁸ Hageinab, b̄i wög ḡi ñ̄eb n̄ipe hagnab, ‘B̄i kub, u!them i! an̄ibu m̄iñi r̄ib yuagep. Yad u!them i! an̄ibu k̄ip̄i! ḡi aij gem, nan u!tañ u!tañ r̄imnap dap l̄inö, *

⁹ m̄i hainbö u magö p̄iln̄im u arö ḡimön; pen magö p̄ilagn̄im u r̄ib yumön,’ a ḡinab,” a ga.

Jisas n̄ibi jöl magö dudu ga u gö, yidun ga

* 13:7: Luk 3:9 * 13:8: 2Pi 3:9,15

10 Pen Juda God nɪp sabe gep ñɪn ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalɪp manö hag ñɪ mɪdeia.

11 Ram raul mɪgan anɪbu nɪbi ap ap mɪdeia. Nɪbi anɪbu nɪp kɪjaki aiön pi gö, jöl magö nɪpe u dudu badu göl nöp ajmɪdöp mɪ unbö kagoɫ böŋ daŋ (18) ina.

12 Jisas nɪbi anɪbu nɪp hagö auaiia haga, “Nan nöp göp u kamɪŋ löp,” a ga.

13 Anɪg hagöm, nɪp ud nɪŋö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp jöl magö u yɪjɪg gö, God hib nɪpe u hagö adö ara.

14 Pen Jisas God nɪp sabe gep ñɪn u gö kamɪŋ la u nɪŋöm, bɪ kub Juda magum gep ram anɪbu abad mɪdmɪdöp u, Jisas nɪp nɪŋö mulu lugö, nɪbi bɪ ap mɪdeila gau kalɪp haga, “Kale nɪbi bɪ nan göp gau, wög gep ñɪn unbö kagoɫ jɪŋ nöp aube kamɪŋ lɪnɪm. Mɪñi God nɪp sabe gep ñɪn i anɪg gagmim,” a ga. *

15 Anɪg hagö, Bɪ Kub nɪp pen haga, “Kale bɪ pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adɪk libe mɪdeinab au, God nɪp sabe gep ñɪn u ñɪg nan gö, kalɪp nagɪ hubɪkmim, dam arɪbe ñɪg ñɪŋnaböl aka wasö? *

16 Pen bac iɫaŋ hon Ebrahim rɪköm, rɪk dap lɪla pai i, Seden nɪp hadame nöp adɪk lö, mɪ in kagoɫ böŋ daŋ mɪdöp u, nɪp mög nɪŋagpim arŋ Mɪñi God nɪp sabe gep ñɪn i, nagɪ nɪpe hubɪk yuajɪn, manö kub hagabim ar?

17 Jisas anɪg hagö, bɪ nɪp nɪŋlö mulu luga gau nable yabɪɫ ga. Pen nɪbi bɪ rɪmnap gau, Jisas nan

* 13:14: Eks 20:9-10; Dud 5:13-14 * 13:15: Luk 14:5

gagep rö gîmidöp gau niŋöm, miñ miñ yabił gîla.

Mab masded magö u, manö hod rîkôm haga

¹⁸ Jisas manö ap halö hagöm haga, “God niŋi bi udöm abad mîdeinab manö u kalöp hag niŋig gabin u, aige gem hagnö, kale niŋ aij gînabim?”

¹⁹ Me manö adö hagnig gabin inbö rö midöp. Bi ap mab masded magö u dam wög naböŋ niŋe u yîmö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau mîdeinaböl,” a ga.

²⁰ Manö ap pen kauyaŋ haga, “God niŋi bi udöm abad mîdeinab manö u, aige gem hagnö, kale niŋ aij gînabim?”

²¹ Adö aniŋbu rö, niŋi ap yîs bad pro pro ap udöm, plaua rin kub yaŋ halö ud ado malo gö midöl gi, kub yabił rannab rö u gînab,” a ga.

Ajöŋ pro u

(Mad 7:13-14,21-23)

²² Pen Jisas Jerusalem arnig göm, yijig göl araga. Niŋe daun gau abe, niŋi bi ram riŋig aglö mîdeila gau abe, aŋ aŋ hanöl gi, manö hag nöl gi ara.

²³ Niŋi bi mîdeila aniŋb gau, bi ap Jisas niŋp haga, “Bi Kub, God yöp niŋi bi miŋöp nöŋ ud kamiŋ yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalip haga,

²⁴ “Aniŋb u, kale klö gîmim nöŋ, ajöŋ ił pro ramö aniŋbu arnabim. Niŋi bi iru yabił nöŋ, adan ramö pro aniŋbu arun, a göm, am rua rîk wasö niŋnaböl.

²⁵ Niŋhön gînig, bi ram nap niŋbö u adan gînnab, kale höŋ gau nöŋ midmim, pak gu gu gîmim hagnabim, ‘Bi kub, adan hiik!’ a giŋe, niŋe pen

pe hagnab, ‘Kale gai nîböy Yad kalöp niḡagpin!’ a gî nab. *

²⁶ Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram mînöḡ hon u apön, nöḡ aip nan ñîḡjun ñîḡ ñîḡjun gîmîdun; ne hanîḡ manö hag ñîmîdan,’ a gî nabim.

²⁷ Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale niḡagmîdin. Kale gai nîbö yad niḡagpin. Kale nîbi bî nan si nan naiḡ gîpim u me, kalöp ajöḡ hiḡkagnabin. Arim!’ a gî nab. *

²⁸ Hainö kale niḡnabim, Ebrahim, Aisak, Jekop, bî God manö hagep bî gau, God ram mînöḡ pör mîdep u God aip mîdeinaböl, pen kalöp hag höḡ yuö, mîḡöḡ kub göl gî, meg magö hau rîbîköl gî nöḡ mîdeinabim. *

²⁹ Pen nîbi bî mîlö gau nîbö, sîdö auab lau adö nîbö, sîdö wad arab lau adö nîbö, gamîḡ gau nîbö, gajîḡ gau nîbö, God ram mînöḡ pör mîdep nîpe u apöm, asîköm jîm ñöl nan kub ñîḡnaböl. *

³⁰ Pen nîbi bî uri jöl adö yabîḡ au mîdpal gau, hainö rîmnap nöd am mîdeinaböl. Pen nîbi bî uri nöd araböl gau, hainö rîmnap jöl adö yabîḡ gau mîdeinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem niḡö möḡ ga

³¹ Magö anîbu nöḡ, bî Perisi rîmnap apöm Jisas nîḡ hagla, “Gapman bî kub Herod nöḡ al pak lîḡḡ gab. Anîb u, ne ram mînöḡ i arö gîmön, ram mînöḡ ke ap aru,” a gîla.

* **13:25:** Mad 25:10-12 * **13:27:** Sam 6:8 * **13:28:** Mad 8:11-12

* **13:29:** Sam 107:3 * **13:30:** Mad 19:30

³² Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb anıbu nıþ hagpe, nıþ mıdainım. Mıñi abe, rol abe, nıbi bı kıkaki aiön pi aban alöp gau gınö kamıþ löm, nıbi bı nan göp gau gınö kamıþ löm, gınab. Ruö pen, ñın mıhau nıgan u me, wög yad u gı haknabın.

³³ Pen mıñi, rol, ruö yad adan arın a gabin u arnıg gabin. Bı God manö hagep gau kalıp Jerusalem nöþ al pak lınaböl.

³⁴ “Jerusalem! Jerusalem! God nıpe manö hagep bı nıpe kalöp a göm yua gau, nıhön gınıg pör kabö ud pak lıbımı Kıkakı pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör ñı pai ne gau ud aij gınam, a gem, nıþbin u pen yıp iru nıþmım wıhö gıpım.

³⁵ Anıb u, nıþım. Ram kale u kuö nöþ mıdöp. Mıdö, kale yıp nıþagnabım; hainö gau, ‘Bı anıbi Bı Kub hag yuöp auab i, God gö, hib nıpe adö lan aran,’ a gınabım ñın u me, yıp kauyan nıþnabım,” a ga.

14

Jisas, bı ñımagö ma hu ga ap nıþ gö, kamıþ la

¹ Juda God nıþ sabe gep ñın ap, Jisas am Perisi bı kub ap ram nıpe u nan ñıþö nıþöl gı, nıbi bı mıdeila gau, nıpe nıhön rö gınım, a göm, nıþ ij halö lı mıdeila.

² Nıhön gınıg: ñın anıbu, bı ñımagö ma hu ga ap ap mıdeia.

³ Jisas, bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, kalıp haga, “God nıþ sabe gep ñın i, bı

nan göp ap gino kamın lınab u aij aka wasöŋ Lo manö nıhön hagöp?” ö ga. *

⁴ Hageia, manö ap pen hagagla. Anıb u, Jisas bı ñımagö ma hu ga u nıp ud nıŋö kamın la. Kamın lö, Jisas bı anıbu nıp hag yuö ara.

⁵ Jisas bı anıbu hag yuöm, bı anıb gau kalıp haga, “Ñı pai kale ap aka kaj kau kale ap, God nıp sabe gep ñın u ñıg mılbim ulöm mıgan yaŋ lugeinab u, kale yıŋıd am ud yunabim aka wasö?” ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap hagöl rö laga.

Hon hib kub mıdeian, a gımim, gası u nıŋagmim

⁷ Pen nıbi bı anıb gau nan magö ñıŋnıg apöm, ka asıkep aij aij gau nöp nıŋun asıkun, a göm asıkla u, Jisas nıŋöm, manö ap manö hod rıköm haga,

⁸ “Bı ap nıbi udnıg göm, nan kub ñıŋnıg kalöp wıñ alö ammim, ka asıkep aij lınım adö u asıkagmim. Nıhön gınıg: nıbi bı kub rımnap auöl rö löp. *

⁹ Anıb u, kale ka asıkep aij adö anıbu asık geinabim, bı kalöp wıñ alnab u apöm hagnab, ‘Ne ke gau aru, bı kub i adö anıb au asıkan,’ a gö, nöp nable gö nıŋöl gı, am lıı gı am ba gau asıknabön.

¹⁰ Pen kalöp, nan ñıŋun, a göm, wıñ alaiöl, am goł gau asık mıdpe me, bı kalöp wıñ alnab u apöm hagnab, ‘Bı mıdeimam. Ne aumön ka adö aij i asık gı,’ a gö, nıbi bı nan ñıŋnıg ap mıdeinaböl gau nöp nıŋöm, bı u aŋ i bı kub nöp mıdöp, a gınaböl.

* 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15 * 14:8: Pro

11 Anıb unbö rö, nıbi bı hon hib kub mıdöp, a göm, nıñbal gau, God hib kalpe gö ap lugnab. Pen nıbi bı ana udöm mıdpal gau, God hib kalpe gö ap rannab,” a ga. *

12 Jısas manö anıbu hagöm, bı nan kub ñıñnıg nıbi bı wıñ ala u nıp haga, “Ne nan kub ñıñnıg, bı nıñeb ne gau, nañın namam yam ne gau, nıbi bı ram mıñöñ alog ne mani iru mıdöp gau, kalıp wıñ alagmön. Nıbi bı anıb gau, naböñ ñun, a göm, nöp pen nan ñıñnıg wıñ alöl rö löp.

13 Ne nan kub ñıñnıg, nıbi bı mög gep rö gau, nıbi bı ñımagö ma kıla göp gau, nıbi bı ma naij göp gau, nıbi bı amgö we göp gau, kalıp wıñ albe, aueınaböl, nan ñıñmim.

14 Nıbi bı mög gep rö anıb gau, nöp pen ñöl rö lagnab u me, hainö God nıbi bı kamıñ aij nıpe gau gö uraknaböl ñın u, nıpe ke nöp pen ñınab,” a ga. *

Nan kub ñıñnaböl u, manö hod rıköm haga

15 Pen manö anıbu nıñöm, bı kale aip nan ñıñeıla ap Jısas nıp haga, “God nıbi bı nıpe udöm abad mıdeınab u, nıpe aip jım ñöl nan kub ñıñnaböl gau, mıñ mıñ yabıl gınaböl,” a ga. *

16 Hageia, Jısas haga, “Bı ap nan kub ñıñnıg göm, nıbi bı iru nöp wıñ alnab.

17 Pen nan kub nıñeb ñın anıbu aueınab, bı wög gı ñeb nıpe u nıp hagnab, ‘Mıñı am nıbi bı nöd hag lıbin gau kalıp am pañıd dau,’ a gınab. Bı wög gı ñeb nıpe pen amöm hagnab,

* 14:11: Mad 23:12; Luk 18:14 * 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29

‘Nan magör̄halö dap gij+n gipun; aube arun!’ a g+nab.

¹⁸ Hageinab, n+bi bi an+ib gau ap hagnab, ‘Yad arnam u pen m+nöŋ naböŋ ap raubin u n+ŋn+g arabin,’ a g+nab.

¹⁹ Pen ap hagnab, ‘Yad arnam u pen kaj kau unbö siduŋ laŋ raubin u, wög gi aij göl aka gem, am n+ŋnabin,’ a g+nab.

²⁰ Ap hagnab, ‘Yad arnam u pen n+bi yad gisön nöp udpin u me, aunam rö lagöp,’ a g+nab. *

²¹ An+g hageinaböl, bi an+ibu ado gi amöm, n+bi bi gau kale n+hön n+hön hagnaböl u, bi kub n+pe u n+p hagnab. Hageinab, bi kub u hibur n+pe u naj gö, bi n+pe u n+p kauyan hag yuöm hagnab, ‘Ne y+ŋ+d am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, n+bi bi mög gep rö gau, n+bi bi ñ+magö ma k+la göp gau, n+bi bi amgö we göp gau, n+bi bi ma naj göp gau, kal+p paŋ+d dau,’ a g+nab.

²² Hageinab, hagnab rö göm, hainö bi wög gi ñeb an+ibu hagnab, ‘Bi kub, hagpan rö g+pin u pen m+gan r+mnab kau nöp m+döp,’ a g+nab.

²³ Hageinab, bi kub u bi wög gi ñeb n+pe n+p hagnab, ‘Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, n+bi bi manö klö g+mön hagö, kale aulö, ram raul m+gan yad u böŋ nöp r+ib udn+m.

²⁴ Pen n+bi bi nöd w+ñ alnö auagpal gau, n+bi bi ap nan yad pro pro r+mnab ñ+ŋagnab, wasö yabit,’ a g+nab,” a ga.

*Gas+ n+ŋ aij g+mim, y+p lau adö aumim, a ga
(Mad 10:37-38)*

* 14:20: 1Ko 7:33

25 Jisas adan araia u, n̄ibi b̄i iru yab̄iḷ n̄iḫ hain ḡiḷa. N̄ipe ado göm kal̄iḫ haga,

26 “N̄ibi b̄i gau ȳiḫ lau adö arun a ḡiḫnaböl u pen gas̄i kub kale areinab n̄ime nap, n̄ibi n̄iḫ pai, n̄iḫn̄iḫ n̄imam kale, aka hañ roman̄ kale ke u, yad n̄iḫn̄ö n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl rö lagöp. * ”

27 N̄ibi b̄i r̄imnap hagnaböl, Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idaiun u pen an̄ig ḡiḫno, n̄ibi b̄i r̄imnap han̄iḫ ḡi naij göl rö löḫ, a göm, hañ roman̄ kale ke nöḫ gas̄i n̄iḫöl ḡi m̄ideinaböl u, n̄ibi b̄i yad m̄idaiöl rö lagöp.

28 Pen b̄i kale ap, ram m̄ilö kub i adö lan̄ ap ḡiḫn̄ig, nöḫ mani aige gö rö udem ḡiḫnam, a göm, gas̄i n̄iḫ aij göm ḡiḫnab.

29 Pen, ḡiḫnam ḡiḫnam, a göm, kabö nöḫ nöḫ ḡiḫnab u pen hainö mani uḷep gö, ram uḷep gö, n̄ibi b̄i gau n̄iḫ hag juöm hagnaböl,

30 ‘Ake! B̄i m̄ilö i ram ḡiḫn̄ig göm rö ḡiḫ damöm, ram ad̄iḫ arö göḫ,’ a ḡiḫnaböl.

31 Pen an̄ibu rö, b̄i kiḫ ap, b̄i kiḫ ap aip pen pen ḡiḫn̄ig, nöḫ gas̄i n̄iḫ aij göm arnab. Pen n̄ipe gas̄i n̄iḫ damöm, ami b̄i yad u den dausan nöḫ m̄idöp; pen kiḫ an̄ibu ami b̄i n̄ipe dwedi dausan m̄idöp; pen pen gun, n̄ipe ami b̄i yad al pak l̄in̄im rö löḫ, a ḡiḫnab.

32 Gas̄i an̄ibu n̄iḫöm, kiḫ ap m̄ilö gau hain auö n̄iḫöl ḡi, manö yuöm hagnab, ‘Hol aige gul, manö hag j̄im n̄ul?’ ö ḡiḫnab.

33 An̄ib u, n̄iḫ aij ḡiḫmim. Nan kale gau magöḫhalö arö ḡiḫmim, ȳiḫ aip auagnabim u, n̄ibi b̄i yad m̄idaimim rö lagöp.

* 14:26: Luk 9:23

³⁴ “Dö nan aij yabił u pen dö kal nıpe arnab u, kale nıhön gılo kauyan dö gınab?

³⁵ Dö anıbu rö, ud wög adıη aka kılakıl hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anıbu rö wög ap mıdagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale nıbi bı gası rı mıd mıdainım gau, manö hagabin i rı mıd lı nıη aij gımim,” a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga (Mad 18:12-14)

¹ Pen bı dakıs udep gau abe, nıbi bı nan si nan naij gıla gau abe, Jısas manö hagab u nıηun, a göm, ap nıη mıdeıla.

² Pen bı Perisi gau abe, bı lo manö hag ñeb bı gau abe, Jısas nıp hag juöm hagla, “Nıpe nıhön gınıg bı nan si nan naij gıpal gau udöm, aip nan magö jım ñöl ñıηab?” ö gıla. *

³ Anıg hageıla, Jısas manö ap hod rıköm kalıp haga,

⁴ “Bı kale ap, kaj sipsip ñıηıjuöl unbö mamıd u (100) muk mıdeınab. Pen añı nıbö ap ur geınab u, rı mınap dam mı nöη hałın hałın mıdöp gau löm, am kaj sipsip nıpe ur gınab u ulhai nıη aj aj aj, nıp ulhai nıη dam dam nıη udnab. *

⁵ Kaj sipsip nıpe anıbu ulhai nıη udöm, aij a gö nıηöl gı, ud sıduη nıpe u adö laη lınab.

⁶ Sıduη laη dap ram amöm, nıbi bı nıηeb nıpe gau, nıbi bı ram mı nöη ałog nıpe gau, kalıp wıñ alöm, ap magum gınaböl hagnab, ‘Kaj sipsip yad

* 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

ur göp u, ulhai niŋ adog udpin u, köl yad aip miñ miñ gun,' a giñab.

⁷ Anig unbö rö me, niñi bi iru nöp gau, hon gi aij gun nan si nan naij gagpun, a göm, gasi niñbal gau, kumi kabö adö laŋ au miñpal gau niñöm miñ miñ gagnaböl; pen niñi bi añi ap, nan si nan naij giñpin gau niñhön giñig anig giñpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laŋ au niñöm miñ miñ giñaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ “Aka pen, niñi ap mani silpa magö niñe unbö siñduŋ laŋ miñdeinab. Pen magö ap, ram raul miñgan gau agamiñ ap lugeinab u, niñe niñhön giñabñ Niñe hapö lau adö aulik löm, ulhai niñ niñ ka acip acip hik hik, kabö magö niñe anibu udnab.

⁹ Mani silpa magö niñe anibu ulhai niñ udöm, aij a gö niñöl gi, niñi bi niñeb niñe gau, niñi bi ram miñnöh alog niñe gau, kalip wiñ alöm, ap magum giñaböl hagnab, ‘Kabö magö yad lugöp magö añi anibu, ulhai niñ adog udpin u, köl yad aip miñ miñ gun,' a giñab.

¹⁰ Anibu rö me, niñi bi añi ap, nan si nan naij giñpin gau niñhön giñig anig giñpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laŋ au God ejol niñe gau niñöm miñ miñ giñaböl,” a ga.

Ñi ap nap niñ arik ara u, manö hod riköm haga

¹¹ Jisas manö anibu hagöm haga, “Bi ap ñi niñe miñhöp miñdeinab u.

¹² Ñi niñe hain u, ap nap niñ hagnab, ‘Bapi, nan halip miñhöŋ hagpan gau, ud asik yip gau ke ñi,' a gö, nap nan kalpe miñhöŋ gau ud asik ke ke ñinab.

13 Ñö, ñi nipe hain u magö ulep magö ap m+dom, nap nan n+p ud asik ña gau magöñhalö s+kim göm, mani udöm, dam ram m+nöñ m+lö gau arnab. Am an+ib gau m+dom, n+bi si nan naj gau göl gi, mani nan nipe ud arnab gau, halöwafo n+bi bi gau ñi p+is ginab.

14 An+ig gö, mani nipe p+is gö, ram m+nöñ an+ibu k+yö kub yab+il linab. Pen nan magö rau ñiñ+n+m mani ap m+deginab.

15 An+ig gö, nipe amöm, bi ram m+nöñ an+ibu n+ibö nap kale ap hag n+ñö, n+p kaj mukep wög u hag linab.

16 Pen n+p k+yö kub yab+il u lö gi m+dö m+dö, kaj mukm+dal womai hañ gau r+mnap ñiñ+n+m a ginab u pen n+bi bi r+mnap n+p nan magö ñagnaböl.

17 Pen gasi magö nipe n+ñ ud arö gasi aij magö u auö hagnab, 'Bapi yad bi n+p wög gaböl gau, nan magö iru m+döp. Yad aui m+dpin, y+p k+yö kub yab+il löp.

18 An+ib u, yad ram m+nöñ i arö gem, bapi m+döp au kauyañ ado gi amem, n+p hagnabin, "God amgö ilö adö nipe u gi naj gem, amgö ilö adö ne u gi naj gem, gi+pin rö, *

19 ne y+p ñi yad a gi hagagmön. Y+p bi wög gi ñeb ne ap rö hag limön ginabin," a ginabin, a ginab.

20 Gasi an+ibu n+ñöm, bapi ram ado gi arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap nipe m+lö gau n+ibö ñi nipe an+ibu n+p y+jig n+ñnab. Nap ñi nipe n+ñöm, n+p mög yab+il ginab. Nipe dip gi dö gi am

* 15:18: Sam 51:4

nɪp ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñiɲnab.

²¹ Nap anɪg gö, ñi hagnab, ‘Bapi, God amgö ilö adö nɪpe u gɪ naij gem, amgö ilö adö ne u gɪ naij gem, gɪpin rö, ne yɪp ñi yad a gɪ hagagmön,’ a gɪnab.

²² Nap pen, bi wög gɪ ñeb nɪpe gau kalɪp hagnab, ‘Kale yɪɲɪd nöp am waɪɪj mɪlö kub yad u dap nɪp yɪm ñimim, ñimago nɪpe u riɲ lɪ ñimim, ma rɪrup lɪ ñimim, gim.

²³ Anɪg gɪmim, am kaj kau pi marep haɪɪn aij yabiɪ u pak dam laube, miñ miñ göl gɪ nan kub ñiɲun.

²⁴ Ñi yad u böɲ nöp uma rö la u, pen miñi nɪpe kauyaɲ kamɪɲ mɪdöp. Nöd nɪpe böɲ nöp hir ga u, pen miñi nɪp adog udɪin,’ a gɪnab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ gɪnaböl. *

²⁵ “Pen ñi nɪpe nöd u, wög adɪɲ gau gɪ aj arö göm, ado gɪ yöp ram söl au apöm nɪɲnab, cacɪɲ, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl gɪ mɪdeinaböl.

²⁶ Anɪg geinaböl, nap bi wög gɪ ñeb nɪpe ap nɪp hag nɪɲöm hagnab, ‘Nɪhön gaböl?’ ö gɪnab.

²⁷ Hageinab, hagnab, ‘Namam hain ne umöb a göm nɪɲöb u pen miñi ado gɪ auö, nap kaj kau pi marep haɪɪn aij u pak lau ñiɲöl gɪ miñ miñ gaböl,’ a gɪnab.

²⁸ Hageinab, nɪp mulu kal yabiɪ lugö, ram raul mɪgan aragnab; höɲ au yaɲ nöp mɪdeinab. Nap pen höɲ amöm, auö ram raul mɪgan arul, a göm, nɪp manö hain hain hagöm hagnab.

* 15:24: Ep 2:1,5

29 Nap nipe manö hain hain hageinab pen ñi nöd nipe hagnab, ‘Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, bi nagt wög gep ne rö midem, wög nöp pör pör g+nö g+nö mi iru yabıt nöp lugöp. Pen yip kaj meme pi ap ñö, mideimam yad gau aip pak lau ñ+ηun miñ miñ gagpun.

30 Pen ñi ne anıbu, nan nıme li ñina gau damöm, nıbi si nan gau göm gı ñ+η yu haköm auub, nıp mög nıηmön, kaj kau pi marep haın aij yabıt u pakpan!’ a g+nab.

31 Anıg hageinab, nap ñi nıpe nöd nıp hagnab, ‘Hol apıl pör midpul rö, nan yad gau magöηhalö ne udnabön.

32 Namam hain ne u böη nöp uma rö la u, pen miñi nıpe kauyan kamıη midöp. Nıpe böη nöp hir ga u, pen miñi nıp ulhai nıη adog udpin. Anıb u me, hon miñ miñ gun,’ a g+nab,” a ga.

16

Bı wög abadep bı u, manö hod r+köm haga

1 Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Bı kub nan iru midnab ap, bı nan nıpe abad midep bı ap hag lö, nan nıpe gau abad mideinab. Pen bı kub u, manö ap nıηnab, bı nan nıpe abad midnab anıbu, nan nıpe gau hałowalö g+nab.

2 Bı kub manö anıbu nıηöm, nıp wiñ alö aueinab hagnab, ‘Nan yad gau abad mid aij gagpan u, yip hag ñılö nıηbin. Anıb u, ne ammön, nan yad aigeg midöp gau magöηhalö wö ral nıη aij gımön, nıbi bı gau kalıp nan naböη yad aigeg midöp gau magöηhalö wö ral nıη aij gımön, ap

yip hag ñimön, wög yip gipan u hainö gagnabön,' a gïnab.

³ Hageinab, bï nan nïpe abad mïdep anïbu, an nïpe gau nöp gasi iru niñöm hagnab, 'Bi kub u yip hag yunig gab u pen yad niñön gïnam. Yad bï pïdön mïdagpin rö, mïnön bïniñg jö gïnam rö lagöp. Nïbi bï rïmnap nan kale u asib hag gi ñiñeinabin u, yip nable gïnab,' a gïnab.

⁴ Pen hainö gasi niñ aij göm hagnab, 'Yad niñön gïnam u uri niñbin. Adö anïbu gïnö, hainö bï kub yad yip hag yunab ñin u, nïbi bï rïmnap yip udlö, ram kale au han mïdeinabin,' a gïnab.

⁵ Anig hagöm, nïbi bï rïmnap kalip bï kub nïpe nan nabön mïdeinab gau wiñ alnab. Wiñ alö, bï nöd aunab u nïp hagnab, 'Ne bï kub yad nan nabön aigeg mïdöp?' ö gïnab.

⁶ Hageinab hagnab, 'Wel ñiñeb dïlam ñinjuöl añi ap,' a gïnab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, yiñid asikmön dïlam unbö sïduñ lañ kali kïñ rik,' a gïnab. Hageinab, hagnab rö nöp gïnab.

⁷ Hainö bï ap aueinab, hagnab, 'Ne bï kub yad nan nabön aigeg mïdöp?' ö gïnab. Hageinab hagnab, 'Wid beg ñinjuöl unbö mamid u,' a gïnab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, yiñid asikmön beg ñinjuöl mïhau mïhau kali kïñ rik,' a gïnab. Hageinab, hagnab rö nöp gïnab.

⁸ Anig geinab, hainö bï kub nïpe u niñöm hagnab, 'Bi nan yad abad mïdep bï anïbu, gasi niñ aij göm, niñön niñön gem mïd aij gïnabin a göp u, nïpe gi aij göp,' a gïnab. Anib u niñim. Nïbi bï mïnön nabön adö it i gasi niñbal gau hagpal, 'Miñi aigöl gun hainö asik mïdep hon u mïd aij

g+n+m?' ö göm, gas+ u n+ñöl g+ g+lö arab. Pen mailö aij n+ñbal n+bi b+ gau, an+g unbö rö nöp g+lö arböp u aij.

⁹ “Mani nan m+nöñ naböñ it i m+döp gau, n+bi b+ r+imnap gau ñ+be me, hainö nan an+g gau böñ nöp p+is g+nab ñ+n u, God ram m+nöñ pör m+dep n+pe au kalöp hag w+hai udnab.

¹⁰ Mani nan pro ap, n+bi b+ ap ñ+magö adö u l+lö, abad m+d aij g+nab u, nan kub gau ñ+lö, u rö nöp g+nab. Pen mani nan pro ap, n+bi b+ ap ñ+magö adö u l+lö, abad m+d aij g+nab u, nan kub gau ñ+lö, u rö nöp g+nab. *

¹¹ Pen kale mani nan m+nöñ naböñ adö it i m+döp u udmim, p+ir almim, abad m+d aij g+nabim u, b+ an kalöp nan aij yab+ adö lañ n+bö ñ+nab?

¹² B+ ap mani nan n+pe ud ñ+magö adö kalöp l+inab u, kale p+ir almim, abad m+d aij g+nabim u, b+ an mani nan kalöp ke ñ+nab?

¹³ B+ a+ñ ap, b+ kub m+höp kal+p wög g+n+m rö lagöp. B+ m+höñgöl kal+p wög g+nab u pen n+pe b+ kub ap n+p m+dmagö löm, b+ ap n+p m+dmagö lagnab. Aka b+ kub ap n+p m+dmagö löm, b+ ap n+p m+dmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yab+ a g+mim n+ñeinabim u, God n+p wög g+pim u arö g+mim rö löp,” a ga. *

¹⁴ B+ Perisi gau, gas+ kub kale mani adö u nöp n+ñm+dal u me, Jisas manö haga u n+ñöm m+höl göm hag jula.

¹⁵ Hag jueila, kal+p haga, “Kale n+bi b+ amgö ilö adö u, hon n+bi b+ aij m+dpun, a g+pim u, pen God

* **16:10:** Luk 19:17-26 * **16:13:** Mad 6:24

hibur gasi midmagö an kalöp dan niñöb. Nan nibi bi niñlö aij göp gau, God niñö nan naj rö löp. *

16 “Jon bi ñig pak ñeb auaga ñin u, lo manö kalı kılın rikla u abe, bi God manö hagep manö kalı kılın rikla u abe haglö, nibi bi niñöm, adö anıbu gılö armıdöp. Pen Jon aua ñin u rikö, God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u haglö, nibi bi niñöm kale magöñhalö adö anıbu nöp arun, a göm, klö göm gılö arab. *

17 Kumi kabö adö lañ abe minöñ naböñ it i abe ur ginim rö löp, pen lo manö u adıñ pro ap ur ginim rö lagöp. *

18 “Pen, bi ap nibi udöm arö göm, am nibi hain nibö ap udnab u, nibi si udnab. Pen bi ap uraköm, nibi u, bi udöm arö ginab nibi anıbu, udnab u, nıpe u rö nöp nibi si udnab.

Bı mani halö bı ap aip, Lasaras aip

19 “Bı ap mani nan nıpe iru yabıt midmidöp. Nıpe waıtıj aij aij nöp yımöm, nan ñıñeb aij aij nöp ñıñmidöp.

20 Pen ram ajöñ it goıt nıpe au, bi use use halö nan midagmidöp bı ap dap lılö midmidöp. Hib nıpe Lasaras.

21 Gası nıpe u nöp niñöm, ‘Bı nan iru midöp i nan niñö, nan naböñ naböñ abañ mo gai i lugnab u, yad niñnabin kıyö lagnab,’ a göm, niñmidöp. Pen kain gau apöm, wös nıpe gau batö gı niñmidal.

* 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14

* 16:16: Mad 11:12-13

* 16:17: Mad 5:18

22 Hainö bi yigön anibu uma. Nipe umö, ejol gau apöm, nip dam ram minöñ adö lañ au amöm, Ebrahim böñ nipe lau lö nan kub ñña. Pen bi gep anibu abe umö, rigöl gila.

23 Bi gep anibu umöm, am mab ke inab yañ au, nip ilön kub yabit gö niñöl gi midmidöp. Pen midöm gilañ gi niña, Ebrahim Lasaras aip ke ke au lañ midailö.

24 Niñöm, wiñ al hagöm haga, 'Bapi Ebrahim, yip mög niñmön, Lasaras nip hagö, ñimagö milö nipe ap ñig ap rauöm, dap atab yip u ud niñö, yip hain gañ. Mab u inöm, yip ilön kub yabit göp,' a ga.

25 Hageia, Ebrahim haga, 'Ñi nöñ! Minöñ naböñ adö il yañ midmidan ñin u, ne nan aij aij ne udmidan, pen Lasaras nan naj naj nöp udmidöp. Pen miñi ram minöñ i, nipe hain aij midö niñöl gi, nöp ilön kub gab.

26 God nipe moñ kub yabit añ i gi la u me, hon nibi bi böñ lai raña gun böñ lau nun rö lagöp; pen kale böñ lau raña gimim böñ lai aumim rö lagöp,' a ga.

27 Hageia, bi anibu haga, 'Anig hagpan rö, Lasaras nip hagemön, nipe bapi yad ram amöm,

28 mam yad unbö mamid u kalip manö klö yabit hagö, ram minöñ ilön ke naj pör nöp göp aui auagöl,' a ga.

29 Hageia, Ebrahim haga, 'Mosis abe, bi God manö hagep bi gau abe, manö kal klif rikla u niñöl,' a ga.

30 Hageia, haga, 'Bapi, anig gagnaböl; pen nibi bi ap umöm uraköm, am hageinab me, niñö hagöp, a göm, nan si nan naj gipal adö u, niñön

g+n+g an+g g+pun, a göm, arö g+naböl,' a ga.

³¹ Hageia, Ebrahim haga, 'Kale Mosıs abe, b+ God manö hagep b+ gau abe, manö kal+ kliñ r+kla manö an+bu n+ñagpal rö, b+ ap umöm uraknab u, kale u rö nöp n+ñagnaböl,' a ga," a ga.

17

*Nan si nan naj gep magö u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)*

¹ Jisas b+ n+pe gau kal+p haga, "B+ ap aka n+bi ap nag+ naj adö u göm, n+bi b+ r+mnap kal+p gas+ ñö, kale abe nag+ naj adö an+bu göm ap lug paknaböl. Nag+ adö an+bu nöd g+m+dal, m+ñi g+pal, hainö u rö nöp g+naböl. Pen n+bi b+ kale gas+ naj ñ+naböl gau, kale ilön unbö ke yab+ udnaböl.

² Pen b+ ap aka n+bi ap, ñ+ pai gau añ+ ap an+g g+n+g g+nab u, n+p kabö kub wid paib jakep kabö ap, uñam u halö nag+ l+ r+b+köm, dam ñ+g solwara yublap u aij. N+hön g+n+g: n+pe kam+ñ m+döm, ñ+ pai ap n+p gö ap lug paknab u, ilön kub yab+ udnab.

³ An+b u, kale ke gas+ n+ñ aij g+mim g+mim.

"Nañ+n namam ne ap nan si nan naj gain+m, n+p s+ik hagpe, n+hön g+n+g an+g g+pin, a göm, gas+ n+ñeinab u, g+ naj ga an+bu n+ñmim arö g+mim.*

⁴ Nan kalöp rö r+mnap g+ naj göm, hainö apöm, n+hön g+n+g an+g g+pin, a göm, hageinab u, nan naj ga an+bu n+ñmim arö g+mim. Pen ñ+n añ+ ap, an+g gö gö unbö mudun j+ñ u g+n+m u, u rö nöp n+ñmim arö g+mim," a ga.

* 17:3: Mad 18:15

Niŋ udep magö u

⁵ Jisas aniŋ hageia, bi manö niŋpe ud arep gau hagla, “Ne hanip gö, niŋ udep magö hon kub giŋim,” a giŋla.

⁶ Hageila, Jisas kalip haga, “Niŋ udep magö kub wasö, niŋ udep magö kale mab masded magö pro yabiŋ u rö nöŋ mideinab u, kale mab aniŋbi, iŋ halö ju niŋ solwara aŋ au daŋ ran midai, a giŋmim hagpe, hagnabim rö giŋab. * ”

Bi wög gi ŋeb ap wög niŋpe

⁷ “Kale gasi niŋhön niŋbimŋ Bi wög gi ŋeb bi ap miŋnön nabön biŋiŋ ral piŋ göm, aka kaj sipsip muk piŋ göm, ado gi ram auö, bi nap niŋpe u niŋ manö niŋhön hagnabŋ ‘Nöp kiŋyö löp u, ne aui asiŋkmön nan magö ŋön,’ a giŋab aka?”

⁸ Wasö. Aniŋ hagagnab. Niŋpe hagnab, ‘Waŋiŋ udö auö, dip nagŋ u piŋ liŋmön, niŋ nan yad gau dap ŋö niŋnam, hainö niŋ nan ne gau ŋön,’ a giŋab.

⁹ Kale gasi niŋhön niŋbimŋ Bi wög gi ŋeb aniŋbu, bi kub hagnab rö geinab u, bi kub manö aij riŋmnap niŋ hagnab akanŋ Wasö. Bi wög gi ŋeb niŋpe midöp u me, hagnab rö giŋab.

¹⁰ Aniŋ unbö rö me kale. God kalöp wög hag liŋab rö, gi piŋ giŋmim, hagnabim, ‘Hon niŋbi bi wög gi ŋeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöŋ giŋpun,’ a giŋabim,” a ga.

Bi unbö siduŋ laŋ wös giŋsa la gau, Jisas gö, kamŋ la

* 17:6: Mad 17:20; 21:21

11 Jisas Jerusalem arnam a göm, ram m+nöŋ Sameria i, ram m+nöŋ Galili lödaŋ aŋ au g+daŋ am am,

12 ram r+iŋ aglö ap ajö n+iŋöl g+i, b+i wös g+isa la unbö s+duŋ laŋ, n+iŋ nable paköm, ke ke au daŋ m+idöm,

13 meg magö dap ranöm hagla, “Jisas, B+i Kub, han+iŋ mög n+iŋmön,” a g+ila. *

14 Hageila, kal+iŋ haga, “Kale ammim, b+i God n+iŋ nan sabe gep gau kal+iŋ hañ kale gau yammim,” a ga. An+iŋ hagö, kale amöm, adan aŋ au arlö n+iŋöl g+i, kal+iŋ kam+iŋ la. *

15 Pen kal+iŋ an+iŋ göl kam+iŋ lö, b+i Sameria n+ibö ap, n+iŋ kam+iŋ la u n+iŋöm, manö kub hagöl g+i, God hib u hagö adö arö n+iŋöl göm,

16 ado g+i apöm, Jisas m+ideia söl ma iŋ au lug paköm, mulu ad+iŋ n+iŋpe g+yaŋ g+i m+nöŋ yaŋ n+iŋöm, Jisas n+iŋ aij a ga.

17 N+iŋpe an+iŋ gö, Jisas haga, “Yad gas+i n+iŋbin e, b+i unbö s+duŋ laŋ kam+iŋ löp u, pen b+i unbö ajiŋ laŋ gau mai?”

18 B+i r+imnap n+hön g+iŋig auagpalŋ B+i m+ilö gau n+ibö, b+i Juda wasö u nöŋ apöm God n+iŋ aij a göŋ ar?” a ga.

19 Jisas an+iŋ hagöm b+i an+ibu n+iŋ haga, “Jisas y+iŋ gö kam+iŋ l+inab, a g+iömön, n+iŋ udpan rö, nöŋ kam+iŋ löp aru,” a ga.

*God n+ibi b+i udöm abad m+ideinab
(Mad 24:23-28)*

20 Pen ñ+in ap b+i Perisi gau Jisas n+iŋ hag n+iŋöm, “God n+ibi b+i udöm abad m+ideinab ñ+in an+ibu ñ+in

* 17:13: Lep 13:45-46 * 17:14: Lep 14:2-3; Jon 3:3; 18:36

mai aunab?” ö gıla. Hageila, Jisas haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeinab, a gıpım anıbu, kın rımnab gau, nıbi bı abad mıd mıd, nıı aıj gılö gılö, hainö kın kale auö, nıbi bı nıı amgö nııöm, urı auöp, a gıpal, unbö rö gagnab.

²¹ ‘Mıdöp i,’ aka ‘Mıdöp dan,’ hagagnaböl. Nıhön gıııg: nııe agamıı apöm, an kalöp auı hadö mıdöp,” a ga.

²² Anıg hagöm, bı nııe gau kalıı haga, “Hainö gau, Bı Nıı nııe auö nıı nııun, a gıımım, mıdmagö kalöp bıg nıl nöp mıdnab, pen nıı nııagnabım.

²³ Nıbi bı rımnab kalöp hagnaböl, ‘Mıdöp i,’ aka ‘Mıdöp dan,’ a gıııaböl u pen manö anıbu nıııö hagpal, a gıımım, gı dö gı amımım, kalıı aıı aragımım. *

²⁴ Nıhön gıııg: Bı Nıı nııe aunab nıın u, anıım anıım udöm, mailö mılöbö aröp nııbal u rö aunab.

²⁵ Pen kale nıbi bı mıııı mıdııım gai i, Bı Nıı nııe nıı ıru nııımım, nıı udagımım, nıı marö kub yabıı nıınabım.

²⁶ Bı Nıı nııe aunab nıın anıbu, hadame nöp Noa mıdeıa nıın u ga rö, gıııab.

²⁷ Noa mıdeıa nıın u, nıbi bı gau nan magö nıııöl gı, nııg nıııöl gı, nıbi pen pen nıl gı, gı mıdlö nıııöl gı, Noa amıılap aııılap nııg magıı kub raul mııgan arlö nıııöl gı, möıı asad kub yabıı alabın, a gö, nııg uı apöm nıbi bı gau kalıı magöııhalö ud yuö yuö umhakla.

²⁸ Pen bı Lod mıdeıa nıın u, Sodom nıbi bı gau u rö nöp nan nıııöl gı, nııg nıııöl gı, nan gau sııım

* **17:23:** Mak 13:21; Luk 21:8

göl gi, nan wög adin gau göl gi, ram göl gi, gi midlö ninöl gi,*

29 Lod ram minön anibu arö göm, ram minön migan ap ke arö ninöl gi, magö anibu nöp, mab mifan kub kumi kabö adö lan nibö apöm, Sodom nibi bi kalip magöthalö in habik nin ara.

30 Bi Ni nipe aunab nin u, anig unbö rö nöp ginab.

31 “Nin anibu, nibi bi ram adö lan midaiöl u, nan kale ram raul migan yan midöp u udnig ram raul yan aragnaböl. Pen nibi bi wög adin gau ajaiöl gau, nan rimnap udnig ado gi ram aragnaböl.*

32 Lod nibin nip ga adö u nöp gasi ninmim, nin aij gimim.

33 Nibi bi an, yad ke nin aij gem kamän mideinabin a göm ninab u, umnab; pen nibi bi an, Krais manö aij hagöp rö wög nip gi damem umnabin a göm ninab u, kamän mideinab.*

34 Kalöp hagabin, nin anibu sibön yan bi mihöp abañ adö añ ap haneinabil u, ap udem, ap arö ginabin.

35 Pen nibi mihöp wid magö pa jö ma jö lugatug geinabil u, ap udem, ap arö ginabin.

36 Bi mihöp wög adin gau wög gi mideinabil u, ap udem, ap arö ginabin,” a ga.

37 Jisas anig hageia, kale hagla, “Bi Kub, manö hagabön anibu, ram minön mai anig ginab?” ö gila.

* 17:28: Jen 18:20; 19:25 * 17:31: Mad 24:17-18 * 17:33: Luk 9:24

Hageila, Jisas haga, “Wal wayöŋ ap umöl m+deinab au, yaur gılgalö niŋöm ap sibaibai g+naböl,” a ga.

18

B+ manö ud as+kep ap, n+bi adu ap

¹ Jisas, b+ yad gau gas+ iru niŋagöl, God niþ sabe göl g+ nöþ m+daiöl, a göm, kal+ manö ap manö hod r+köm haga, *

² “Ram m+nöŋ ap, b+ kub manö ud as+kep b+ ap m+deinab. Pen b+ an+bu, God niþ gas+ u niŋagöm, n+bi b+ gau kal+ mög niŋagnab.

³ Pen n+bi adu ram m+nöŋ an+bu n+bö ap, pör nöþ apöm niþ hagnab, ‘B+ kołmał yad ap manö hal+ u niŋmön,’ a g+nab.

⁴ An+g hagnab u pen b+ manö ud as+kep b+ kub an+bu manö niþe u udagnab. Pen n+bi adu an+bu, niþe pör pör apöm hag niŋ gö gö, hainö b+ kub an+bu hagnab, ‘Yad God niþ p+iñ+ŋ gagpin; n+bi b+ gau kal+ mög niŋagpin;

⁵ pen n+bi kaŋ+ł i y+þ pör pör apöm hag niŋ gö gö y+þ iru göþ u me, yad am manö kub an+bu niŋnam,’ a g+nab,” a ga.

⁶ B+ Kub an+g hagöm haga, “B+ manö ud as+kep an+bu n+bi b+ mög gaga, pen niþe manö n+hön haga u niŋ aij g+mim.

⁷ Kale gas+ n+hön niŋbimŋ God niþe n+bi b+ niþe ke hag löp gau, s+do an s+bön yaŋ niþ sabe geinaböl u, manö kal+ niŋöm mög niŋagnab, a g+mim, niŋbimŋ Kale m+łö padö abadnaböl, a g+mim, niŋbim?

* **18:1:** Kol 4:2; 1De 5:17

8 Yad kalöp hagabin, nipe manö hagnaböl anıbu nıñöm, kalıp mög nıñöm, yıñıd nöp bı kołmał kale gı naj gınaböl gau adan pıł gınab. Pen Bı Ñı nipe mınöñ naböñ ıł i ado gı aunab ñın u, nıbi bı rımnap nıp nıñ udöl gı mıdeinaböl aka wasö?” ga.

Bı Perisi ap, bı dakıs udep ap

9 Nıbi bı rımnap, hon nıbi bı aij, nıbi bı rımnap gau nıbi bı naj, a göm, nıñla rö, Jisas kalıp manö ap manö hod rıköm haga,

10 “Bı Perisi ap, bı dakıs udep ap, God nıp sabe gınıg, God sabe gep ram u arnabil.

11 Bı Perisi anıbu, an nıpe gau nöp God nıp sabe göm hagnab, ‘Nöp aij yabıł a gabin. Yad bı rımnap gıpal rö, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nıbi si udem, gagpin. Yad bı dakıs udep inbö i rö wasö.

12 Wik pör pör, ñın mıhöp nan magö ñıñagpin halö. Pör nan yad unbö sıduñ lañ udem, nöp añı nıbö ap ñıbin,’ a gınab. *

13 Pen bı dakıs udep anıbu, nıp nable gö, kumi kabö adö lañ nıñagöm, ke ke au dañ ubör yıñöñ göm, pabıł nıpe ke paköm, gası iru nıñöm hagnab, ‘God, yad bı nan si nan naj gıpin u, yıp mög nıñmön,’ a gınab. *

14 Kalöp hagabin, bı dakıs udep u anıg hagö, God nıp, nan si nan naj gıpan u nıñem arö gınabin, a gınab. Pen bı Perisi u nıp God anıg hagagnab. Nıñön gınıg: nıbi bı hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen nıbi

* **18:12:** Ais 58:2-3; Mad 23:23 * **18:13:** Sam 51:1

bî ana udnaböl gau, God gö kale hib mîdeinab,” a ga. *

*Jisas ñî pai pro gau kalîp ud niŋa
(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Nîbi bî gau, Jisas ñî pai pro hanîp gai i ud niŋaŋ a göm, daueila. Jisas kalîp ud niŋö niŋöl gi, bî nîpe gau anîg gajal u niŋöm, nîbi bî anîb gau kalîp siîk hagöm hagla, “Kale unbö gagmim,” a gîla.

¹⁶ Jisas pen ñî pai anîb gau wiñ alö aueila, bî nîpe gau kalîp haga, “Nîhön giŋig kalîp anîg hag gabimŋ Ñî pai pro anîb gau arö giŋe yîp aulan. God nîbi bî udöm kumi kabö adö laŋ abad mîdeinab u, ñî pai pro anîb gau rö mîdeinaböl,” a ga.

¹⁷ God Manö hag ñöm anîg göl mîdöp a geinaböl u, ñî pai pro gau God Manö anîbu niŋöm, yîŋid niŋ udnaböl. Anîb u, yad kalöp niŋö hagabin, nîbi bî ñî pai pro yîp niŋ udpal rö, niŋ udeinaböl gau, God kalîp udöm abad mîdeinab. Pen nîbi bî ñî pai pro yîp niŋ udpal rö, niŋ udageinaböl gau, God ram mînön nîpe au aragnaböl. *

*Juda bî kub ap nan iru mîdeia
(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)*

¹⁸ Juda bî kub ap Jisas mîdeia au apöm haga, “Bî manö hag ñeb bî aij yad. Yad nîhön gem, pör mîdep u udnam?” ö ga. *

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Yîp nîhön giŋig, ‘Bî aij,’ a giŋan? Nîbi bî ap aij mîdagöp; God añî me Bî aij mîdöp.

* **18:14:** Mad 23:12 * **18:17:** Mad 18:3 * **18:18:** Luk 10:25

20 Pen ne God lo manö u n+ηban: ‘N+bi si b+ si gagmim; wip alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö piral hagagmim; name nap hagmil adö u nöp n+ηmim, hain g+mim,’ ” a ga. *

21 An+g hageia, b+ an+bu haga, “Yad ñ+ pro nöp rikem, lo manö adö an+ b+ gau magöηhalö g+ dap dap, m+ñi ñ+n i u rö nöp g+ m+dpin,” a ga.

22 Jisas manö an+bu n+ηöm haga, “Nan añ+ ap nöp gagpan. Nan ne gau magöηhalö s+kim g+mön, mani udmön, n+bi b+ mög gep rö gau kal+p ñ+mön me, m+d aij gep ne u m+deinab God ram m+nöη kumi kabö adö laη au. Hagpin rö g+mön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

23 Juda b+ kub an+bu, mani nan n+pe gau iru nöp m+deia rö, Jisas manö an+bu hagö, nan n+pe hib gö, gas+ m+lö la.

24 Gas+ m+lö leia u, Jisas n+p n+ηöm haga, “N+bi b+ nan iru m+deinab gau, u+ham yab+ God n+bi b+ n+pe m+dlö, kal+p udöm, ram n+pe au abad m+dnab.

25 Kaj kamel gau kal+ mauöt nag+ yubal m+gan u arn+g, u+ham arnaböl u pen n+bi b+ u+pö k+no nan gau iru nöp m+döp gau, God ram m+nöη n+pe u u+ham yab+ arnaböl,” a ga.

26 An+g hageia, n+bi b+ m+deila gau hagla, “Manö hagabön an+bu, God n+pe n+bi b+ ap ud kam+η yun+m rö lagöp aka n+hön?” ö g+la.

27 Hageila, Jisas haga, “Adö r+mnab n+bi b+ göl rö lagöp u pen God n+pe g+n+g, g+n+m rö nöp löp,” a ga.

* 18:20: Eks 20:12-16; Dud 5:17-20

28 Anig hageia, Pida haga, “Nöŋ! Ram nan hon gau magöŋhalö arö gun, nöp aip nöp se gi ajmidun,” a ga.

29 Hageia, Jisas kalip haga, “Kalöp niŋö hagabin, ni bi bi, God manö aij ni pe u ud ajaiun, a göm, ram, ni bin, ni mam, ni me nap, ni pai kale gau arö ginaböl gau, God kalip hauŋ gagnab.

30 Mi ni mi dpun ni n an i, God ni pe kalip abad mid aij gö, nan kale gau, ni bi bi kale gau iru nöp mideinab. Pen ni n hain u, ni pe aip pör pör nöp mideinaböl,” a ga.

Jisas kauyaŋ, “Yip al pak lilö, umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

31 Jisas bi ni pe unbö mi gan lan kalip dam goŋ gau amöm haga, “Ni ni m. Mi ni Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bi Ni ni pe ni p, God manö hagep bi gau hadame nöp God Manö u kal i kti n riköm hagla rö nöp ginaböl. *

32 Ni p udöm, bi Juda wasö gau ni magö adö kalip lilö, ni p hag juöm, ni lon lö göm, ki ni alöm, nag i ud paköm, böŋ nöp al pak linaböl. *

33 Pen ni n mi höp midöm, ruö ni n mi hau ni gan u kauyaŋ uraknab,” a ga.

34 Pen Jisas anig hageia, bi ni pe gau gas i piral hi kni m rö lagö, manö hagab adö u, a göm, ni ŋagla. *

Jisas bi amgö we ga u gö, amgö ni l ni ŋa

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

* 18:31: Luk 24:44 * 18:32: Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32

35 Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö n+ñöl gi, bi amgö we ap mideia. Bi an+bu n+pe adan goł au as+ik midöm, mani nan ñim, a göm, as+ib gi mideia.

36 N+bi bi iru nöp manö hag padilö n+ñöl gi, n+bi bi r+imnap kal+p hag n+ñöm haga, “N+hön gaböl?” ö ga.

37 Hageia hagla, “Jisas bi Nasared n+bö u apöm padiab,” a g+la.

38 An+g hageila, n+pe wiñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Ñ+ n+pe, y+p mög n+ñmön!” a ga.

39 Hageia, n+bi bi padieila gau n+p hag göm hagla, “N+hön g+n+g ap ranabön? Agam+j m+id!” a g+la. An+g hagla u pen n+pe agam+j m+idageia. Wiñ kub yab+ł alöl gi haga, “Jisas, Depid Ñ+ n+pe, y+p mög n+ñmön!” a ga.

40 Hageia, Jisas n+ñöm p+idöñ göm, n+bi bi gau kal+p haga, “Pañ+id söl au dauim,” a ga. Hagö, pañ+id daueila haga,

41 “Nöp n+hön g+nam?” ö ga.

Hageia haga, “Bi Kub, y+p gö amgö magö u kauyañ n+ñ+n,” a ga.

42 Hageia, Jisas n+p haga, “Jisas y+p gö, amgö magö ñ+l n+ñnabin, a g+mön, gas+ n+ñ udpan rö, amgö magö ñ+l nöñ,” a ga.

43 Hagö, magö an+bu nöp amgö ñ+l n+ñöm, God hib n+pe u hagö adö arö n+ñöl göm, Jisas areia au hain ga. N+bi bi magöñhalö Jisas ga an+bu n+ñöm, God hib n+pe u haglö adö ara.

19

Sakias, bi dak+is udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, añ an+ib au ap padia.

² Pen Jeriko au, bɪ mani nan gau iru mɪdmɪdöp ap, bɪ dakɪs bɪ udmɪdal gau kalɪp magöŋhalö abad mɪdmɪdöp. Hib nɪpe Sakias.

³ Jisas daun aŋ au padiö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp ap nɪŋnɪg geila. Sakias nɪpe bɪ ulep magö u me, Jisas bɪ aigale bɪ rö mɪdöp u nɪŋɪn, a göm, nɪŋa u pen nɪŋaga.

⁴ Anɪg gö, nɪpe nöd gɪ dö gɪ am mab ur ap ran adö laŋ amöm, Jisas auaiia padö jɪŋ nɪŋöl gɪ mɪdeia.

⁵ Jisas pen mab ran mɪdeia ɪf anɪb au apöm, gɪlaŋ gɪ nɪŋöm, Sakias nɪp haga, “Sakias, ne yɪŋɪd ɪf i lug! Mɪñi am ram ne u aip mɪdeinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias ɪf yaŋ lugöm, mɪñ mɪñ göl gɪ, Jisas nɪp uɟ gɪ dam ram nɪpe ud ara.

⁷ Nɪbi bɪ gau ga anɪbu nɪŋlö mulu lugö hagla, “Bɪ anɪbu am bɪ nan si nan naij göp ram u hannɪg arab,” a gɪla. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas nɪp haga, “Bɪ Kub, ne nöŋ! Mɪñi nan yad gau nɪme lɪ böŋ u lem, böŋ u nɪbi bɪ mög gep rö gau kalɪp ñɪnabin. Pen yad nöd pir alem, nɪbi bɪ rɪmnap nan kale si udnö rö löp gau pen ñɪnabin, a gem, nan añɪ ap si udnö rö, pen mɪhau mɪhau ñɪnabin; pen nan mɪhöp si udnö rö, pen unbö raleb jɪŋ u ñɪnabin. Anɪg gɪ dam dam magöŋhalö naböŋ ral pɪs gem, arö gɪnabin,” a ga. *

⁹ Hageia, Jisas haga, “Bɪ i Ebrahim ñɪ nɪpe ap. Uri God nɪpe yam ram aui hanbal nan si nan naij gɪpal gau nɪŋöm arö göm ud kamɪŋ yuöp. *

* 19:7: Luk 15:2 * 19:8: Eks 22:1; Nab 5:6-7 * 19:9: Ap 16:31; Luk 13:16

10 Bî Ñî nîpe aua u, nîbi bî hir gîpal gau, kalîp ulhai nîjem ud kamîŋ yunam, a gôm, aua,” a ga.
*

Bî unbö sîduŋ laŋ mani udla u, manö hod rîkôm haga

(Mad 25:14-30)

11 Pen nîbi bî anîb gau, Jisas me, Bî Kub pör abad mîdpun u, Jerusalem arö, nîp kiŋ hag lîno, hanîp abad mîdö, mîd aij yabił gînabun, a gôm gasî u nîŋla. Jisas, gasî kalpe nîŋla anîbu, ke nîŋöm, kalîp manö ap halö hod rîkôm haga.

12 Jisas manö hod rîkôm haga, “Bî kub ap, bî kub abad mîdep yad mîdöp au arnö, yîp kiŋ hag lö, ado gî apem, nîbi bî ram mînönŋ yad gai i kalîp kiŋ abad mîdeinam, a gôm, ram mînönŋ mîlö kub gau arnab.

13 Pen nöd bî wög gep nîpe unbö sîduŋ laŋ kalîp wiñ alö aueinaböl, bî kub nîpe kabö magö gol añî añî ke ke nîme löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sîkim gî ado malo gîmim, iru ud lîmim; hainö yad kauyaŋ aunabin,’ a gînab.

14 Anîg hagöm arnab u, pen nîbi bî ram mînönŋ nîpe abad mîdeia gau, nîp mulu lugö nîŋöl gôm, bî rîmnap hag yulö, hain amöm, bî kub yabił u nîp hagnaböl, ‘Bî anîbi nîpe kiŋ hon mîdagnab,’ a gînaböl.

15 “Pen bî kub yabił u manö kale u udagöm, bî kub anîbu nîp kiŋ kale hag lînab. Anîg gö, nîpe kauyaŋ ado gî apöm, bî wög gî ñeb nîpe gau kalîp wiñ alö aueinaböl, kiŋ kale u hagnab, ‘Kabö magö

* **19:10:** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Di 1:15

gol ñiþbin gau, kale ud sikim gi ado malo gimim, pen aigöl gi udpim?’ ö ginab.

16 Hagö, bi nõd u apöm hagnab, ‘Bi kub, kabö magö gol añi yip ñina u, sikim gi ado malo gem, pen unbö siduñ lañ kabö magö gol udpin,’ a ginab.

17 Hageinab, bi kub nipe u hagnab, ‘Ne gi aij gipan. Nan pro u ñinö wög gi aij gipan rö, miñi daun kub unbö siduñ lañ nöþ hagnö, abad mideinabön,’ a ginab. *

18 Pen bi ap apöm hagnab, ‘Bi kub, kabö magö gol añi yip ñina u, sikim gi ado malo gem, pen unbö mamid u kabö magö gol udpin,’ a ginab.

19 Hageinab, bi kub nipe u hagnab, ‘Gipan anibu rö, miñi daun kub unbö mamid u nöþ hagnö, abad mideinabön,’ a ginab.

20-21 Pen bi wög gep nipe ap apöm hagnab, ‘Bi kub, yad nöþ niñbin. Ne bi kal yabi. Niþi bi rimnap nan kale gau, ne sikim gi aij gimön wasö, rau piþi gimön rö udpan. Nan wög uþham gi yimbäl gau, ne kþö gimön nöþ niñban. Anþb u, yad nöþ piñiñ gem me, kabö magö gol añi yip ñina u, dam apo rin ugan gi linö mideia. Magö gol añi ne u miñi daubin i,’ a ginab.

22 Hageinab, bi kub nipe u hagnab, ‘Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. “Ne bi kal yabi, niþi bi rimnap nan kale gau, ne sikim gi aij gimön wasö, rau piþi gimön rö udpan; nan wög uþham gi yimbäl gau, ne kþö gimön nöþ niñban,” a gipan ar?’

23 Anþb u, niñhön ginig kabö magö yad u dam

* 19:17: Luk 16:10

beg pasbuk lö, ado gi apem sinin rimnap halö udagpin?' ö ginab.

²⁴ Anig hagöm, bi söl au mideinaböl gau kalip hagnab, 'Kabö magö gol yad u pit gi udmim, bi au kabö magö gol sidun lan midöp u nip nim,' a ginab.

²⁵ Hageinab hagnaböl, 'Bi kub. Nipe kabö magö gol sidun lan hadö midöp!' a ginaböl.

²⁶ Hageinaböl hagnab, 'Kalöp hagabin, pör nibi bi nan kale iru mideinab gau rimnap halö udnaböl, pen nibi bi nan kale pro pro mideinab gau gilö, nan pro anibu böj nöp lug li arnab. *

²⁷ Pen nibi bi yip ninlö mulu lugö, bi anibu nipe kin hon midageinab, a gila gau, kalip am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim,' a ginab," a ga.

Jisas Kin rö Jerusalem ara

(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Jisas kalip manö anibu hagöm, bi nipe gau aip Jerusalem arun, a göm, nipe nöd ga.

²⁹ Am am Olip Dum au, ram ritig aglö Bedpagi Bedani got au söl amjaköm, bi nipe mithöp kalip nöd hag yuöm haga,

³⁰ "Ram ritig aglö migan lödan ammil ninabil, kaj donki marep nibi bi ud ajagpal ap, nagit adik lilö mideinab u, hubik daumil.

³¹ Pen nibi bi rimnap apöm, 'Kaj donki u ninön ginig hubik ud arabil,' a gaiöl u, hagamil, 'Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, udnig aubul,' a gimil," a ga.

³² Anig hagö, ammil ninlö, haga rö nöp mideia.

* **19:26:** Mad 13:12; Luk 8:18

33 Am nagi hubik gilö niñöl gi, bi kaj donki nap niñbö gau apöm hagla, “Kaj donki marep u niñhön ginig gimil nagi hubikabil?” ö gila.

34 Hageila haglö, “Bi Kub u wög midö halip hag yuajip, apul nagi hubikabil,” a gilö.

35 Anig hagmil, kaj donki marep anibu nagi hubikmil, ut gi dam Jisas mideia au amjakmil, watij kale bad rimnap ud jumil, ud kaj donki adö u limil, Jisas nip ud kaj donki adö anib lan lila.

36 Jisas donki adö lan asiköm, adan adö u arö niñöl gi, niñbi bi gau watij nan kale rimnap dap adan adö anibu lilö niñöl gi, kaj donki Jisas asik mideia anibu watij nan kale adö anibu abö göl gi abö göl gi ara.

37 Am am Jerusalem sösöl gilö niñöl gi, Olip Dum adan ramö giyan gep ka au, niñbi bi nipe gau iru yabit nöp, magöñhalö nip miñ miñ yabit göl gi, nan niñhön niñhön ga gau gasi u niñöl gi, wiñ kub alöl gi, God hib nipe dap ranöm hagla,

38 “Bi Kub nipe Kin hanip hag yuö auöp i,
God nip ud aij ginim!

God ram minöñ kumi kabö adö lan au,
hibur hain hain magö u nöp midöp.

God nipe adö i gilan midöm,

nipe mailö aij unbö ke halö midöp,” a gila. *

39 Anig haglö niñöl gi, bi Perisi rimnap an anib au mideila gau, Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi. Niñbi bi ne gau kalip hag gö, anig unbö rö hagaglan,” a gila.

* 19:38: Sam 118:26; Luk 2:14

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, “Kalöp hagabin, kale manö anıbu rö hagageinaböl u, kabö gau ke wiñ alnaböl,” a ga.

Jisas Jerusalem niñöm miñtöñ ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl gı, daun kub anıbu niñöm, amgö ñıg lugö niñöl gı haga,

⁴² “Ram miñöñ Jerusalem i, kalöp mög yabıt niñabin. Yad kalöp ud God aip jım ñem, hibur hain hain magö u kalıp ñınıg aunö u niñbep u, aij yabıt gıböp. Pen miñi kale niñagmim, amgö we rö miñpim.

⁴³ Hainö bı kołmał kale apöm, daun kub kale i, ułıñın lı gıgabö gı miñdöm,

⁴⁴ apöm gı naij yabıt gılö, wög waryö, ram gau magöñhalö, kabö ap kabö ap adö lañ waköm miñdageinab; niñi bı, ñı pai, kabö waryö raul añ yañ miñdeinaböl gau ram halö pa jö ma jö gı yunaböl. God kalöp udnıg auöp ñın i niñagpim u me, anıg gınab,” a ga. *

*Jisas God sabe gep ram raul miñgan yañ ara
(Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

⁴⁵ Jisas anıg hagöm, God sabe gep ram u amöm, niñi bı sıkim geila gau kalıp hag höñ yuöl gı haga,

⁴⁶ “God Manö u kalı kłıñ rıköm hagla, ‘Ram yad u, yıp sabe gep ram miñdeinab,’ a gıla u pen kale sıkim gı gıpe gıpe, niñi bı nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp,” a ga.

⁴⁷ Pen Jisas niñpe pör pör, ñın añı añı am God sabe gep ram raul miñgan u, niñi bı gau kalıp manö hag ñımiñdöp. Bı God niñ nan sabe gep

* **19:44:** Luk 21:6

bɪ kub gau, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau, bɪ manö ud asɪkep gau, nɪp al pak lun, a göm, gasɪ añɪ u nɪɲeila. *

⁴⁸ Anɪg gasɪ nɪɲla u pen nɪbi bɪ magöŋhalö, manö aij nɪpe nɪɲun, a göm, nɪp ñɪñɪ lɪlö nɪɲöl gɪ, kale Jisas nɪp al pak löl rö laga.

20

*“Nöp an hagö anɪg gɪ aɲabön?” ö gɪla
(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)*

¹ Pen ñɪn aɲ anɪb au, Jisas nɪpe God sabe gep ram raul mɪgan u amöm, nɪpe nɪbi bɪ ud God aip jɪm ñöl lɪnab manö aij u hag ñɪ mɪdeia nɪɲöm bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe aula.

² Apöm nɪp hagla, “An nöp hagö, ne apön anɪg gɪ aɲabön?” ö gɪla.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag nɪɲeb ap hag nɪɲnɪg gabin.

⁴ Jon nɪbi bɪ gau kalɪp ñɪg pak ñɪmɪdöp u, God nɪp hagö anɪg ga aka gasɪ nɪpe ke nɪɲöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag nɪɲ hag nɪɲ göm hagla, “ ‘God hagö, Jon nɪbi bɪ gau kalɪp ñɪg pak ña,’ a gɪnabun u, nɪpe hagnab, ‘Anɪb u, manö nɪpe u nɪhön gɪnɪg udagpim?’ ö gɪnab.

⁶ Pen, ‘Jon gasɪ nɪpe ke nöp nɪɲöm, nɪbi bɪ gau kalɪp ñɪg pak ña,’ a geinabun u, nɪbi bɪ gai i, God nɪpe Jon manö hagep bɪ nɪpe rö hag lö apöm

* **19:47:** Luk 21:37

gaia a göm niᅇbal rö, kal juöm hanip kabö ju pak linaböl,” a gila.

⁷ Pen kale gasi anibu niᅇöm, Jisas nip pen hagla, “Jon apöm niᅇi bi gau kalip manö hag ñöm, ñig pak ñöm ga u, hon niᅇagpun, God hagö ga aka gasi nipe ke ga u niᅇagpun,” a gila.

⁸ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Kale yip pen hag ñagpim rö, yad pen an hagö apem gabiᅇ u, kalöp u rö nöᅇ hag ñagnabin,” a ga.

Bi wain wög adinᅇ abad mideila gau, manö hod riköm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas niᅇi bi gau kalip manö hod riköm haga, “Bi ap wain wög adinᅇ ap gi yimöm, niᅇi bi rimnap hag löm, am ram minöᅇ mälö gau mideinab. *

¹⁰ Pen wain magö po ginab magö u, bi nipe ap hag yuöm hagnab, ‘Am niᅇi bi wain wög gi midpal gau kalip hagö, wain magö yip rimnap ñilö daumön,’ a ginab. Hagö amjakö, niᅇi bi wain wög gi mideinaböl gau nip pak pak löm, yiharinᅇ hag yulö ado gi aunab.

¹¹ Anig gilö, bi wain wög nap niᅇbö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab nip u rö nöᅇ pak pak löm, yiharinᅇ hag yulö ado gi aunab.

¹² Anig gilö, bi hainbö ap hag yuö amjakö, nip miñu magö paköm, tip gi dam höᅇ au yan yunaböl.

¹³ Anig gilö, bi wög adinᅇ nap niᅇbö u hagnab, ‘Yad ai ginamᅇ Ñi midmagö yad u yunabin u,

* 20:9: Ais 5:1

manö nipe hageinab rö niñöl rö löp,' a göm yunab.

14 Yuö amjakö, nibi bi wain wög gi mideinaböl anib gau hagnaböl, 'Ñi auöp i, nap wain wög u nipe udnim rö löp. Nip böñ nöp al pak lun, hon udun,' a ginaböl.

15 Anig hagöm, nip tip tip gi dam höñ gau amöm, böñ nöp al pak lilo umnab.

“Pen anig geinaböl u, bi wög adin nap nibö u kalip nihön ginab?”

16 Nipe apöm, nibi bi anib gau kalip al pak löm, wög adin anibu nibi bi rimnap kalip pen hagö abad mideinaböl,” a ga.

Jisas anig hageia, nibi bi niñ mideila gau hagla, “Hagpan anibu rö ganim!” a gila.

17 Hageila, Jisas kalip niñ gusgus göm haga, “Anig hagpim u pen anib u, God Manö kali kliš rikla adin ap rik niñmim il u yip hag ñimim. Adin hagabin anibu anig göl midöp,

‘Bi ram gep gau, kabö ap aij ganim a göm arö gila u

pen mñi ram padö an yan u binig ñöl midöp,’ a gila.

18 “Nibi bi an an ap lug kabö adö anibu paknaböl gau, kalip böñ nöp pa jö ma jö gi linab. Pen kabö anibu pig ju ap lug nibi bi pak ribknab u, kalip böñ nöp paib waib jö gi linab,” a ga. *

19 Jisas anig hageia, hanip nöp hagab a göm, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, uri nöp nip manö kub hagun

* 20:18: Ais 8:14-15

a göm niŋla u pen niŋbi bi iru nöp niŋ m+deila gau niŋöm, piñiŋ göm arö gila.

*“Rom bi kub Sisa niŋp dakis ñun aka wasö?” gila
(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Pen Jisas niŋp aige göl gun dam manö kub hagnig arun a göm, am niŋbi bi riŋnap kalip mumug göm hagla, “Kale niŋbi bi aij rö halu liŋim, am manö pir pir alim, niŋp manö riŋnap hagpe, pen niŋhön hagnim niŋun, niŋp dam gapman bi manö kub ud asikep u ud arnabun,” a gila. *

²¹ Anig haglö, amöm niŋp manö riŋnap piral hagnim hagla, “Manö hag ñeb bi, hon niŋbun ne böŋ lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u niŋbi bi gau kalip hag niŋban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

²² Anib u, hon niŋhön gun? Rom gapman bi kub Sisa niŋp dakis ñun aka wasö?” gila.

²³ Kale manö pir pir hagla anibu niŋöm, Jisas kalip haga,

²⁴ “Mani dakis niŋbal anibu ap yiŋp ud yambe niŋin,” a ga. Hageia, ud yamla niŋöm haga, “Mani ba u, ana an rö midöpŋ Hib kalik kliñ rikla anibu, an hib rö midöp?” ö ga.

Hageia hagla, “Sisa ana niŋpe u midöm, hib niŋpe u midöm göp,” a gila.

²⁵ Hageia, kalip haga, “Anib u, Sisa nan niŋpe midainim, Sisa niŋp niŋmim. God nan niŋpe midainim, God niŋp niŋmim,” a ga.

²⁶ Jisas niŋpe niŋbi bi m+deila aŋ anib au anig hageia, manö niŋpe riŋb juöl rö lagö, gasi iru niŋöm manö ap hagla.

* **20:20:** Luk 11:54

*Nibi bi uraknaböl u, hag niheb ap
(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)*

²⁷ Sadyusi gau, nibi bi umöm urakagnaböl a göm, gasi u niñmidal. Pen Sadyusi bi rimnap Jisas mideia au apöm, nip hag niheb ap hag niñla.

²⁸ Hag niñöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Mosi manö ap hanip kali klin riköm haga, ‘Bi ap nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharinj umnab u, nimam nipe ap pen nibi anibu udöm, ñi pai nipe u, a göm, yag daunim,’ a ga.

²⁹ Anib u, bi it halö unbö mudun jin u mideinaböl. Nimam nöd u nibi udöm, ñi pai yag dapöm wasö yiharinj umnab.

³⁰ Umö, nimam yigwö an nibo u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharinj umnab.

³¹ Anig gö, nimam yigwö nigan nibo u pen nibi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, yiharinj umnab. Anig gi dam dam, nimam unbö mudun jin magöñhalö ñi pai yag dapöm wasö yiharinj umnaböl.

³² Hainö nibi anibu u rö nöp umnab.

³³ Pen umöm uraknaböl a gipan u, nibi añi anibu bi nipe unbö ud mudun jin linab u, hainö bi an nibi mideinab?” ö gila.

³⁴ Hageila, Jisas kalip haga, “Miñi midpun ñin i, nibi gau bi udpal, bi gau nibi udpal.

³⁵ Pen nibi bi God gö uraköm, ram nipe kumi kabö adö lan au arnaböl gau, nibi gau bi udagnaböl, bi gau nibi udagnaböl.

³⁶ Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kaminj mideinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñi pai nipe mideinaböl.

37 Nibi bi umöm urakpal manö u, Mosıs u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kalı kliš rıka. Mosıs manö anıbu kalı kliš rıköm haga, ‘Bi Kub nıpe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale mıdöp,’ a ga.

38 Nibi bi nöd umla gau, ‘God kale mıdöp,’ a ga rö, hon nıñbun, nıbi bi nöd umla gau uri kamıñ mıdpal. God nıñöb, nıbi bi nıpe magöñhalö kamıñ mıdpal,” a ga.

39 Jıas anıg hageia, bi lo manö hag ñeb bi rımnap hagla, “Manö hag ñeb bi, manö kabö göl nöp hagpan!” a gıla.

40 Manö hag aij ga anıbu nıñöm, pıñıñ göm, hainö manö rımnap nıp hag nıñagla.

“Nıñön gıñıg yıp Mesaia a göm nıñagpal?” ö ga

41 Pen Jıas kalıp haga, “Nıbi bi gau nıñön gıñıg, Mesaia u Depid ñı nıpe u nöp mıdöp, a gıpal?”

42 Depid nıpe ke God Manö adıñ Sam a gıpal u kalı kliš rıköm haga,

‘Bi Kub nıpe Bi Kub yad nıp haga,

“Ne ñımagö yıjıg yad lau adö asık mıdmön;

*

43 mıd damöm yad kołmıl ne gau kalıp gıñö, ma mo ne gau kalıp abö gı rıbıknabön,” a ga.

44 Pen Depid nıpe Mesaia u nıp, ‘Bi Kub yad,’ a ga rö, nıñön gıñıg, Mesaia u Depid ñı nıpe u nöp mıdöp, a gıpal?” ö ga.

Lo manö hag ñeb bi gau gıpal rö gagmim, a ga (Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

45 Nıbi bi gau nıñmıdlö nıñöl gı, Jıas bi nıpe gau kalıp haga,

* 20:42: Sam 110:1

46 “Kale lo manö hag ñeb bî gau gîpal rö gîmim rö löp u, nîŋ aij gîmim. Kale gîpal adö u, hon gau ajno hib hon u nöp ñîlan a göm, waŋij mîlö rol göm, nîbi bî gau aip magum gîlö, nîbi bî gau kalîp nîŋöm, ‘Bî kub auabim e!’ gînaböl u, mîñ mîñ gînaböl; Juda magum gep ram gau amöm, bî kub asîkpal sea adö u asîkpal; pen nan kub ñîŋnaböl ñîn u, am bî kub asîkpal ka u nöp asîknaböl.

47 Bî lo manö hag ñeb bî gau, nîbi paŋpaŋ ram nan kale gau si udöm, God nîp sabe gînabun u, nîbi bî nîŋöl, a göm, manö mîlö kub pir pir adö rîmnap hagpal. Anîg gîpal u, hainö ilön kub ke yabîŋ udnaböl,” a ga.

21

*Nîbi adu ap God nîp nan kub ña
(Mak 12:41-44)*

1 Jisas God sabe gep ram raul mîgan am mîdöm nîŋa, nîbi bî mani halö gau mani rîmnap dap mab ij mîgan u yueila.

2 Pen nîbi adu mög gep rö ap mani aŋî pro magö mîhöp dap yua.

3 Anîg ga nîŋöm Jisas haga, “Yad kalöp nîŋö hagabin, nîbi bî rîmnap mani pro yubal; pen nîbi adu mög gep rö i mani nîpe kub yabîŋ yuöp. *

4 Pen nîbi bî rîmnap mani kale iru nöp mîdö nîŋöl gî mani yubal; jî nîbi adu mög gep rö i mani nîpe mîdöp rö magöŋhalö yuöp. Nan rau ñîŋeb ap mîdagöp,” a ga.

*God sabe gep ram u gî naij gînaböl, a ga
(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)*

* 21:3: 2Ko 8:12

⁵ Pen bi nipe rimnap hagla, “God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God nıp ñöm riþ adik ñıla u, aij yabiþ midöp,” a gıla. Anıg hageila, Jisas kalıp haga,

⁶ “Anıg haggım u pen hainö nan aij niþabim anıþ gau midageinab. Magöñhalö ud waþ gi yulö, kabö ap kabö ap adö u midageinab,” a ga. *

*Hainö niþör kub aunab, a ga
(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ Hageia, nıp hag niþöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan anıbu ñın mai rö anıg ginabı Pen nan niþön rö gö niþun, miþni ginıg gab a ginabun?” ö gıla.

⁸ Hageila, Jisas kalıp haga, “Niþ aij gimim! Niþi bi iru nöþ apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöþ auabin. Niþ kub u auöp,’ a ginaböl. Anıg hageinaböl u, niþö hagaböl a gimim kalıp hain gıgım.

⁹ Pen ram miþnöþ miþan rimnap uraköm, ram miþnöþ miþan rimnap aip pen pen ginaböl. Ram miþnöþ miþan rimnap kale ke nöþ pen pen ginaböl. Anıg geinaböl u niþmim, niþ kub hagpal u aunıg gab niþöm anıg gaböl a gimim, piþniþ gıgım. Niþ kub anıbu hainö aunab,” a ga.

¹⁰ Anıg hagöm kalıp haga, “Ram miþnöþ miþan rimnap uraköm, ram miþnöþ miþan rimnap aip pen pen ginaböl. Kiþ rimnap yam kale uraköm, kiþ rimnap yam kale aip pen pen ginaböl.

¹¹ Ram miþnöþ gau iru nöþ munmon kub yabiþ udöm, kiþö kub alöm, miþna kub yabiþ göm ginab.

* 21:6: Luk 19:44

Nan kumi kabö adö laŋ au ke hain n̄bö löm, nan unbö ke piñiŋ gep rö adö laŋ au l̄nab.

12 Nan an̄b gau hainö an̄g ḡnab j̄i nöd ȳp p̄g aip m̄dpim rö, kalöp ḡi naij ḡnaböl. Kalöp manö kub hagn̄g, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagöm, kalöp nagi löm, dam kin gapman b̄i kub gau ud arnaböl.

13 Kalöp ḡnaböl an̄bu, manö aij yad u kal̄p waiö hag n̄mim rö l̄nab.

14 Pen kalöp manö kub hagaiöl u, manö n̄hön rö pen hagun a ḡmim, nöd ul̄hai n̄ŋagmim. *

15 Yad ke kalöp gas̄i aij ñem manö magö ñ̄nö, kale manö an̄bu nöp hag ñ̄be, kale pen hagöm ud yuep rö lagnab. *

16 Pen name nap, namam b̄i, b̄i r̄id̄k n̄ŋeb, b̄i n̄ŋeb kale ke r̄imnap kalöp mumug göm, ud kołmał ñ̄magö adö l̄lö, kalöp r̄imnap böŋ nöp al pak l̄naböl. *

17 Ȳp n̄ŋ udpim rö, n̄bi b̄i gau magöŋhalö kalöp mulu kal n̄ŋnaböl.

18 Pen nab̄c umagö kale añ̄i ap ur gagnab.

19 Pen ȳp c̄ig p̄idöŋ ḡi m̄deinabim u, kam̄ŋ m̄dep magö u udmim, pör pör nöp m̄deinabim.

Jerusalem ḡi naij ḡnaböl, a ga

(Mad 24:15-21; Mak 13:14-19)

20 “Pen ami b̄i gau apöm, Jerusalem b̄inöm yu ḡgabö ḡnaböl ñ̄n u, miñi söl m̄döp Jerusalem ḡi naij ḡnaböl, a ḡmim n̄ŋnabim.

21 N̄bi b̄i ram m̄nöŋ Judia m̄daiöl gau, piñiŋ ḡi no ilö gau aröl. N̄bi b̄i Jerusalem m̄daiöl gau,

* 21:14: Luk 12:11-12 * 21:15: Ap 6:10 * 21:16: Mad 10:21-22

piñiñ gî höñ adö aröl. Pen nîbi bî höñ adö mîdaiöl gau, Jerusalem waryö raul aragöl.

²² Nîhön gîniğ: ñîñ anîbu me, kale God nîp arö gîpal rö, God manö hagep bî gau magöñhalö God Manö kalî kîñ rîkôm hagla rö nöp gîñab nîñöm kale pen ilön kub udnaböl. *

²³ Pen ñîñ anîbu, nîbi ñî mudun mîdeinaböl gau abe, nîbi ñî painçan ci ñeinaböl gau abe, kalîp mîñör kub yöl gîñab. God Juda nîbi bî kalîp mîñör kub yabîl gîñam a göm, nîbi bî ram mîñöñ anîbi mîdpal kalîp gî naij yabîl gîñab.

²⁴ Bî mîlö gau nîbö apöm, nîbi bî rîmnap kalîp ru mîlö kîd udöm rîb lîñaböl, nîbi bî rîmnap kalîp nagî löm dam ram mîñöñ ke gau gau magöñhalö ud arñaböl. Pen Juda nîbi bî wasö gau apöm, Jerusalem gî naij gîlö gîlö, God ñîñ nîpe haga u ap auö, arö gîñaböl. *

*Bî Ñî nîpe mailö halö aunab, a ga
(Mad 24:29-31; Mak 13:24-27)*

²⁵ “Pen hainö, sîdö rakîñ gapî nan ke ap waiö löm, ñîg si ral apöm gu kub geinab. Pen ram mîñöñ îl i nîbi bî ram mîñöñ gau gau magöñhalö gasî iru nîñöm, nîhön gab a göm, gasî mîlö löm piñiñ gîñaböl. *

²⁶ Nan kumi kabö adö lan mîdöp gau, dan nîbö i nîbö gö, mîñöñ naböñ i nîhön gîniğ göm gab, a göm, piñiñ göm, gasî magö rîk auö umeb rö lîñab.

* **21:22:** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * **21:24:** Sam 79:1; Rep 11:2

* **21:25:** Ais 13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13

27 Anig gɨnab ñɨn u, Bɨ Ñɨ nɨpe kumi anɨ au auö nɨñöl gɨ, nɨbi bɨ kale pɨdöŋ nɨpe u abe, mailö aij unbö ke yabɨ nɨpe u abe nɨñnaböl. *

28 Nan hagabin i geinab u, Bɨ Kub hanɨp ud kamɨñ yunab ñɨn u söl mɨdöp, a gɨmim, amgö gɨlanɨ gɨmim nɨñöl gɨ mɨdaimim,” a ga.

*Mab wasɨñad u, manö hod rɨköm haga
(Mad 24:32-35; Mak 13:28-31)*

29 Jisas anig hagöm, kalɨp manö hod rɨköm haga, “Mab wasɨñad abe, mab rɨmnap abe,

30 sɨɨp lö, mɨñi sɨdö lɨnɨg göm gab a gɨmim, nɨñbim.

31 Anɨb u rö, nan hagpin gau gö, God nɨbi bɨ udöm abad mɨdeinab ñɨn u söl auub a gɨmim, nɨñnabim.

32 “Yad kalöp nɨñö hagabin, nɨbi bɨ uri mɨdpal gai i magöñhalö umagnaböl; rɨmnap kamɨñ mɨdlö nɨñöl gɨ, nan hagabin i magöñhalö gɨnab.

33 Kumi kabö adö lanɨ abe, mɨnöh naböñ ɨɨ i abe ur gɨnab, jɨ manö magö yad gau ur gagnab.

Nɨñ aij gɨmim mɨdaimim, a ga

34 “Pen nɨñ aij gɨmim. Kale ñɨg wain ñɨg klö iru ñɨñmim hauɨ lɨmim, nan mɨnöh naböñ adö ɨɨ i nöp gasɨ nɨñ mɨdeinabim ñɨn anɨbu nöp, yaur kaj wal wayöñ hel lɨlö yɨñɨd nöp udöp rö u gɨnab.

35 Gai i nöp gagnab; nɨbi bɨ ram mɨnöh ɨɨ kɨgɨn yɨma magöñhalö mɨdpal rö gɨnab.

36 Anɨb u, kale pör pör nɨñ aij gɨmim, God nɨp sabe göl gɨ nöp mɨdmim hagmim, ‘Nan anɨb gau hanɨp al pak lagnɨm; ne hanɨp abad mɨdö

* 21:27: Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

kamiŋ arun, am Bi Ñi nipe amgö ilö adö nipe u m+ daiun, ' a g'imim," a ga.

³⁷ Ñin pro bad an+bu, Jisas pör am God sabe gep ram raul m+gan u am m+ döm, n+bi b+ gau kal+p manö hag ñ+m+döp. Pen s+ bön gö n+ŋöl göm, Jisas nipe am ram m+nöŋ ap Olip Dum a gal u hanm+döp.

³⁸ N+bi b+ gau magöŋhalö, manö n+p u n+ŋun, a göm, hil+m halö yab+ uraköm, God sabe gep ram u arm+dal.

22

Judas Jisas n+p mumug ga

(Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Juda kai Bred Y+s Halö Ñiŋagep ñin kub kale u, Pasopa a g+pal ñ+n kub kale u, sösöl ga.

² Bi God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, b+ lo manö hag ñeb b+ gau abe, Jisas n+p alun a g+la u pen n+bi b+ gau kal+p p+ñ+ŋ göm, aigöl gun alun a göm, hag n+ŋ m+deila.

³ Hag n+ŋ m+dlö n+ŋöl g+, Seden nipe apöm, Judas hib nipe ap Iskariod a g+m+dal u, n+p yuö hi+ka. Bi an+bu Jisas b+ nipe unbö m+gan laŋ gau b+ ap. *

⁴ Yuö hi+kö, nipe am God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, God sabe gep ram abad m+dm+dal polisman b+ kub kale gau abe m+deila gau amöm, Jisas n+p aigöl gem mumug g+ dam ñ+nö n+p al pak lö, a göm, manö an+bu kal+p aip hag n+ŋa.

⁵ Hagö, kal+p aij a gö n+ŋöl g+ hagla, "Nöp mani ñ+nabun," a g+la.

* 22:3: Jon 13:2,27

⁶ Hageila, Judas nipe, magö mai rö Jisas nibi bi gau aip midageinab u, nip mumug gi dam bi kub gau kalip ñinabin, a göm, abad niñ midea.

Pasopa nan ñiñig giñ gila
(*Mad 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30*)

⁷ Pen Bred Yis Halö Ñiñagep ñin anibu auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gep ñin uri, a göm,
*

⁸ Jisas nipe Pida aip Jon aip kalip mihön hag yuöm haga, “Kale mihön am Pasopa nan ñiñnabun u gi li aij gimil,” a ga.

⁹ Hageia haglö, “Gai anig gul?” ö gilo.

¹⁰ Hageila, Jisas haga, “Kale mihön daun kub u ammil niñnabil, bi ap ñig mül daueinab. Nip nable pakmil, arnim ram u ammil,

¹¹ bi ram nap nibö anibu nip hagamil, ‘Manö Hag Ñeb Bi nöp hag niñöb, “Ram raul migan mai bi yad gau aip Pasopa nan ñiñnabun?” ö göp,’ a gimil.

¹² Anig hageinabil, kalöp mihön dam ram raul migan kub debol nan gau halö mideinab adö lañ u hageinab u, Pasopa nan ñiñnabun gau raul migan anibu gi jin gimil,” a ga.

¹³ Hagö ammil niñlö, haga haga rö nöp midea. Anib u, Pasopa nan ñiñig gila gau gi li aij gilo.

Jisas bi nipe gau kalip bred wain ña
(*Mad 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25*)

¹⁴ Pen ram dugöp magö u nan ñiñig göm, bi manö nipe ud arep gau aip debol u asik gigabö göm,

* 22:7: Eks 12:1-27

15 kalip haga, “Gası yad pör nıñbin u, kalöp aip Pasopa nan ñıñnıg gabun i ñıñun me, hainö ilön kub udnam, a gem, gası u nıñbin.

16 Pen yad kalöp hagabin, Pasopa nan u hainö kauyañ ñıñagnabin; hainö Pasopa kaj sipsip pi pör pak ñıñbun if anıbu waiö lınab nıñöm God nıbi bı nıpe udöm abad mıdeinab ñın u nöp nan kub ñıñnabun,” a ga.

17 Jisas anıg hagöm, ñıg wain kap udöm, God nıp aij a göm, bı nıpe gau kalıp ñöl gı haga, “Ñıg ñabin i kale ke ud ñıñim.

18 Pen kalöp hagabin, mıñi ñın i rıkö, ñıg wain kauyañ ñıñagnabin; God nıbi bı nıpe udöm abad mıdeinab ñın u nöp ñıg wain kauyañ ñıñnabin,” a ga.

19 Anıg hagöm, bred ap udöm, God nıp aij a göm, ud jö göm kalıp ñöl gı haga, “Hañ romañ yad i kalöp ñabin. Kale udmim gası yıp nöp nıñöl gımim ñıñim,” a ga.

20 Kale nan ñıñ haköm, Jisas ñıg wain kap u udöm, kalıp ñöl gı haga, “Hagape yad lugö umnö me, God kalöp nıbi bı yad, a göm, udnabin a ga manö adö u am pıdöñ gınab u me, kalöp ñıg wain i ñabin.

21 Pen bı yıp kain gı dam arnab u aip asık mıdpun. *

22 Bı Ñı nıpe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bı nıp kain gı dam arnab u nıp mög nıñabin,” a ga.

* 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22

23 Jisas anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp, an rö anig g+nab, a göm, pen pen hag niñöl gi m+deila.

Bi nipe gau, "Kale wasö, yad nöp bi kub m+dpin," a g+la

24 Jisas bi nipe gau, kale wasö, yad nöp bi kub m+dpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

25 Anig hageila, Jisas kalip haga, "Kiñ gau Juda niñi bi wasö gau klö göm abad m+idöl gi hagnal, 'Kalip ud aij yab+ g+pun,' a g+pal. *

26 Pen kale unbö rö gagmim. Bi kub kale gau, ñi praj rö m+daiöl; bi kub yab+ gau, bi wög gi ñeb rö m+daiöl. *

27 M+nöñ naböñ i i g+pal nagi adö u, bi kub am as+klö, bi wög gi ñeb gau nan magö nan kalpe gau pi+ta pi+ta g+pal. Pen yad an kalöp bi wög gi ñeb rö nöp m+dpin. *

28 "Yip marö yab+ g+m+idöp u niñmim yip arö gagpim; yip abad m+dpim.

29 Anig g+pim u, God yip hagöp, 'Ne Kiñ m+dmön, niñi bi gau kalip abad m+deinabön,' a göp rö, yad pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kiñ rö m+dmim niñi bi gau kalip abad m+deinabim.

30 Ñ+n an+bu kale ram m+nöñ yad u ammim, yad aip as+kmim nan magö ñiñmim ñig ñiñmim g+nabim; kale kiñ as+kp+al sea adö u as+kmim, Isrel i ke ke unbö m+gan lañ kalip manö kub niñnabim," a ga. *

* 22:24: Luk 9:46 * 22:25: Mad 20:25-27; Mak 10:42-45

* 22:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:30:

Mad 19:28

*Pida, "Jisas nɪp nɪŋagpin," a gɪnab
(Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)*

³¹ Jisas nɪpe Pida nɪp haga, "Saimon, Saimon, nŋ. God nɪpe Seden nɪp yau a gö, kalöp bɪ, wid magö hon gɪlö hon gɪlö, magö yabɪ u ke löm, adɪŋ adɪŋ u ke löm gɪpal rö u göm, kale gɪ naj gɪnabim aka wasö gɪ nɪŋnab," a ga.

³² Pen yad God nɪp sabe gɪpin rö, yɪp böŋ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naj gɪnabön u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpin, a gɪmön, yɪp kauyan ado gɪ aunabön. Pen anɪg gɪmön, hainö apön namdamam ne rɪmnap kalɪp manö hag ñɪ aij gö, kale klö göm yɪp hain göl," a ga. *

³³ Jisas anɪg hageia Pida haga, "Bɪ Kub, yad nöp arö gagnabin. Mɪhöŋgöl nöp ajeinabul, nöp nagɪ löm, yɪp abe nagɪ löl. Pen nöp al pak löm, yɪp abe al pak löl," a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, "Pida, yad nöp hagabin, mɪñi sɪbön yan kɪlakɪ wɪñ alagnab magö u, Jisas nɪp nɪŋagpin a gɪmön, ij mɪhau nɪgan wai ñɪnabön," a ga.

Mani rin, wadɪ, ru mɪlö kɪd

³⁵ Jisas anɪg hagöm kalɪp haga, "Nöd kalöp hag yuem hagnö, 'Mani rin, wadɪ, ma rɪrup gau udmim ud aragmim; yɪharɪŋ armim,' a gɪnö. Hagnö arbe ñɪn anɪbu, nan kale rɪmnap mɪdeia aka mɪdeia?" ö ga.

Hageia hagla, "Wasö, nan hon ɪtep laga; mɪdeia nöp," a gɪla. *

* 22:32: Jon 17:15 * 22:35: Luk 9:3; 10:4

36 Hageila, Jisas haga, “Pen miñi kale mani rin, wadi midainim u, halö ud armim. Bi an ru mlö kid midagainim u, kolsior nipe u bi rimnap kalip sikim göm mani udöm ru mlö kid ap raunim.

37 Pen nñjim! Nöd God manö hagep bi Aisaia God Manö adiñ ap kalı kliñ riköm haga, ‘ “Nipe bi nan si nan naj gep bi ap,” a gınaböl,’ a ga. Haga anıbu yıp nöp haga. Manö hagöm kalı kliñ rıka anıbu miñi gınig gab,” a ga. *

38 Jisas anig hageia, kale hagla, “Bi Kub, ru mlö kid hon mihöp midöp,” a gıla.

Hageila haga, “U anig hagagmim,” a ga.

*Jisas Olip Dum au Nap nıp sabe ga
(Mad 26:36-46; Mak 14:32-42)*

39 Jisas anig hagöl göm Jerusalem höñ amöm, pör Nap nıp sabe gımidöp Olip Dum au ara; bi nipe gau hain gıla.

40 Ram minöñ anıbu amjaköm kalip haga, “Gası naj auö gı naj gımim rö löp u, God nıp sabe göl gı midaimim,” a ga.

41 Anig hagöm, kalip arö göm, nipe ke ke au amöm, kugom yımöm God nıp sabe göm haga,

42 “Bapi, gası yad nıñbin u ñig ası kap yıp ñinig gabön u ñagmön. Pen yad gası nıñbin adö u gagmön; gası ne ke nıñban adö u nöp gımön,” a ga.

43 Jisas anig hagö, ejol ap kumi kabö adö lañ au nıbö apöm nıp pidöñ ña.

44 Nıp marö yabıl gö, Jisas nipe Nap nıp klö yabıl göm sabe göl gı midö nıñöl gı, hapıl u hagape rö pa gı dö gı il yañ luga.

* 22:37: Ais 53:12

45 Nap nîp sabe gî mîd juöm amöm nîŋa, bî nîpe gau mîŋör lugö nîŋöl gî, hon haneila.

46 Anîg geila u nîŋöm kalîp haga, “Nîhön gînîg hon hanabimŋ Seden nîpe gasî ñö kale gî naj gîmim rö löp u, urakmim, sabe göl gî mîdaiim,” a ga.

Jisas nîp ud sîsî lîla

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

47 Jisas manö anîbu hag mîdö nîŋöl gî, bî nîpe Judas bî ugan kub ap uŋ gî dap apjaköm, Jisas nîp ud bom halunam a geia.

48 Anîg geia, Jisas nîp haga, “Judas, ‘Bî me i al pak lîmim,’ a gîmön, yîp Bî Ñî nîpe ud bom halunîg gabön ar?” a ga.

49 Anîg hagö nîŋöl gî, bî nîpe gau nan nîhön gînîg geila anîbu nîŋöm hagla, “Bî Kub, hon kalîp ru mîlö kîd ud rîbun aka?” gîla.

50 Anîg hagöl göm, bî ap ru mîlö kîd nîpe u udöm, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîŋ bî wög gî ñeb nîpe u, nîp rîmîd yîjîg lau böŋ nöp rîb gî dö gî yua.

51 Anîg geia, Jisas nîŋöm haga, “Anîg gagmim! Me aij,” a ga. Anîg hagöm, rîmîd u ud nîŋö kamîŋ la.

52 Pen God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, God sabe gep ram abad mîdmîdal polisman bî kub kale gau abe, bî manö ud asîkep gau abe, ap nîp udnîg geila gau, kalîp haga, “Kale ru mîlö kîd udmim, ur pakep udmim daubim u, yîp bî pen pen alep bî ap rö a gî gasî nîŋmim, ud sîsî lînîg aubim ar?”

⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u mîdainö yîp udagpe. Pen mîñi Seden, bî sîbön lau adö mîdöp u, ñîñ nîpe u me, anîg gabim,” a ga.

Pida, Jisas nîp nîḡagpin, a ga

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁵⁴ Jisas anîg hagö nîḡöl gî, nîp ud sîsî löm, dam God nîp nan sabe gep bî kub yabîḡ ram u ud arla. Pida pen hain hain nîḡ ara. *

⁵⁵ Ram anîbu apjaköm, ram goḡ au mab lauöm asîk mîdeila. Pida hain apjaköm kalîp aip asîka.

⁵⁶ Pida aip asîk mîdö nîḡöl gî, pai ram anîbu wög gî ñîmîdöp ap nîp nîḡ dap ran lugöl gî haga, “Bî i abe Jisas aip mîdmîdöp,” a ga.

⁵⁷ Hageia, Pida haga, “Pai, bî anîbu yad nîḡagpin!” a ga.

⁵⁸ Anîg hagöm, yöp pro magö ap mîdö nîḡöl gî, bî ap pen apöm Pida nîp nîḡöm haga, “Ne u rö nöḡ Jisas bî nîpe ap,” a ga.

Hageia, Pida haga, “Bî me, yad wasö!” ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap mîdö, bî ap pen apöm, klö göm haga, “Bî i Jisas aip mîdmîdöp me. Nîpe abe ram mîñöḡ Galili nîbö,” a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, “Bî me, manö hagabön u yad nîḡagîñ me!” a ga.

Anîg hagö nîḡöl gî, adîḡ kîḡakîḡ wîñ ala.

⁶¹ Anîg gö, Jisas ado göm, Pida nîp nîḡ ij halö lö, Pida pen Jisas, “Mîñi sîbön yan kîḡakîḡ wîñ alagnab magö u, Jisas nîp nîḡagpin a gîmön, ij mîhau nîgaḡ wai ñîñabön,” a ga manö u gasî nîḡa.

* 22:54: Sam 31:11

⁶² Anig niñöm, rugu miñep gö, mañuñ ral auö, höñ amöm miñöñ ga.

*Jisas niñp hag juöl gi, pakla
(Mad 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ Bi Jisas niñp ud miñdeila gau niñp hag juöl gi, paköl gi gila.

⁶⁴ Kale wañij bad ap ud amgö niñp u pañu gi ñöm, niñp paköm hagla, “Ne bi ke niñban u, nöñp an pakab u hanip hag ñi!” a gila.

⁶⁵ Pen manö naiñ anibu rö, niñp rapin iru nöñp hagla.

*Juda bi kub manö ud asiñkep gau Jisas niñp manö
kub hagla*

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Hilim halö, Juda bi manö ud asiñkep gau löm, God niñp nan sabe gep bi kub gau löm, bi lo manö hag ñeb gau löm, ap magum gilo, Jisas niñp uñ gi Kansol kub anibu miñdeila an au ud daula.

⁶⁷ Pen Kansol bi gau kale Jisas niñp hagla, “Pen ne ke hagnöm, ne Mesaia u aka wasö,” gila.

Hageila, Jisas kalip haga, “Pen yad kalöp hageinabin u, niñjö hagnöñ a gimim, niñhagnabim.
*

⁶⁸ Pen hag niñheb yad miñdöp u kalöp hag niñheinabin u, yip pen hagnabim.

⁶⁹ Pen miñi riköl miñd damöm hainö gau, Bi Ñi niñpe God Bi klö unbö ke halö miñdöp u, ñimagnö yijig adö niñpe au asik miñdeinab,” a ga. *

⁷⁰ Anig hageia, bi kansol gau magönhalö niñp hagla, “Anib u, ne ke God Ñi niñpe u aka?” gila.

* 22:67: Jon 3:12 * 22:69: Ap 7:56

Hageila, Jisas haga, “Me kale ke hagpim me u,” a ga.

⁷¹ Hageia hagla, “Nihön giniḡ manö kub rapin hag mīdun, bī rīmnap hag niḡno, Jisas aniḡ göp aniḡ göp a gaiölnḡ Maj miḡan niḡpe ke hagöp niḡbun u,” a ḡila.

23

Gapna Pailod Jisas niḡp manö niḡḡa

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Aniḡ hagöm, magöḡhalö uraköm, Jisas niḡp dam gapman bī kub Pailod mīdeia au arla.

² Damöm, niḡp manö kub hagniḡ, manö gau niḡbö gau niḡbö dapöm hagla, “Hon ulhai niḡjun niḡbun, bī aniḡbi niḡbi bī hon gau manö piral hagöm hagöp, ‘Bī kub Sisa niḡp dakis ḡagmim, gapman kai manö u u rö nöḡ niḡḡagmim,’ a göp. Pen manö ap hagöp, ‘Yad ke Mesaia u, yad ke kiḡ aniḡbu,’ a göp,” a ḡila.

³ Hageila, Pailod Jisas niḡp hag niḡḡöm haga, “Ne Juda kai kiḡ kale u aka?” ga.

Hageia haga, “Me ne ke hagpan me u,” a ga.

⁴ Hageia, Pailod pen bī God niḡp nan sabe gep bī kub gau abe, niḡbi bī yiḡharinḡ ap mīdeila gau abe kalip haga, “Yad niḡbin, bī i niḡp manö kub hagep iḡ ap mīdagöp,” a ga.

⁵ Aniḡ haga u pen kale manö ktö hagöm hagla, “Gapman manö niḡḡagöl, a göm, manö hag ḡiḡ ajöm, Juda niḡbi bī ram mīnönḡ hon gau magöḡhalö hag ḡiḡ ajmīdöp. Ram mīnönḡ Galili riḡköm, hag ḡiḡ aj dam dam mīḡi Jerusalem aui auöp,” a ḡila.

Jisas niḡp dam kiḡ Herod mīdeia au arla

6 Hageila, Pailod kalip hag niŋöm haga, “Bi anibi Galili nibö aka?” ga.

7 Hageia, yau a gila. Pen kiŋ Herod ram m+nön Galili abad midmidöp u, ñin an u apöm Jerusalem midmidöp. Anib u, Jisas nipe Galili nibö bi ap a gila u niŋöm, nip Herod ñimagö adö yunö manö kub i niŋnim, a göm, Pailod kalip hagö, Jisas nip dam Herod mideia au ud arla. *

8 Herod, Jisas nan nihön nihön gimidöp u pör manö nöp niŋöm, ñin mai rö nan gagep rö ap gö niŋnabin, a göm, gasi u nöp niŋ midmidöp rö, ñin anibu Jisas nip ut gi dapjaklö, nipe miñ miñ yabiŋ ga.

9 Pen Herod nipe Jisas nip manö iru nöp hag yiŋin wagiŋ ga, pen Jisas manö ap pen hagaga.

10 Pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, manö klö göm, bi iru nöp dagol dagol hagla.

11 Herod abe, ami bi nipe gau abe, Jisas nip gi naj göl göm, ñinlon löl göm, gapman bi kub rol gipal waliŋ aij ap rol gi ñöm, kauyaŋ Pailod mideia au yula.

12 Nöd Herod aip Pailod aip koŋmaŋ midmidil pen ñin anibu manö niŋ jim ñilö.

Juda nibi bi gau, “Jisas nip al pak limim,” a gila (Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

13 Pen Pailod, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, nibi bi yiŋharin gau abe kalip hagö ap magum gila.

14 Kale ap magum geila, nipe kalip haga, “Bi i manö an ral hagöm, nibi bi gau kalip anig anig

* 23:7: Luk 3:1

hagöp,' a gipim u pen miñi amgö ilö adö kalöp i manö niñbin u, niñpe nan naij göp manö it ap niñagpin.

15 Herod u rö nöp manö it ap uthai niñagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad niñbin, nan naij ap gagöp; anib u niñp al pak lep rö lagöp.

16 Anib u, ami bi yad gau hagnö, niñp yiñharin paköm, hag yulö aran," a ga.

17 Pen Juda kai ñin kub kale Pasopa u auö, Pailod pör mi añi añi nagiman kale añi ap yiñharin hag yumidöp.

18 Pen ñin anibu kale magöñhalö maj miñgan blätö gi wiñ klö alöm hagla, "Bi anibu al pak limim! Barabas niñp hag yube hanip auan!" a gila.

19 Bi Barabas anibu niñpe daun kub anibu niñbi bi rimpnap udöm, ram miñnöñ anibu abad midmidöp bi kub anibu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, niñp manö kub hagöm nagilila.

20 Pen Pailod Jisas yiñharin hag yunö aran a gi niñöñ, kalip kauyan hagöm anig haga.

21 Hageia, kale kauyan maj miñgan blätö gi wiñ alöm hagla, "Niñp mab ba lan al pak limim! Niñp mab ba lan al pak limim!" a gila.

22 Hageila, Pailod kalip kauyan hagöm haga, "Bi anibi nan niñhön gi naij göpñ Yad niñbin, nan naij ap gagöp rö, niñp al pak lun rö lagöp. Anib u, ami bi yad hagnö, niñp yiñharin paköm, hag yulö aran," a ga.

23 Hageia, kale klö yabiñ göm, Jisas niñp al pak lilö uman, a göm, meg miñgan kale blätö gi dap ranöm, hag gilö gilö,

24 Pailod manö kalip u udöm,

25 bi ap, nibi bi rimnap udöm ram m+nöñ abad m+dm+döp bi kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la bi an+bu n+p hag yuö kam+ñ ara; pen ami bi n+pe gau kalip haga, “Kale Jisas n+hön g+n+g gun a göm hagaböl u nöp g+mim,” a ga.

Jisas n+p mab ba lañ c+p+ñ pak l+la

(Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Jisas n+p al pak l+n+g ud arla. An au amöl göm, Sairini daun n+bö bi ap Jerusalem aueia. Bi an+bu hib n+pe Saimon. N+p nable paköm, ud s+s löm, mab kros ud ka g+ ñöm hagla, “Jisas arab u hain aru,” a g+lö, ud hain ara.

27 Pen Jisas n+p ud arlö n+ñöl g+, nibi bi iru nöp hain g+la. Nibi bi areila an an+bu nibi rimnap Jisas n+p mög n+ñöm ham geila.

28 An+g g+lö, Jisas ado g+ n+ñöm kalip haga, “Kale Jerusalem nibi, y+p g+n+g gab u ham gag-mim. Kalöp g+ naj göm, ñ+ pai kale gau g+ naj göm geinab an+bu ham g+mim.

29 Hainö marö kub u auö, hagnaböl, ‘Nibi ñ+ pai yag dauagpal gau abe, nibi ñ+ pai ci ñagpal gau abe, kale nöp m+ñ m+ñ göl,’ a g+naböl. *

30 Ñ+n an+bu, n+hön g+n+g m+daiun, a göm, böñ nöp umun, a göm, hagnaböl ‘Nö ilö gau pa jö g+ apöm, han+p al pak l+n+m aka k+dip udöm han+p m+nöñ ñ+n+m u aij,’ a g+naböl. *

31 Yad mab kam+ñ rö m+dpin pen y+p an+g göm g+ naj gaböl. Pen kale mab m+lep rö m+dpim rö, kalöp n+hön rö g+ naj g+naböl?” ö ga.

* 23:29: Luk 21:23 * 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16

32 Pen bî gapman lo manö rîb julö bî mîhau, mab ba laŋ al pak lîniŋ göm, udöm halö ud arla.

33 Dam ram mînönj Wip Nabîc Cög Ij a gîpal u amjaköm, Jisas nîp dam mab ba laŋ cîpîŋ pakla, bî gapman lo rîb julö bî mîhau kalîp mîhönj dam mab lap lap cîpîŋ pakla.

34 Anîg gîlö, Jisas haga, “Bapi, yîp gaböl u, ai gîniŋ anîg gabun, a göm, niŋ aij göm gagaböl. Anîb u, kale gî naij gaböl u niŋmön arö gîmön,” a ga.

Pen ami bî gau, Jisas waŋîj nîpe ud ju lîlö mîdeia gau, kale ke sadu gîpal rö u göm udla. *

35 Nîbi bî iru nöp niŋmîdlö niŋöl gî, Juda bî kub gau Jisas nîp paj hagöm hagla, “Nîpe, ‘Yad Mesaia u; God yîp udajîp nîpe aip mîdpul,’ a göm, nîbi bî rîmnap umbal gajîp urakpal. Göp anîbu rö, nîpe ke u rö nöp anîg göm kamîŋ arö niŋun,” a gîla. *

36 Pen ami bî gau u rö nöp, Jisas mîdeia söl au apöm nîp paj hagöm, ñîg wain asî ñöl göm hagla, *

37 “Ne, ‘Juda Kiŋ kale mîdpin,’ a gîpan u, ne ke gîmön kamîŋ aru!” a gîla.

38 Pen Jisas nîp cîpîŋ pak lîla mab ba au gîlaŋ, mab po bad ap adö u manö kalî kliŋ rîkla:

JUDA KAI KIŊ KALE ME I.

39 Bî gapman lo manö rîb julö, mab ba laŋ al pak lîla mîhau, bî ap Jisas nîp hag juöm haga, “Ne Mesaia mîdpan u, ne ke gîmön kamîŋ ammön, hol mîhönj u rö nöp gö, kamîŋ arul!” a ga.

40 Hageia, bî ap pen nîp hag göm haga, “Bî anîbi ilön kub udöm umniŋ gab; hol mîhönj u rö nöp ilön

* 23:34: Ais 53:12; Sam 22:18 * 23:35: Sam 22:7-8 * 23:36: Sam 69:21

kub udul umnig gabul u, a gimön, God nip piñin gagpan ar?

⁴¹ Hol mihön naji gipul rö ilön udabul, pen bi anibi nan naji ap gagöp,” a ga.

⁴² Nipe anig hagöm, Jisas nip haga, “Ne ram minön ne au am kin midmön, yip gasi ninmön,” a ga.

⁴³ Anig hageia, Jisas nip pen pe haga, “Yad nöp ninjö yabit hagabin, mñi ñin i nöp ne yad aip am ram minön aij u mideinabul,” a ga.

Jisas uma

(Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Magö anibu, sidö an aulik magö u sibön göm, mid damöm sidö aumin gai ga magö u kauyan mailö ga.

⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umnig göm haga, “Bapi, ana magö yad u ñimagö adö ne u labin,” a ga. Anig hagöm uma. Jisas uma, magö anibu nöp, God sabe gep ram magö raul agamij migan yan, waij ud ajön pit gila u, an yan pa bu göm, lit gi lap lap arö, ajön hiiköl mideia. *

⁴⁷ Pen ami bi abad midep bi kub u, gaia anibu ninöm, God hib nipe u dap ranöl gi haga, “Ninjö yabit! Bi anibi bi aij nöp!” a ga.

⁴⁸ Nibi bi ap nin mideila gau, nan ga anibu ninöm, matul ral auö pabit paköl gi, ado göm ram kale arla.

⁴⁹ Pen Jisas nibi bi ninjeb nipe gau abe, nibi Galili nibö nip hain gila gau abe, kale ke ke au dan midöm, nan ga anibu nin mideila.

* **23:45-46:** Luk 8:2-3

*Josep nipe Jisas hañ roman dam riğöl ga
(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Pen Juda Kansol kub bi ap, hib nipe Josep. Nipe bi aij, manö ud asik gi aij gimidöp. Nipe Arimadia daun, ram minöñ Judia añ au nibö. Nipe Juda Kansol bi rimnap, Jisas nip al pak lun, a göm, gasi niñla rö niñaga. Nipe, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u aunab, a göm, abad midmidöp.

⁵² Nipe Jisas uma, wip he dam riğöl ginig göm, Pailod mideia u amöm, hag niñö yau a ga.

⁵³ Anib u, Josep nipe am wip he ud asik dap lugöm, wañj rud aij ap ud wam wam göm, dam kabö migan gison nöp lu löm wip riğöl gagla migan u riğöl ga.

⁵⁴ Pen Juda God nip sabe gep ñin u söl auub, a göm, Praide* dugo dugo magö u wip riğöl ga.

⁵⁵ Pen nibi ugan, Jisas aip Galili nibö aula gau, Josep arö niñöl gi hain gi damöm wip riğöl amjaköm, wip he aigegö riğöl ga u niñ aij göm, ado gi ram kale arla.

⁵⁶ Ram kale amöm, agnoñ ñig hañj aij auerp rimnap wip he li ñinig göm, gi li aij gila.

Ruö mañu nöp daublap u pen Sarere ñin kub kale yiharñj middep u niñöm me, yiharñj mid mid hanla. *

24

*Jisas uraka
(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)*

* **23:54:** Juda Sarere ñin kale u Praide dugo dugo it göm, gi damöm, Sarere dugo dugo pis gimidöp. * **23:56:** Eks 20:10; Dud 5:14

¹ Ruö Sade ñin u, ram gisön rua magö u, nibi ugan anibu agnoñ ñig haññ aij auep u udöm, wip he hañ roman anöñ lî ñun, a göm, dam wip rîgöl gîla u arla.

² Amöm nîñla, kabö hañai kub wip rîgöl mîgan pîl gîla u, lîlî gî am ba lau mîdeia.

³ Pen kale mîgan anibu amöm nîñla, Bî Kub Jisas hañ roman nîpe mîdageia.

⁴ Ai göp, a göm, hag mîdlö nîñöl gî, adîñ bî mîhau goñ anîb au uraköl mîdailö. Bî mîhau waññ kale rud mailö halö unbö ke mîdeia.

⁵ Nibi gau kale nîñöm, anîñin gö pîññ göm, kugom yîmöm yîhön gîlö nîñöl gîmil, bî anîb mîhau haglö, “Nîhön gîñig bî kamîñ mîdöp u nîp wip rîgöl gîpal an gai i ulhai nîñ ajabim?”

⁶ Nîpe aui mîdagöp; mîdö nöp uraköp. Pen kalöp aip Galili mîdöm manö haga u gasî nîñim.
*

⁷ Nîpe kalöp haga, ‘Bî Ñî nîpe u nîp, ud nîbi bî nan si nan naij gîpal ñîmagö adö kale lîlö, nîp mab ba lañ al pak lîlö, umöm ñin mîhöp mîdöm, ruö ñin mîhau nîgan u kauyan uraknab,’ a ga,” a gîlö.

⁸ Anîg haglö nîñöl gî, gasî magö kale u pîral hiikö, Jisas nöd Galili mîdöm, manö haga anibu gasî nîñ dam nîñla.

⁹ Nibi gau kale wip rîgöl u arö göm, kauyan adö gî amöm, nan ga nîñla anibu, Jisas bî nîpe unbö agîp lañ gau abe, nîbi bî nîpe rîmnap gau abe hag ñîla.

¹⁰ Nibi ugan manö hag ñîla anibu, Maria Magdala u, Joana u, Jems nîme Maria u, nîbi rîmnap

* 24:6: Luk 9:22

halö.

¹¹ Pen kale manö hag ñïla anïbu apdi niñöm, niñö hagaböl, a göm, niñagla. Ñiñïtonj löm rö hagaböl a göm gasi u niñla.

¹² Pen Pida manö anïbu niñöm, gi dö gi amöm, riğöl gi la kabö miğan u sipsip niña, wip wali wam wam gi la bad u nöp mi deia. Anïbu niñöm, niñhön göp, a göm, gasi milö yabiti löl göm, wip riğöl u arö göm kauyañ ado gi ara.

*Bi mihöp ram ritig agtö Emeas arlö
(Mak 16:12-13)*

¹³ Niñ anïbu nöp, bi mihöp ram ritig agtö Emeas, yöp Jerusalem söla anib au* arul, a gi mil, adan amöl gi mil,

¹⁴ nan niñhön niñhön geia niñlö manö u agamiñ hag niñöl gi arailö.

¹⁵ Arailö niñöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalip miñhöñ u gi göm ara.

¹⁶ Pen bi anib miñhau Jisas niñ niñblep u pen God gasi magö kalip miñhöñ u geia niñöm gasi hauñ alö, Jisas niñ niñlö bi unbö ke rö la.

¹⁷ Niñ kalip miñhöñ hag niñöm haga, “Manö u niñhön manö haglö arab?” ö ga.

Anig hageia, kale yim gep rö pidöñ gi urak midöl gi mil,

¹⁸ bi Kliopas haga, “Ne nöp me, miñi niñ pro bad i Jerusalem auñ am midmön nan niñhön niñhön gab u niñagpan ar?” a ga.

¹⁹ Hageia, Jisas haga, “Nan anïbu niñhön gö hagabil?” ö ga.

* **24:13:** Grik 60 sidadia (11 kilomida)

Hageia haglö, “Jisas Nasared nı̄bö ga u me. Bı̄ God manö hagep u, manö hag ñı̄ aij göm, nan gagep rö gau gı̄mı̄döp u me, God nı̄p aij a göm, nı̄bi bı̄ gau kalı̄p aij a göm ga.

20-21 Nı̄pe anı̄g gı̄mı̄döp u, gası̄ hon nı̄nı̄n hagno, ‘God nı̄p yuö hanı̄p Isrel nı̄bi bı̄ udöm, abad mı̄d aij gı̄nab,’ a gun nı̄nı̄no u pen God nı̄p nan sabe gep bı̄ kub gau abe, bı̄ manö ud ası̄kep bı̄ kub gau abe, nı̄p manö hag göm, dam Rom gapman bı̄ kub u nı̄p ñı̄lö, nı̄pe manö kub hagöm, nı̄p ami bı̄ nı̄pe gau kalı̄p ñö, dam mab ba laŋ al pak lı̄lö uma. Pen nan ga anı̄bu ñı̄n mı̄höp nȫp ap ara me. *

22 Mı̄ñı̄ sı̄b halö magö u, nı̄bi ugan hon ap, am nı̄p rı̄göl gı̄la ulöm mı̄gan ka u nı̄nı̄m, ap hanı̄p nan nı̄hön nı̄hön göp u hag ñı̄lö nı̄nı̄n pa gı̄lı̄ gı̄pun.

23 Nı̄bi gau kale hagpal, ‘Wı̄p he mı̄lö u mı̄dagajı̄p, pen ejol mı̄hau apil hagpil, “Nı̄pe uraköm kamı̄nı̄ mı̄döp,” a gı̄pil,’ a gı̄pal.

24 Anı̄g haglö, bı̄ hon rı̄mnap nı̄p rı̄göl gı̄la ulöm mı̄gan ka u amöm nı̄nı̄bal, nı̄bi gau hagajal rö nȫp mı̄dajı̄p. Pen Jisas nı̄p nı̄nı̄gpal,” a gı̄lö. *

25 Anı̄g hagailö, Jisas haga, “Kale mı̄hönı̄ gası̄ nı̄nı̄ aij gagpil. Bı̄ God manö hagep gau manö hagla u magönı̄halö, nı̄hön gı̄nı̄g manö nı̄nı̄ö hagpal a gı̄mı̄l nı̄nı̄gpalı̄?”

26 God haga rö, Mesaia u nȫd ilön kub yabı̄l udnab me, pen hainö mailö aij ke halö mı̄deınab,” a ga. *

* 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6

* 24:24: Jon 20:3-10

* 24:26:

Luk 9:22

27 Anig hagöm, Mosıs abe, bı God manö hagep bı gau magöñhalö abe, Kraıs nıp God Manö kalı kılın rıkla mıdöp manö anıbu magöñhalö kalıp hag ñı aıj gö ara. *

28 Ram mınönj areıla söł anıb au amjaköm, Jısas kalıp mıhönj abhak löm, arnıg rö ga.

29 Pen kalpe mıhönj nıp manö kłö gımil haglö, “Dugöp i aubun. Sıbön gınıg gab nıñjöm ne auö hol mıhönj aıp hanun,” a gılö. Haglö, kalpe mıhönj aıp ram arla.

30 Ram am mıdöm, nan ñıñjıg, nıpe bred udöm, God nıp aıj, a göm, ud jö göm kalıp mıhönj ñö nıñjöl gı,

31 gası magö kalpe mıhönj u gası wakö, u Jısas nöp, a gımil nıñjöl nıñjöl göm, agamıj ur ga.

32 Anıg ga u nıñjıl haglö, “Adan anı au apöl gun, manö rımnıp hag ñöl gı, God Manö kalı kılın rıkla manö ıf u rımnıp hag ñöl gajıp u, mıdmagö halıp u mab rö inöm pıtu gı ñöb,” a gılö.

33 Anıg hıgmıl, magö anıbu nöp kauyanı ado gı Jerusalem ammıl nıñjöl, Jısas bı nıpe unbö agıp lañ, nıbı bı nıñeb kale rımnıp halö aıp ap magum göm mıdeıla.

34 Amjakmıl kale nıñjöl, nıbı bı gau kale ke Jısas nıp manö hıgmıdeıla. “Nıñjö nöp! Jısas uma u pen kauyanı uraköm, ap Saimon mıdajıp au waiö lajıp nıñjöl,” a gıla. *

35 Manö hageıla anıbu nıñjıl, bı mıthau haglö, “Hol mıhönj adan anı au arajul, Jısas halıp nable pakajıp, dam ram hol mıhönj u amun, nan ñıñjıg

* 24:27: Sam 22:1-21; Aıs 53 * 24:34: 1Ko 15:4-5

gun, nipe bred udöm, God nip aij a gajip u, u Jisas nöp a gul niñbul,” a gilo.

Jisas bi nipe gau nip waiö niñla

(Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Pen manö anibu hag midailö niñöl göm, Jisas nipe ke mideila an au waiö li an au gilan urak midöm haga, “God kalöp abad mideian,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wip ana, a göm, an+n+n gö piñin gila. *

³⁸ Piñin geila, Jisas kalip haga, “Nihön ginig piñin gabimn Amgö kale ke niñbim u pen nihön ginig gasi mihöp niñabim?”

³⁹ Ñimagö ma yad gau niñim. Yad nöp me! Yip ud po niñmim niñnabim. Wip ana hañ roman le halö midagöp. Pen yad yuö abe, le abe midpin u, amgö kale ke hadö niñabim,” a ga.

⁴⁰ Anig hagöl göm, ñimagö ma nipe gau kalip yama.

⁴¹ Anig gö, kale miñ miñ göl gi, gasi milö löl gi, u Jisas nöp aka göm, gasi mihöp niñlö niñöl göm, Jisas kalip haga, “Nan niñeb kale rimnap aui midöp aka?” ga.

⁴² Hageia, nip kabsal lau lila ap ñila.

⁴³ Kale niñmidlö niñöl gi, nipe kabsal anibu ud niña.

⁴⁴ Pen Jisas kalip haga, “Nöd yad kale aip midem, miñi yip göp unbö rö u ginab, a gem, kalöp hag niñmidin. Mosi yip manö kali kñin rika u, bi God manö hagep yip manö kali kñin rikla u, God Manö adin Sam a gipal u yip manö kali kñin rika u, yip kali kñin rikla rö nöp magöñhalö unbö

* **24:37:** Mad 14:26

rö nöp gɪnab, a gem, kalöp hag ñɪ aij gɪnö,” a ga.
*

⁴⁵ Anɪg hagöm, God Manö kalɪ kliñ rɪkla u nɪɳ aij gɪlan, a göm, gasɪ aij yabɪt u kalɪp ña.

⁴⁶ Nɪpe anɪg göm, kalɪp haga, “Nöd gau kalɪ kliñ rɪköm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, rɪgöl gɪlö, ñɪn mɪhöp mɪdöm, ñɪn mɪhöp nɪgan u kauyan uraknab.

⁴⁷ Anɪb u, manö aij nɪpe u ram mɪnön Jerusalem ɪt gɪ hag ñöm, hag ñɪ damöm, nɪbi bɪ ram mɪnön gau gau magöñhalö hag ñɪlö arö nɪñöl göm, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal gau, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun, a göm, arö göm, Krais nɪp cɪg gɪlö nɪñöl göm, nan naij prɪ kale u ɪk gɪ yunab,’ a gɪla.

⁴⁸ Pen yɪp ga anɪbu amgö magö kale ke nɪñbim.
*

⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp ñɪnabin. Anɪb u, kale daun kub aui nöp mɪdmim, abad mɪdaimim. Kumi kabö adö lan au nɪbö pɪdön ke apöm kalöp goñ leinab u nɪñmim arnabim,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram mɪnön kumi kabö adö lan au ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anɪg hagöm, kalɪp pañɪd damöm, Jerusalem arö göm, ram rɪɪg aglö Bedani söl au amöm, God kalɪp abad mɪdeian, a göm, ñɪmagö nɪpe dap ranöm, God nɪp sabe ga.

⁵¹ Jisas anɪg gö nɪñöl göm, God nɪp dam ap ran jak ram mɪnön kumi kabö adö lan au ud ara.

* **24:44:** Luk 9:22 * **24:48:** Jon 15:27; Ap 1:8 * **24:49:** Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

⁵² Anig gö, kalip aij a gö niñöl gi, hib nipe u haglö adö arö niñöl göm, ado gi Jerusalem arla.

⁵³ Amöm, pör pör nöp God nip sabe gep ram raul miğan u amöm, God hib nipe haglö adö armidöp.

Manö Kamij
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2024 from source files dated 31 Aug 2023

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d